

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno-Traktatowy

WYTYCZNE TRAKTATOWE MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

Publikacja dotycząca m.in. problematyki budowy umów międzynarodowych, procedury ich zawierania, a także zmiany, obowiązywania, wykonywania, wypowiedzenia oraz publikowania.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno-Traktatowy

WYTYCZNE TRAKTATOWE MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

Redakcja:

Zespół Departamentu Prawno – Traktatowego

Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP

Juliusz Juchniewicz

Joanna Krawczyk – Grzesiowska

Konrad Jan Marciniak

Marcin Nowak

Krzysztof Piórkowski

Bożena Rostkowska-Soczówka

Łukasz Rupniak

Projekt graficzny i skład:

Beata Rosa

© Copyright by Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Departament Prawno-Traktatowy

al. J.Ch. Szucha 23

00-580 Warszawa

www.gov.pl/dyplomacja

twitter: @MSZ_RP

Liczba egzemplarzy: 200

ISBN 978-83-66213-63-0

Druk i oprawa:

Legra Sp. z o.o.

ul. Albatrosów 10 C

30-716 Kraków

Zachęcamy do przesyłania uwag na adres: dpt.archiwum.traktatowe@msz.gov.pl

Spis treści

Wstęp	Konrad Jan Marciniak.....	12
I.	Budowa umowy międzynarodowej	16
I.1.	Tytuł.....	16
I.2.	Preambuła.....	18
I.3.	Część merytoryczna	21
I.4.	Postanowienia końcowe.....	22
I.5.	<i>Testimonium</i>	31
I.6.	Zasada alternatu.....	33
I.7.	Zasady redakcyjne	36
II.	Procedura zawierania i zmiany umowy.....	40
II.1.	Negocjowanie i parafowanie (przyjęcie tekstu).....	40
II.2.	Podpisanie	52
II.3.	Zatwierdzenie	63
II.4.	Ratyfikacja	76
II.4.1.	Uwagi ogólne	76
II.4.2.	Procedura krajowa	78
II.4.3.	Przystąpienie do umowy międzynarodowej.....	84
II.5.	Zmiana umowy międzynarodowej.....	86
II.6.	Problematyka milczącej zgody (<i>tacit acceptance</i>).....	87

II.7.	Dokumenty niewiążące prawnie.....	93
II.7.1.	Uwagi ogólne	93
II.7.2.	Procedura przyjmowania	95
II.7.3.	Forma dokumentów prawnie niewiążących.....	96
II.7.4.	Ogólne zasady postępowania z dokumentami niewiążącymi prawnie	100
III.	Tryb związania.....	117
III.1.	Wstęp	117
III.2.	Tryby związania umową międzynarodową w prawie polskim	117
III.3.	Wybór trybu związania RP umową międzynarodową.....	119
III.4.	Przystąpienie.....	132
III.5.	Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania	133
III.5.1.	Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – tzw. duża ratyfikacja.....	133
III.5.2.	Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – tzw. mała ratyfikacja.....	134
III.5.3.	Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – zatwierdzenie w trybie złożonym	136
III.5.4.	Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – zatwierdzenie w trybie prostym.....	137
IV.	Zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy.....	140
IV.1.	Zastrzeżenia	140
IV.2.	Deklaracje	146

IV.3.	Sprzeciw do zastrzeżenia	148
V.	Obowiązki i wykonywanie umowy	162
V.1.	Wykonywanie umowy	162
V.2.	Zmiana zakresu obowiązywania umowy.....	165
V.3.	Zawieszenie i przywrócenie stosowania umowy	170
V.4.	Wypowiedzenie umowy.....	173
V.5.	Utrata mocy obowiązującej umowy.....	180
VI.	Ogłaszanie umów międzynarodowych oraz dotyczących ich oświadczeń rządowych w dziennikach urzędowych.....	182
VI.1.	Miejsce ogłoszenia umowy międzynarodowej	182
VI.2.	Odstąpienie od ogłoszenia umowy międzynarodowej lub dokumentów do niej dołączonych	183
VI.3.	Dokumenty podlegające ogłoszeniu.....	184
VI.4.	Procedura ogłaszania umowy międzynarodowej.....	186
VI.5.	Ogłoszenie utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązki umowy międzynarodowej.....	194
VI.6.	Sprostowanie błędów w umowie międzynarodowej.....	197
VII.	Archiwum Traktatowe i depozytariat RP.....	223
VII.1.	Podstawowe zadania Archiwum Traktatowego	223
VII.2.	Rejestrowanie umów międzynarodowych w Sekretariacie ONZ	225
VII.3.	Inne zadania Archiwum Traktatowego.....	226

VIII.	Wybrane akty prawa krajowego regulujące polską procedurę traktatową	229
VIII.1.	Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 roku o umowach międzynarodowych.....	229
VIII.2.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych.....	238

Wykaz aneksów:

Aneks nr 1	– wzór umowy zawieranej w formie wymiany not	38
Aneks nr 2	– wzór instrukcji negocjacyjnej	101
Aneks nr 3	– wzór uzasadnienia	103
Aneks nr 4	– wzór uchwały RM w sprawie udzielenia zgody na podpisanie umowy, zawieranej w trybie złożonym, wymagającym późniejszego zatwierdzenia albo ratyfikacji.....	105
Aneks nr 5	– wzór uchwały RM w sprawie udzielenia zgody na zawarcie umowy w formie wymiany not/listów, w trybie złożonym wymagającym późniejszego zatwierdzenia albo ratyfikacji.....	106
Aneks nr 6	– wzór informacji o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego.....	107
Aneks nr 7	– wzór uchwały RM w sprawie zatwierdzenia umowy.....	108
Aneks nr 8	– wzór uchwały RM w sprawie związania RP umową międzynarodową w trybie prostym, w drodze podpisania	109
Aneks nr 9	– wzór uchwały RM w sprawie związania RP umową międzynarodową w trybie prostym, w drodze wymiany not/listów.....	111
Aneks nr 10	– wzór MoU w języku polskim.....	113
Aneks nr 11	– wzór MoU w języku angielskim.....	115

Aneks nr 12 – wzór uchwały RM w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony złożonego do umowy wielostronnej.....	160
Aneks nr 13 – wzór wniosku o ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej.....	202
Aneks nr 14 – wzór wniosku o ogłoszenie zatwierdzanej umowy zmieniającej lub wykonawczej do umowy ratyfikowanej.....	203
Aneks nr 15 – wzór wniosku o ogłoszenie zatwierdzanej umowy międzynarodowej.....	204
Aneks nr 16 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej wielostronnej.....	205
Aneks nr 17 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej dwustronnej.....	208
Aneks nr 18 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej wykonawczej do umowy ratyfikowanej, ogłaszanej w Dzienniku Ustaw.....	209
Aneks nr 19 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie złożonym, ogłaszanej w Monitorze Polskim.....	210
Aneks nr 20 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie prostym, ogłaszanej w Monitorze Polskim.....	211
Aneks nr 21 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy ratyfikowanej.....	212
Aneks nr 22 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej.....	213
Aneks nr 23 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzanej, będącej umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną.....	214

Aneks nr 24 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzonej	215
Aneks nr 25 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ratyfikowanej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP	216
Aneks nr 26 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej zatwierdzonej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP	217
Aneks nr 27 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej w wyniku wypowiedzenia jej przez drugą stronę	218
Aneks nr 28 – wzór oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej	219
Aneks nr 29 – wzór oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej dwustronnej zatwierdzonej, ogłaszanej w Monitorze Polskim	221
Aneks nr 30 – wzór obwieszczenia o sprostowaniu błędów w treści umowy międzynarodowej	222

Wykaz schematów:

Schemat nr 1	– etapy procedury negocjacyjnej	41
Schemat nr 2	– procedura udzielenia zgody na podpisanie umowy międzynarodowej	52
Schemat nr 3	– procedura ratyfikacji umowy międzynarodowej	85
Schemat nr 4	– najczęściej spotykany i uproszczony wariant procedury milczącej zgody	88
Schemat nr 5	– polska procedura traktatowa	139
Schemat nr 6	– procedura wypowiedzenia umowy	179

Wykaz zdjęć:

Zdjęcie nr 1	– pierwsza strona umowy w polskim alternacie w języku polskim i angielskim	35
Zdjęcie nr 2	– ostatnia strona umowy w polskim alternacie w języku polskim i angielskim.....	35
Zdjęcie nr 3	– pełnomocnictwo do prowadzenia negocjacji	50
Zdjęcie nr 4	– pełnomocnictwo do podpisania umowy międzynarodowej dwustronnej.....	61
Zdjęcie nr 5	– stół przygotowany do ceremonii podpisania umowy	61
Zdjęcie nr 6	– polska teczka traktatowa z godłem.....	61
Zdjęcie nr 7	– ceremonia podpisania umowy.....	62
Zdjęcie nr 8	– ceremonia podpisania umowy w reżimie sanitarnym.....	62
Zdjęcie nr 9	– wzór opieczętowania umowy międzynarodowej.....	191

- Zdjęcie nr 10** – wzór opieczetowania umowy międzynarodowej o dużej objętości..... 191
- Zdjęcie nr 11** – wzór opieczetowania dokumentu ratyfikacyjnego..... 192

Wykaz skrótów

- AT MSZ - Archiwum Traktatowe MSZ
- DPT MSZ - Departament Prawno-Traktatowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych
- DPUE KPRM - Departament Prawa Unii Europejskiej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
- Dziennik Ustaw - Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
- IBT MSZ - Internetowa Baza Traktatowa MSZ (<https://traktaty.msz.gov.pl/>)
- KNZ - Karta Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90, z 1966 r. Nr 7, poz. 41, z 1968 r. Nr 30, poz. 197 oraz z 1974 r. Nr 3, poz. 20)
- Konstytucja - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471 oraz z 2009 r. Nr 114, poz. 946)
- KPRM - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
- KPRP - Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
- KPT - Konwencja wiedeńska o prawie traktatów, sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439)
- Monitor Polski - Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”
- MSZ - Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej

ONZ	- Organizacja Narodów Zjednoczonych
RE	- Rada Europy
RCL	- Rządowe Centrum Legislacji
RM	- Rada Ministrów
rozporządzenie	- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2000 r. Nr 79, poz. 891)
RP	- Rzeczpospolita Polska
UE	- Unia Europejska
u.u.m.	- ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127 t.j.)

Wstęp

Szanowni Państwo,

W imieniu Departamentu Prawno – Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP pragnę oddać w Państwa ręce niniejsze „Wytyczne traktatowe”. Ich przygotowanie i publikacja w symboliczny sposób kończy bieżący etap działalności Departamentu poświęcony prawu traktatów i konsolidacji praktyki jego stosowania. Warto tu przypomnieć, że dotychczas, staraniem Departamentu, w 2019 roku, odbyła się konferencja naukowa pt. „50 lat Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów w świetle polskiej praktyki traktatowej”. Następnie, została wydana dwutomowa publikacja „100 lat polskiej praktyki traktatowej”¹.

„Wytyczne traktatowe” bynajmniej nie aspirują do bycia publikacją naukową. Jej głównym celem jest dostarczenie praktycznych wytycznych, dyrektyw postępowania dla podmiotów – siłą rzeczy głównie w ramach administracji publicznej – stosujących polską procedurę traktatową. W sensie normatywnym, procedura ta wynika z postanowień Konstytucji RP (w szczególności art. 9, 87-91, 133, 146 oraz 241), ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (dalej: ustawa) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych (dalej: rozporządzenie).

W szczególności dwa ostatnie z powyżej wskazanych aktów prawnych są kluczowe dla codziennej praktyki postępowania w odniesieniu do zawierania, ratyfikowania, zatwierdzania, ogłaszania, wykonywania, wypowiedzania i zmian zakresu obowiązywania umów międzynarodowych (por. art. 1 ustawy). Co istotne, oba te akty prawne, względnie krótkie i ogólne (co należy traktować jako dużą ich zaletę,

¹ Tom I: „Przegląd aktywności traktatowej Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zawartych umów międzynarodowych i aktów prawa krajowego”, Warszawa 2019 oraz tom II: „Studia i dokumenty”, Warszawa 2020. Oba tomy dostępne także w wersji elektronicznej na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/prawo-miedzynarodowe>.

umożliwiająca elastyczność w ich stosowaniu w zmieniającym się otoczeniu prawa i praktyki międzynarodowej) obrosły przez ponad dwie dekady ich stosowania pewnymi praktykami i zwyczajami (zarówno pożądanymi, jak i błędnymi) stosowania, a także interpretowania poszczególnych ich unormowań.

Tu też pojawia się pierwsza trudność w prawidłowym wykonywaniu ustawy i rozporządzenia. Mianowicie, m.in. wobec naturalnych procesów kadrowych w administracji, stosowne *know-how* w zakresie wykonywania ustawy oraz rozporządzenia w poszczególnych resortach oraz instytucjach ulega czasami zatraceniu. Dodatkowo, poszczególne instytucje stosunkowo rzadko posiadają wyspecjalizowane komórki (czy osoby) zajmujące się tylko (lub w przeważającej mierze) procedurą traktatową.

Po drugie, pewna trudność w prawidłowym zrozumieniu uregulowań zawartych w ustawie i rozporządzeniu polega na tym, że należy je interpretować łącznie ze stosownymi wymogami prawa międzynarodowego, odzwierciedlonymi w szczególności w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. Choć więc ustawa i rozporządzenie, co oczywiste, są aktami prawa krajowego, to ich celem jest umożliwienie prowadzenia polityki traktatowej Polski, zgodnie z prawem międzynarodowym oraz, w stosownym zakresie, „przeniesienie” rozwiązań międzynarodowego prawa traktatów do prawa polskiego. W świetle powyższego, odczytywanie poszczególnych postanowień ustawy i rozporządzenia bez tego kontekstu prawnomiędzynarodowego może prowadzić do pewnych błędów czy nieporozumień.

Mając na uwadze powyższe, Departament Prawno – Traktatowy MSZ od dłuższego czasu nosił się z zamiarem – po części też odpowiadając na wyrażane czasami zapotrzebowanie w tym zakresie – przygotowania publikacji mającej ułatwić osobom-praktykom stosowanie ustawy i rozporządzenia. Niniejsze „Wytyczne” konsumują ten zamiar. Oczywiście, w idealnej sytuacji przedmiotowa publikacja przyniesie także efekty dodatkowe. Wyrażam bowiem nadzieję, że przyczynią się one do, z jednej strony, ujednoczenia praktyki wykonywania ustawy i rozporządzenia oraz z drugiej strony, do bardziej sprawnego postępowania się tym instrumentarium prawnym w ramach administracji publicznej.

Naturalnie, jak w przypadku każdej publikacji tego typu, efektywność „Wytycznych traktatowych” zależy od ich recepcji przez Szanownych Odbiorców. To bowiem w ostatecznym rozrachunku dla Państwa jest ta publikacja. Stąd, choć Departament dołożył wszelkich starań, aby odzwierciedlała ona możliwie duży

„dorobek praktyczny” związany z wykonywaniem ustawy i rozporządzenia, a zarazem starając się nie doprowadzić do nadmiernego „przeładowania” treści, to Państwa uznaniu pozostawiam, czy akcenty zostały właściwie rozłożone, a cel – osiągnięty.

Niezależnie od powyższego mamy świadomość, że tego rodzaju wytyczne nigdy nie są dziełem skończonym. Muszą one ewoluować, tak jak zmienia się prawo i/lub praktyka jego wykonywania. Co więcej, warto wskazać, że jest to nie tylko pierwsza publikacja tego typu od roku 2000 – a więc roku uchwalenia ustawy i rozporządzenia – ale w istocie w ogóle pierwsza, wydana przez DPT MSZ, w ponad 100-letniej historii polskiej praktyki traktatowej. Wobec powyższego, będziemy bardzo zobowiązani za Państwa reakcje, komentarze oraz konstruktywną krytykę względem „Wytycznych” – zarówno co do zagadnień ogólnych i strukturalnych, jak i szczegółowych dyrektyw w „Wytycznych” zawartych. Prosimy o ich przekazywanie na adres Archiwum Traktatowego DPT MSZ (dpt.archiwum.traktatowe@msz.gov.pl).

Jeśli chodzi o same „Wytyczne traktatowe”, to wskazać należy, że ich struktura i logika odzwierciedla co do zasady klasyczną procedurę traktatową. Prowadzą więc one od fazy negocjowania umowy, przez jej podpisanie, związanie się nią (w tym wybór właściwego trybu), problematykę składania zastrzeżeń, deklaracji i sprzeciwów, a także obowiązywania i wykonywania umów oraz ich publikacji.

Należy tu wyjaśnić, że przyjęto założenie, że „Wytyczne” mogą być wykorzystywane „fragmentarycznie” – w zależności od bieżącego zapotrzebowania/etapu procedury traktatowej, z czego pomiędzy poszczególnymi etapami może upłynąć dłuższy czas oraz, co więcej, mogą być one prowadzone przez różne osoby czy nawet komórki organizacyjne w danej instytucji. Stąd też pojawiają się w „Wytycznych” powtórzenia pewnych kwestii przy omawianiu kolejnych etapów procedury.

Na zakończenie pragnę wskazać – i jest to stwierdzenie za wszech miar uzasadnione – że „Wytyczne traktatowe” są dziełem zbiorowym. Po pierwsze, wykorzystują one zbiorową wiedzę zebraną na przestrzeni lat przez pracowników Departamentu (a w szczególności jego Wydziały: Procedury Traktatowej oraz Traktatów i Archiwum Traktatowego). Po drugie, już *stricte* odnosząc się do prac

nad „Wytycznymi”, są one efektem bezpośrednich starań i zaangażowania wielu osób, z których „główni aktorzy” są wymienieni jako Redaktorzy. Chciałbym tu szczególnie wyróżnić p. Łukasza Rupniaka, który działał jako niestrudzony koordynator całego projektu. Naturalnie, moje serdeczne podziękowania kieruję do całego składu redaktorskiego, a także pozostałych pracowników Departamentu zaangażowanych w to przedsięwzięcie.

Pozostaje mi wyrazić nadzieję, że przedmiotowe „Wytyczne” choć częściowo spełnią pokładane w nich nadzieje. Zachęcam do korzystania z nich, a także – jak wskazywałem – dzielenia się z nami swoimi przemyśleniami. Tylko wówczas ewentualne kolejne wersje wytycznych będą mogły bardziej adekwatnie uwzględniać Państwa potrzeby w postępowaniu w ramach polskiej procedury traktatowej.

Konrad Jan Marciniak

Dyrektor Departamentu Prawno – Traktatowego MSZ

I. Budowa umowy międzynarodowej

UWAGA! Zgodnie z art. 2 pkt 1 u.u.m. „umowa międzynarodowa oznacza porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego, regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w większej liczbie dokumentów, bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa”.

Standardowa umowa międzynarodowa (dalej „umowa” lub „umowa międzynarodowa”) składa się z:

- tytułu,
- preambuły (fakultatywnie),
- części merytorycznej,
- postanowień końcowych oraz,
- *testimonium*.

I.1. Tytuł

Tytuł umowy składa się z trzech elementów:

1. oznaczenia nazwy umowy,
2. wskazania stron umowy,
3. określenia przedmiotu umowy.

I.1.1. Nazwa umowy

Nazwa umowy nie determinuje jej statusu prawnego. W konsekwencji może ona przybrać różne nazwy. Współcześnie do najczęściej stosowanych należą:

1. w przypadku umów dwustronnych – umowa, porozumienie, protokół, traktat (w przypadku umów o dużym znaczeniu), konwencja (np. konwencja konsularna),
2. w przypadku umów wielostronnych – konwencja, traktat, karta.

Nie oznacza to jednak, że ww. nazwy należy stosować zamiennie. W praktyce traktatowej nazwy te stosuje się do różnych kategorii umów, np. nazwa „umowa” najczęściej stosowana jest do najbardziej doniosłych umów dwustronnych (zarówno międzypaństwowych, jak i międzyrządowych), nazwa „porozumienie” stosowana jest przede wszystkim do umów międzyrządowych i międzyresortowych, z kolei nazwa „protokół” reguluje kwestie techniczne, względnie dokonuje zmian (poprawek) w umowach zawartych wcześniej. W przypadku umów wielostronnych najbardziej uniwersalną nazwą jest „konwencja”, z kolei nazwa „traktat” zarezerwowana jest dla najbardziej doniosłych umów, a nazwę „karta” stosuje się m.in. do umów z zakresu praw człowieka.

I.1.2. Strony umowy

Umowa może być zawarta między państwami, rządami lub ministrami, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w tytule umowy, przy czym podmioty zawierające daną umowę powinny być równorzędne. W konsekwencji:

- w umowie międzypaństwowej wymienia się nazwy państw: „Umowa między Rzeczpospolitą Polską a ...”,
- w umowie międzyrządowej wymienia się nazwy rządów: „Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem ...”,
- w umowie resortowej wymienia się nazwy ministrów lub, w przypadku niektórych państw, nazwy ministerstw: „Umowa między Ministrem ... Rzeczypospolitej Polskiej a Ministrem/Ministerstwem ...”.

UWAGA! Niezależnie od tego, czy umowa ma charakter międzypaństwowy, międzyrządowy czy międzyresortowy, pozostaje ona tak samo „umową międzynarodową” (czy „traktatem” z perspektywy definicji zawartych w KPT) i ma, z perspektywy prawa międzynarodowego, taką samą moc wiążącą; musi być „tak samo” przestrzegana i wykonywana.

I.1.3. Przedmiot umowy

Przedmiot umowy należy określić precyzyjnie i możliwie zwięźle, najczęściej wskazując go za pomocą wyrażen:

- „umowa między ... a ... o ...” (np. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o wzmocnionej współpracy obronnej) lub,
- „umowa między ... a ... w sprawie ...” (np. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie udziału w niektórych wyborach przez obywateli jednego Państwa zamieszkujących na terytorium drugiego Państwa).

Niekiedy precyzję i zwięźłość można osiągnąć jedynie poprzez rozbudowany tytuł umowy. Taka sytuacja ma najczęściej miejsce w przypadku umów zmieniających, np. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej o wzajemnej ochronie informacji niejawnych, podpisanej w Warszawie dnia 18 sierpnia 2006 roku.

UWAGA! W tytułach umów zmieniających, przywołując tytuł umowy zmienianej, należy podać miejsce i datę jej podpisania (sporządzenia).

UWAGA! W tytule umowy należy stosować zasadę alternatu, np. w polskim alternacie „Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie ...”, a w brytyjskim „Umowa między Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej a Rzeczpospolitą Polską w sprawie ...”.

I.2. Preambuła

Preambuła stanowi uroczysty wstęp do umowy i nie jest elementem obowiązkowym, choć prawie zawsze występuje. Rozbudowane preambuły umieszcza się głównie w umowach międzypaństwowych, z kolei w umowach międzyrządowych i międzyresortowych coraz częściej jest ona pomijana lub formułowana w formie uproszczonej.

Preambuła może się składać z następujących elementów:

1. wskazania podmiotów, w imieniu których umowa jest zawierana, najczęściej stosowane w umowach dwustronnych,
 - w umowie międzypaństwowej: „Rzeczpospolita Polska i ...”,
 - w umowie międzyrządowej: „Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd ...”,
 - w umowie międzyresortowej: „Minister ... Rzeczypospolitej Polskiej i Minister/Ministerstwo ...”,
2. podania motywów i celu zawarcia umowy, np. „pragnąc wzmocnić i utrwalić istniejące relacje między Stronami oraz bliską przyjaźń i tradycyjną jedność między ich narodami”,
3. podania okoliczności poprzedzających lub towarzyszących zawarciu umowy, np. „uznając, że we wszystkich krajach świata są dzieci żyjące w wyjątkowo trudnych warunkach i że wymagają one szczególnej troski”,
4. odwołania do deklaracji, innej umowy międzynarodowej lub do innego aktu prawnego np. aktu prawnego Unii Europejskiej, np. „biorąc pod uwagę rezolucję Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 1373 (2001), 1624 (2005), 2178 (2014), 2322 (2016) i 2396 (2017)”,
5. stwierdzenia uzgodnienia tekstu umowy, np. „uzgodniły, co następuje” (po czym następują „merytoryczne” postanowienia umowy),

UWAGA! Preambuła stanowi integralną część umowy, w konsekwencji wyrażenia w rodzaju „postanowiły zawrzeć następującą Umowę” nie są dopuszczalne.

UWAGA! Z uwagi na to, że preambuła stanowi integralną część umowy, uznaje się, że ma ona również charakter prawnie wiążący, choć najczęściej, z uwagi na ogólność jej postanowień, ma ona głównie znaczenie dla interpretacji umowy (zob. art. 31 KPT).

6. wzmianka o wyznaczeniu pełnomocników upoważnionych do podpisania umowy, np. „powołali jako swych Pełnomocników”. Współcześnie stosowana przede wszystkim w najbardziej doniosłych umowach.

UWAGA! Preambuła stanowi jedno złożone zdanie, którego części oddzielone są przecinkami lub średnikami i umieszczone w osobnych akapitach bądź tiret.

Poniżej przedstawiono **przykładowe preambuły** z zawartych przez RP umów międzynarodowych:

Wzór nr 1:

„Rzeczpospolita Polska i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, zwane dalej „Stronami”;

- pragnąc wzmocnić i utrwalić istniejące relacje pomiędzy Stronami oraz bliską przyjaźń i tradycyjną jedność pomiędzy ich narodami;
- biorąc pod uwagę wzajemną migrację obywateli Stron oraz powagę jaką Strony przywiązują do ułatwienia integracji obywateli drugiej Strony zamieszkujących na terytorium własnego Państwa;
- pragnąc dalej zachęcać do udziału w życiu społecznym i politycznym obywateli jednej Strony zamieszkujących na terytorium drugiej;
- mając na względzie fakt, iż pożądane jest promowanie udziału obywateli Rzeczypospolitej Polskiej zamieszkujących na terytorium Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w wyborach samorządowych;
- mając na względzie fakt, iż pożądane jest promowanie udziału obywateli Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w wyborach samorządowych;
- w tym celu pragnąc, aby obywatele Rzeczypospolitej Polskiej zamieszkujący na terytorium Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej brali udział w wyborach samorządowych;
- w tym celu pragnąc, aby obywatele Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej zamieszkujący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej brali udział w wyborach samorządowych;
- mając na uwadze fakt, że udział w wyborach przez obywateli jednej Strony zamieszkujących na terytorium drugiej, do których odnosi się niniejsza Umowa, pozwoli na większą integrację oraz promocję ich praw politycznych i społecznych;

uzgodniły, co następuje:”

Wzór nr 2:

„Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów Bośni i Hercegowiny, zwane dalej „Stronami”,

mając na uwadze konieczność zagwarantowania efektywnej ochrony informacji niejawnych wymienianych między Stronami lub wytwarzanych w wyniku współpracy,

kierując się zamiarem przyjęcia jednolitych dla obydwu Stron uregulowań prawnych w zakresie ochrony informacji niejawnych,

z zastrzeżeniem poszanowania norm prawa międzynarodowego i prawa krajowego Stron,

uzgodniły, co następuje:”

Wzór nr 3:

„Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Rzeczypospolitej Polskiej („Strona Polska”) oraz Minister Rolnictwa i Żywności Republiki Białorusi („Strona Białoruska”), zwani dalej „Stronami”,

uzgodnili, co następuje:”

UWAGA! W preambule należy stosować zasadę alternatu, np. w polskim alternacie „Rzeczpospolita Polska i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, zwane dalej „Stronami”, a w brytyjskim „Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i Rzeczpospolita Polska, zwane dalej „Stronami”. Zasadę alternatu stosuje się również w tytule przywołanej w preambule deklaracji lub umowy międzynarodowej.

I.3. Część merytoryczna

Postanowienia części merytorycznej określają prawa i obowiązki stron umowy. W konsekwencji należy je formułować z rozważą, precyzyjnie, w miarę możliwości zwięźle i możliwie jednoznacznie, w taki sposób, aby nie powodowały późniejszych trudności przy ich realizacji i sporów interpretacyjnych.

UWAGA! Zasady alternatu nie należy stosować w części merytorycznej i w postanowieniach końcowych, np. w następującym przepisie: „Artykuł 1. W rozumieniu niniejszej Umowy: 1) „Rzeczpospolita Polska” oznacza (...), 2) „Republika Federalna Niemiec” oznacza (...)”. W takim przypadku nie należy zamieniać, zgodnie z zasadą alternatu, kolejności punktów 1 i 2.

I.3.1. Klauzula rozstrzygnięcia sporów

W celu skutecznego rozwiązywania sporów powstających w toku stosowania umowy zaleca się umieszczenie w umowie klauzuli rozstrzygnięcia sporów. Klauzula może być jedno- lub wielostopniowa, np.:

- „Wszelkie spory dotyczące interpretacji, stosowania lub implementacji niniejszej Umowy będą rozstrzygane przez Strony wyłącznie w drodze negocjacji.”
- „1. Wszelkie sporne kwestie dotyczące interpretacji, stosowania lub implementacji niniejszej Umowy będą rozstrzygane w drodze bezpośrednich konsultacji między właściwymi organami Stron. 2. W przypadku nieosiągnięcia porozumienia w drodze konsultacji określonych w ustępie 1, spory będą rozstrzygane w drodze dyplomatycznej, bez odwoływania się do stron trzecich lub trybunałów międzynarodowych.”

Z kolei umieszczenie w umowie postanowienia o obowiązkowej jurysdykcji międzynarodowego organu sądowego lub arbitrażowego wymaga dogłębnej analizy i konsultacji z DPT MSZ (w wypadku arbitrażu inwestycyjnego, również z Prokuratorią Generalną Rzeczypospolitej Polskiej).

I.4. Postanowienia końcowe

Postanowienia końcowe (są one poniżej rozwinięte) mogą obejmować w szczególności (z czego strona polska, zwłaszcza w umowach dwustronnych, powinna dążyć do zawarcia w umowie podstawowych klauzul określających tryb rozstrzygnięcia sporów, tryb zmiany umowy, jej obowiązywanie i możliwość wypowiedzenia):

- postanowienia przewidujące możliwość zawarcia porozumienia wykończeniowego oraz regulujące status prawny załączników do umowy (element fakultatywny),

- klauzulę rewizyjną (tryb zmiany umowy),
- klauzulę uchylającą (jeżeli umowa reguluje materię uregulowaną odmiennie w umowie wcześniejszej),
- klauzulę przyjęcia,
- klauzulę o wejściu w życie umowy,
- klauzulę o tymczasowym stosowaniu umowy (element fakultatywny),
- klauzulę obowiązywania,
- klauzulę prolongacyjną (element fakultatywny),
- klauzulę denuncyjną (możliwość wypowiedzenia umowy),
- postanowienie dotyczące rejestracji umowy w Sekretariacie ONZ (element fakultatywny),

Niektóre z nich mogą być wynegocjowane dopiero po ostatecznym ustaleniu treści postanowień części merytorycznej, ponieważ skorelowane są z prawami i obowiązkami stron (np. określenie sposobu wyrażenia zgody na związanie się umową – będzie ono zależne od trybu związania się umową (zatwierdzenie lub ratyfikacja), które z kolei uzależnione jest od meritum umowy)².

1.4.1. Postanowienia przewidujące możliwość zawarcia porozumienia wykonawczego oraz regulujące status prawny załączników do umowy

Niektóre postanowienia umowy, np. o charakterze technicznym, mogą wymagać częstych zmian, co pociąga za sobą konieczność zmiany umowy. Problemowi temu można zaradzić:

1. upoważniając strony umowy lub ich organy do zawierania porozumień wykonawczych do umowy głównej:
 - w umowie głównej należy określić zakres przedmiotowy podlegający uregulowaniu w porozumieniu wykonawczym oraz podmioty upoważnione do jego zawarcia,
 - takie porozumienie wchodzi w życie w sposób przewidziany dla umowy głównej lub w sposób określony w samym porozumieniu wykonawczym,

² A. Wyrozumska, Umowy międzynarodowe. Teoria i praktyka, Warszawa 2006, s. 129.

- np. „W celu realizacji niniejszej Umowy właściwe organy Stron mogą zawierać porozumienia wykonawcze, które mają na celu uszczegółowienie postanowień niniejszej Umowy.”;

UWAGA! Wolą stron umowy porozumienia wykonawcze najczęściej nie mają stanowić umowy międzynarodowej, a w konsekwencji nie stosuje się wówczas do nich polskiej procedury traktatowej. Niemniej, jeśli to możliwe do przewidzenia, warto tę kwestię doprecyzować od razu w samej umowie, np. poprzez wskazanie, że porozumienie wykonawcze nie będzie stanowić umowy międzynarodowej (materia takiego postanowienia musi też ten fakt uwzględniać – nie wszystkie kwestie mogą być uregulowane drogą „pozaumowną”). Jeżeli jednak strony postanowiły, że będzie ono stanowić umowę międzynarodową, to każdorazowo należy przeprowadzić polską procedurę traktatową.

2. regulując te kwestie w załącznikach do umowy:

- wskazanie, że stanowią (albo nie stanowią) one integralną część umowy, w zależności od intencji stron (z czego generalnie przyjmuje się, że załączniki stanowią integralną część umowy oraz, w takiej sytuacji, ich zmiana jest w istocie zmianą umowy – wymaga więc przeprowadzenia krajowej procedury),
- zaleca się, jeśli to możliwe, określenie w umowie głównej uproszczonego trybu zmiany i wejścia w życie załączników (np. zmiana załączników poprzez wymianę not, w których strony ustalą dodatkowo datę ich wejścia w życie); w innym razie zastosowanie będzie miał tryb ustanowiony dla umowy,
- np. „1. Załączniki do niniejszej Umowy stanowią jej integralną część. 2. Zmiany załączników do niniejszej Umowy i termin ich wejścia w życie uzgadniają właściwe organy Stron.”

1.4.2. Klauzula rewizyjna (tryb zmiany umowy)

Klauzula rewizyjna reguluje tryb zmiany umowy. Zmiany umowy dokonuje się zawierając *de iure* nową umowę międzynarodową. Jeżeli umowa zmieniana nie stanowi inaczej, zmiana wchodzi w życie w trybie przewidzianym dla umowy zmienianej, np.:

- „1. Umowa niniejsza może zostać zmieniona za pisemną zgodą Stron.

2. Wszelkie zmiany niniejszej Umowy wchodzą w życie na warunkach określonych w artykule 7 niniejszej Umowy.”,
- „Na podstawie wspólnej zgody Stron zmiany do Umowy są sporządzane w formie odrębnego protokołu będącego jej integralną częścią i wejdą w życie zgodnie z procedurą określoną w artykule 18 niniejszej Umowy.”,
 - „Każda Strona może wystąpić na piśmie, w drodze dyplomatycznej, o dokonanie zmiany całości lub części niniejszej Umowy. Każda zmiana lub uzupełnienie Umowy uzgodnione przez Strony wejdzie w życie w trybie przewidzianym dla wejścia w życie niniejszej Umowy i będzie stanowić jej integralną część.”,
 - „Umowa niniejsza może być zmieniona w każdym czasie za zgodą Stron. Wszelkie zmiany niniejszej Umowy wymagają zachowania formy pisemnej.”

UWAGA! Nawet jeśli z perspektywy prawnomiędzynarodowej tryb zmiany umowy zmieniającej będzie taki sam jak umowy zmienianej, to odrębną kwestią jest wewnętrzna procedura, której przeprowadzenie jest konieczne dla zawarcia umowy zmieniającej. Wprawdzie najczęściej będzie on tożsamy z tym, który był zastosowany w przypadku umowy „głównej”, niemniej jednak rozstrzygające znaczenie ma meritum umowy, więc potencjalnie możliwe są inne rozwiązania.

UWAGA! Częstym błędem redakcyjnym w projektach umów dwustronnych jest wskazywanie, że zmiana umowy może nastąpić „za obopólną zgodą Stron”. Należy unikać tego rodzaju sformułowań z uwagi na fakt, że zgoda stron (w umowach dwustronnych są to dwie strony) ze swojej istoty jest zgodą obopólną (pleonazm). Innym błędem często spotykanym jest wskazywanie, że umowa może być zmieniona „w każdym czasie”.

I.4.3. Klauzula uchylająca

Jeżeli umowa reguluje materię uregulowaną w innej umowie, to umowa późniejsza powinna zawierać klauzulę uchylającą tę umowę lub jej część. W takim przypadku należy precyzyjnie wskazać umowę (poprzez przywołanie jej pełnego tytułu, w tym miejsca i daty jej podpisania), a w przypadku gdy uchylana jest jedynie część umowy, także jednostki redakcyjne (artykuły, ustępy itp.) podlegające uchyleniu, np.:

- „Z dniem wejścia w życie niniejszej Umowy Ramowej utraci moc Porozumienie między Ministerstwem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Obrony Narodowej Republiki Greckiej o dwustronnej współpracy w dziedzinie wojskowej, podpisane w Atenach dnia 3 listopada 1992 roku.”,
- „Z dniem wejścia w życie niniejszej Umowy: 1. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy w sprawie wzajemnej ochrony informacji niejawnych, podpisana w Warszawie dnia 4 września 2001 roku; 2. Artykuł 8 Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, podpisanej w Kijowie dnia 3 marca 1999 roku, – przestaną obowiązywać.”,
- „Z dniem wejścia w życie niniejszej Umowy, traci moc Artykuł 10 Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federalnym Republiki Austrii o współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości, zawartej w Wiedniu dnia 10 czerwca 2002 roku.”

UWAGA! Nie należy stosować nieprecyzyjnych klauzul w rodzaju: „Tracą moc dotychczasowe umowy w sprawach uregulowanych niniejszą Umową”.

I.4.4. Klauzula przyjęcia

Klauzula przyjęcia reguluje sposób wyrażenia zgody na związanie państwa umową i może przyjąć formę:

1. ogólnej klauzuli przyjęcia:
 - najbardziej uniwersalny i współcześnie najczęściej stosowany rodzaj klauzuli przyjęcia,
 - np. „Umowa niniejsza podlega przyjęciu zgodnie z prawem wewnętrznym każdej ze Stron, co zostanie stwierdzone w drodze wymiany not.”,
2. klauzuli ratyfikacyjnej:
 - stanowi, że umowa podlega ratyfikacji przez strony, co zostaje następnie potwierdzone w drodze wymiany not lub w drodze wymiany dokumentów ratyfikacyjnych (druga metoda jest współcześnie rzadko stosowana),

- np. „Umowa niniejsza podlega ratyfikacji, co zostanie stwierdzone w drodze wymiany not.”,
3. klauzuli zatwierdzenia:
- stanowi, że umowa podlega zatwierdzeniu przez właściwe organy stron, co zostaje następnie potwierdzone w drodze wymiany not,
 - np. „Umowa niniejsza podlega zatwierdzeniu przez Rządy, co zostanie stwierdzone w drodze wymiany not.”

UWAGA! Wybór właściwej klauzuli zależy od prawa wewnętrznego stron. W przypadku RP klauzulę ratyfikacyjną należy stosować jedynie do umów, które podlegają ratyfikacji, a klauzulę zatwierdzenia do umów podlegających zatwierdzeniu. W celu uniknięcia błędów (oraz uwzględniając fakt, że w różnych państwach może być wymagana różna procedura w relacji do danej umowy) zaleca się stosowanie ogólnej klauzuli przyjęcia, a w razie wątpliwości – konsultację z DPT.

I.4.5. Klauzula o wejściu w życie umowy

Określając moment wejścia umowy w życie należy rozważyć jaki okres między podpisaniem umowy, wymianą not stwierdzających przyjęcie a wejściem w życie umowy jest potrzebny, aby państwa miały czas na podjęcie czynności niezbędnych do wykonywania umowy (np. ogłoszenie umowy, nowelizacja prawa wewnętrznego). Klauzula o wejściu w życie umowy najczęściej występuje z klauzulą przyjęcia w jednej jednostce redakcyjnej, np.:

- „Umowa niniejsza wejdzie w życie w dniu podpisania.” (do zastosowania wyłącznie w przypadku umowy zatwierdzanej w trybie prostym),
- „Umowa niniejsza wejdzie w życie w pierwszym dniu drugiego miesiąca, który nastąpi po dniu otrzymania późniejszej z not, w których Strony poinformują się wzajemnie o zakończeniu wewnątrzpaństwowych procedur wymaganych do wejścia w życie niniejszej Umowy.”,
- „Umowa niniejsza wejdzie w życie zgodnie z prawem wewnętrznym każdej ze Stron w dniu otrzymania późniejszej z not, w których Strony informują się nawzajem o spełnieniu wszystkich wewnętrznych procedur niezbędnych do wejścia w życie niniejszej Umowy.”,

- „1. Strony powiadomią się wzajemnie w drodze dyplomatycznej o zakończeniu procedur określonych ich prawem wewnętrznym, niezbędnych do wejścia w życie niniejszej Umowy. 2. Umowa niniejsza wejdzie w życie po upływie 30 dni od dnia otrzymania późniejszej z not, o których mowa w ustępie 1.”
- moment wejścia w życie umowy wielostronnej uzależniony jest często od złożenia określonej liczby dokumentów ratyfikacyjnych lub przystąpienia, np.: „1. Konwencja niniejsza wejdzie w życie trzydziestego dnia po dniu złożenia trzydziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia. 2. Dla każdego państwa ratyfikującego konwencję lub przystępującego do niej po złożeniu trzydziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia, konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia po złożeniu przez to państwo swego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.”

I.4.6. Klauzula o tymczasowym stosowaniu umowy

Klauzula o tymczasowym stosowaniu powinna być zamieszczana wyjątkowo i jedynie w umowach podlegających zatwierdzeniu (co do zasady, z przyczyn konstytucyjnych, w polskim porządku prawnym nie jest dopuszczalna w umowach podlegających ratyfikacji). Stanowi ona, że umowa lub niektóre z jej postanowień będą tymczasowo stosowane, poczynając od ściśle określonego terminu poprzedzającego wejście umowy w życie (zob. art. 25 KPT), np.:

- „Strony zgadzają się na tymczasowe stosowanie postanowień niniejszej Umowy od dnia jej podpisania.”

UWAGA! Co do zasady, umowa tymczasowo stosowana obowiązuje „tak samo” i w takim samym zakresie, jak umowa, która weszła w życie.

I.4.7. Klauzula obowiązywania, prolongacyjna i denuncyjna

Klauzula obowiązywania określa czas obowiązywania umowy (czas obowiązywania umowy zależy od jej charakteru), klauzula prolongacyjna reguluje kwestię jej ewentualnego przedłużenia obowiązywania, z kolei klauzula denuncyjna reguluje kwestie jej wypowiedzenia. Elementem dobrej praktyki traktatowej (a także zabezpieczenia interesu prawnego RP) jest dążenie do umieszczenia w umowie klauzuli wypowiedzenia. W teorii przyjmuje się przy tym, że

braku prawa do wypowiedzenia można domniemywać z charakteru traktatów pokojowych, traktatów granicznych, czy też traktatów ustanawiających pewne szczególne reżimy terytorialne (por. art. 56 ust. 1 lit. b) KPT), niemniej jednak zastosowane ogólnych reguł KPT dot. możliwości wypowiedzenia umowy w braku wyraźnej klauzuli w tym przedmiocie może nastroić trudności praktyczne i nie należy doprowadzać do takiej sytuacji.

Powyższe klauzule mogą, ale nie muszą występować razem w jednej jednostce redakcyjnej. Poniżej zamieszczona została **przykładowa lista klauzul obowiązywania, połączonych (bądź niepołączonych) z innymi rodzajami klauzul końcowych.**

- „Umowa niniejsza obowiązuje do dnia 31 grudnia 2030 roku.”
- „Umowa niniejsza pozostanie w mocy do czasu wypowiedzenia jej przez którekolwiek z Państw, z sześciomiesięcznym wyprzedzeniem, w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do drugiego Państwa.”
- „Umowa niniejsza zawarta jest na czas nieokreślony. Może być ona wypowiedziana w drodze pisemnej notyfikacji przez każdą ze Stron. W takim przypadku utraci moc po upływie 60 dni od dnia otrzymania przez drugą Stronę noty informującej o wypowiedzeniu.”
- „Umowę niniejszą zawiera się na czas nieokreślony. Po upływie pięciu (5) lat od wejścia w życie niniejsza Umowa może być wypowiedziana przez każdą ze Stron w drodze notyfikacji. W takim przypadku Umowa utraci moc po upływie jednego (1) roku od dnia otrzymania przez drugą Stronę noty o wypowiedzeniu.”
- „Umowa niniejsza zawarta jest na pięć lat i będzie automatycznie przedłużana na kolejne pięcioletnie okresy, o ile nie zostanie wypowiedziana w drodze pisemnej notyfikacji na co najmniej 6 miesięcy przed upływem danego okresu pięcioletniego.”
- „Umowa niniejsza pozostaje w mocy do czasu jej wypowiedzenia przez jedną ze Stron. Każda Strona może wypowiedzieć niniejszą Umowę w drodze pisemnej notyfikacji na co najmniej sześć miesięcy przed końcem każdego roku kalendarzowego rozpoczynającego się po upływie pięciu lat od dnia, w którym niniejsza Umowa weszła w życie.”
- „Protokół niniejszy zawarty jest na czas nieoznaczony i traci moc w przypadku utraty mocy obowiązującej przez Umowę (...).”

W niektórych przypadkach warto dodać w umowie postanowienie, zgodnie z którym do spraw w toku nadal będą stosowane postanowienia umowy „wygasającej”, np.:

- „Wypowiedzenie niniejszej Umowy nie będzie miało wpływu na mandaty obywateli Stron, którzy zostali wybrani w wyborach samorządowych w czasie obowiązywania niniejszej Umowy.”

UWAGA! Nie należy zamieszczać w umowie postanowień dopuszczających jej wypowiedzenie ze skutkiem natychmiastowym.

I.4.8. Postanowienie dotyczące rejestracji umowy w Sekretariacie ONZ

Postanowienie dotyczące rejestracji umowy w Sekretariacie ONZ nie jest obligatoryjne, gdyż obowiązek taki wynika bezpośrednio z art. 102 KNZ. Ponadto, zgodnie z praktyką traktatową, jeżeli strony nie postanowią inaczej, rejestracji dokonuje państwo, na terytorium którego umowa została podpisana (jeżeli miała miejsce klasyczna ceremonia podpisania). Należy jednak pamiętać, że możliwe jest podpisanie umowy w dwóch różnych miejscach. W takiej sytuacji wskazane jest umieszczenie w umowie przedmiotowego postanowienia. Ponadto, warto wskazać, że niektóre państwa dążą mimo wszystko do zawierania klauzuli rejestracyjnej w umowach (np. RFN). Generalnie, jak wskazano powyżej, nie jest to konieczne, choć nie jest też zakazane. W razie wątpliwości, sugerujemy kontakt z DPT.

UWAGA! Art. 102 KNZ:

„1. Każdy traktat i każdy układ międzynarodowy, zawarty przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych po wejściu w życie niniejszej Karty, powinien być możliwie jak najprędzej zarejestrowany w Sekretariacie i przez Sekretariat ogłoszony.

2. W razie gdyby jakikolwiek tego rodzaju traktat lub układ międzynarodowy nie został zarejestrowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu, to żadna ze stron umawiających się nie będzie mogła powoływać się na taki traktat albo układ przed którymkolwiek organem Narodów Zjednoczonych.”

Postanowienie dotyczące rejestracji umowy w Sekretariacie ONZ może przybrać następujące brzmienie: „Zarejestrowanie niniejszej Umowy w Sekretariacie

Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych, zostanie zainicjowane przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie po jej wejściu w życie. Druga Strona zostanie poinformowana o zarejestrowaniu oraz o numerze rejestracyjnym, jak tylko zostanie to potwierdzone przez Sekretariat.”

I.5. *Testimonium*

Testimonium może składać się z trzech elementów:

1. korroboracji: „Na dowód powyższego, niżej podpisani, należycie w tym celu upoważnieni przez swoje Rządy, podpisali niniejszą Umowę.” (stosowana głównie w umowach o szczególnie doniosłym charakterze),
2. oddzielnego akapitu, niestanowiącego nowego artykułu, wskazującego:
 - miejsce i datę podpisania lub sporządzenia umowy,

UWAGA! Dzień i miesiąc, często również rok, pełnomocnicy zwyczajowo wpisują ręcznie podczas ceremonii podpisywania umowy.

UWAGA! Przyjmuje się, że umowy dwustronne są podpisywane, a wielostronne sporządzane, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w treści dokumentów przygotowywanych w ramach procedury traktatowej.

- liczbę egzemplarzy, w których umowa została zawarta,
 - umowa dwustronna sporządzana jest w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej strony,
- języki, w których umowa została zawarta,
 - umowę dwustronną sporządza się zazwyczaj w dwóch językach: w języku polskim i jednym języku obcym (języku urzędowym drugiej strony),
 - jeżeli język urzędowy drugiej strony umowy nie jest powszechnie znany zaleca się sporządzenie umowy w trzech językach: w językach urzędowych stron oraz w jednym z języków międzynarodowych (w wypadku Polski, przede wszystkim w języku angielskim, francuskim,

hiszpańskim lub rosyjskim, pod warunkiem, że nie jest on językiem urzędowym drugiej strony), który będzie językiem rozstrzygającym w razie rozbieżności przy interpretacji tekstów w językach urzędowych stron,

- o umowy wielostronne zazwyczaj sporządza się w jednym lub w kilku językach międzynarodowych, stanowiących języki urzędowe danej organizacji.
- „Podpisano w ... dnia ... roku, w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i angielskim, przy czym obydwa teksty są jednakowo autentyczne.”
- „Podpisano w ... dnia ... roku, w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, każdy w językach polskim, greckim i angielskim, przy czym wszystkie teksty posiadają jednakową moc. W przypadku rozbieżności związanych z interpretacją niniejszej Umowy, tekst w języku angielskim uważany będzie za rozstrzygający.”
- 3. podpisyw:
- pełnomocnicy składają swoje podpisy na każdym egzemplarzu umowy (we wszystkich językach),

UWAGA! Umowy najczęściej podpisywane są przez pełnomocników pełniących równoważne funkcje w swoich państwach, np. przez głowy państw, szefów rządów, czy ministrów. Nie jest to jednak regułą i często spotykaną sytuacją jest podpisywanie umowy z jednej strony przez np. ministra, a z drugiej przez ambasadora.

- na życzenie drugiej strony możliwe jest również opieczątowanie umowy pieczęcią lakową z godłem państwa (lakowania dokonuje się w MSZ państwa strony umowy na terytorium, którego podpisano umowę, w przypadku RP lakowania dokonuje DPT MSZ),
- w polach podpisów umieszcza się jedynie następujące formuły:
 - o w umowie międzypaństwowej: „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej”,
 - o w umowie międzyrządowej: „Z upoważnienia Rządu Rzeczypospo-

litej Polskiej” lub, jeżeli od osoby podpisującej nie wymaga się pełnomocnictwa, np. Prezesa RM: „W imieniu Rządu Rzeczypospolitej Polskiej”,

- o w umowie międzyresortowej: „Minister ... Rzeczypospolitej Polskiej” lub, jeżeli umowę podpisuje pełnomocnik upoważniony przez ministra: „Z upoważnienia Ministra ... Rzeczypospolitej Polskiej”,
- umowy dwustronne podpisuje się z zachowaniem zasady alternatu, tj. przedstawiciel strony polskiej, w „polskim” egzemplarzu umowy, podpisuje się po lewej stronie („prawica heraldyczna”),
- umowy wielostronne podpisuje się w kolejności alfabetycznej (według nazw państw w wybranym języku umowy³) albo według zasady *pêle-mêle*, tj. w dowolnym miejscu pod tekstem umowy.

UWAGA! W egzemplarzach umowy przeznaczonych dla strony polskiej nie drukuje się imienia, nazwiska i funkcji/stanowiska osoby podpisującej umowę. Na życzenie drugiej strony umowy takie dane można wpisać w egzemplarzu przeznaczonym dla tej strony.

UWAGA! W *testimonium* należy stosować zasadę alternatu:

- we wskazaniu języków, np. w polskim alternacie „każdy w językach polskim i angielskim”, a w brytyjskim „każdy w językach angielskim i polskim”,
- w polach podpisów w polskim alternacie podpis składany w imieniu RP powinien być po lewej stronie, a podpis drugiej strony po prawej.

1.6. Zasada alternatu

Egzemplarz umowy dwustronnej przeznaczony dla strony polskiej składa się z tekstów umowy w każdym z języków, w których sporządzono umowę, np. jeżeli umowa została sporządzona w językach polskim i angielskim, to egzemplarz umowy przeznaczony dla strony polskiej składa się z tekstów w językach polskim i angielskim. Zasada alternatu polega na:

³ Wyjątek stanowią niektóre umowy zawierane w ramach UE, gdzie przyjęto nietypową zasadę, zgodnie z którą porządek alfabetyczny ustala się na podstawie brzmienia oficjalnych nazw stron w ich językach urzędowych.

- umieszczeniu w polskiej okładce traktatowej z godłem państwowym w pierwszej kolejności tekstu w języku polskim, następnie w języku drugiej strony umowy, a jeżeli umowa została sporządzona również w trzecim języku, to tekst w tym języku umieszcza się jako ostatni,
- w egzemplarzu przeznaczonym dla strony polskiej (w tekstach we wszystkich wersjach językowych) wszelkie wzmianki dotyczące RP (nazwa państwa, nazwy organów, wzmianki o języku polskim itd.) wymienia się w pierwszej kolejności,
- w egzemplarzu przeznaczonym dla strony polskiej podpis w imieniu RP powinien być po lewej stronie („prawica heraldyczna”).

UWAGA! Zasady alternatu nie stosuje się w części merytorycznej umowy, w postanowieniach końcowych (z wyjątkiem części *testimonium* odnoszącej się do języków, w których umowę sporządzono) i w umowach zawieranych w drodze wymiany not.

Zdjęcie nr 1 – pierwsza strona umowy w polskim alternacie w języku polskim i angielskim

Zdjęcie nr 2 – ostatnia strona umowy w polskim alternacie w języku polskim i angielskim

I.7. Zasady redakcyjne

- Co do zasady, należy stosować podział tekstu umowy na jednostki redakcyjne, analogiczny do stosowanego w ustawach, tj. artykuł, ustęp, punkt, litera, tiret itd.
- Należy stosować jednolitą terminologię dla oznaczenia tych samych pojęć. W rozbudowanych umowach zaleca się definiowanie pojęć używanych w umowie w tzw. słowniczku (tj. jednym z pierwszych postanowień umowy).
- W tekście umowy nie należy stosować skrótów i akronimów, np.: art., ust., r., UE, NATO, ONZ itp.
- Należy stosować pełne i oficjalne nazwy państw, np. Rzeczpospolita Polska, a nie Polska; Republika Federalna Niemiec, a nie Niemcy itp.
- W tekście umowy, odwołując się do tejże umowy, wyraz „Umowa” zapisywać należy dużą literą. Dużą literą zapisywać należy także wyraz „Państwo”, gdy odnosi się on do państwa jednej ze stron umowy oraz wyraz „Strony/Strona” w odniesieniu do stron umowy.
- Nie należy rozpoczynać poszczególnych jednostek redakcyjnych od frazy „Niniejsza Umowa”. Taki zapis dopuszczalny jest w dalszej części zdania, a jednostka redakcyjna powinna rozpoczynać się od zwrotu „Umowa niniejsza”.
- Sugeruje się używanie wyrazu „między” zamiast „pomiędzy”, a także wyrazu „że” zamiast „iż”.
- Oznaczenia terminów należy zapisywać słownie (np. dwa dni), cyfrą (np. 2 dni), lub słownie i cyfrą (np. dwa (2) dni).
- W umowach międzyrządowych nie należy stosować zwrotów „prawo wewnętrzne Strony”. Dopuszczalna jest forma „prawo wewnętrzne Państwa Strony” lub „prawo krajowe Strony”. Analogicznie w przypadku np. wyrażenia „terytorium Strony” – dopuszczalna jest forma „terytorium Państwa Strony”. Wynika to z faktu, że literalnie stroną umowy są rządy, a te nie posiadają swojego prawa wewnętrznego czy terytorium (są to atrybuty państwa). Zamiast „terytorium Państwa Strony” dopuszczalny jest również zapis „terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”, „terytorium Republiki Czeskiej” itd.

- Przywołując tytuły innych aktów prawnych, w tym umów międzynarodowych, należy stosować ich oficjalne i pełne tytuły.
- Należy stosować wyrażenie „w drodze dyplomatycznej” zamiast np. „drogą dyplomatyczną”.

UWAGA! Egzemplarze umowy przeznaczone dla strony polskiej drukowane są na polskim papierze traktatowym i oprawiane w polską okładkę traktatową z godłem państwowym. Za wydruk i oprawę odpowiada DPT MSZ, który następnie przekazuje je do podmiotu, który będzie umowę podpisywał (np. do właściwego ambasadora lub do przedstawicielstwa RP za granicą). Niedopuszczalne jest drukowanie polskich egzemplarzy umowy na białym papierze, na oficjalnym papierze ministerstwa (w przypadku umowy resortowej) lub na papierze traktatowym drugiej strony umowy oraz oprawianie umowy w okładkę traktatową drugiej strony albo okładkę ministerstwa.

UWAGA! Zgodnie z art. 2 pkt 1 u.u.m. umowa międzynarodowa może być ujęta w jednym lub w większej liczbie dokumentów. Ten drugi przypadek odnosi się do umów zawieranych w drodze wymiany not. W takiej sytuacji umowa składa się z dwóch dokumentów: noty-proponycji oraz noty-odpowiedzi. W notcie-proponycji strona proponuje treść umowy, w notcie-odpowiedzi druga strona powtarza w cudzysłowie treść noty-proponycji i oświadcza, że akceptuje przedmiotową propozycję i stwierdza, że obie noty stanowią umowę (zob. aneks nr 1).

Aneks nr 1 – wzór umowy zawieranej w formie wymiany not

Nota-propozycja:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej przesyła wyrazy szacunku Ambasadzie ... w Warszawie i ma zaszczyt zaproponować, na podstawie artykułu ... ustęp ... *Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku, dokonanie zmiany artykułu ... tejże *Umowy*, poprzez nadanie mu następującego brzmienia:

„Artykuł 1 ...”.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej proponuje, aby w przypadku wyrażenia zgody przez Rząd ... na powyższe, niniejsza nota wraz z odpowiedzią na nią stanowiły *Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem ... o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku, które wejdzie w życie zgodnie z artykułem ... *Umowy*.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej korzysta z okazji, aby ponowić Ambasadzie ... w Warszawie wyrazy swojego wysokiego poważania.

Warszawa, dnia roku.

**Ambasada ...
w Warszawie**

Nota-odpowieź:

Ambasada ... w Warszawie przesyła wyrazy szacunku Ministerstwu Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej i ma zaszczyt potwierdzić otrzymanie noty numer ... z dnia ... o następującej treści:

„Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej przesyła wyrazy szacunku Ambasadzie ... w Warszawie i ma zaszczyt zaproponować, na podstawie artykułu ... ustęp ... *Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku, dokonanie zmiany artykułu ... *Umowy*, poprzez nadanie mu następującego brzmienia:

„Artykuł 1 ...”.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej proponuje, aby w przypadku wyrażenia zgody przez Rząd ... na powyższe, niniejsza nota wraz z odpowiedzią na nią stanowiły *Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem ... o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku, które wejdzie w życie zgodnie z artykułem ... *Umowy*.”.

Ambasada ... w Warszawie ma zaszczyt poinformować, że Strona ... wyraża zgodę na powyższą propozycję, w związku z czym nota Strony polskiej i niniejsza odpowiedź na nią będą stanowiły *Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem ... o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku, które wejdzie w życie zgodnie z artykułem ... *Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a ...*, podpisanej w ... dnia ... roku.

Ambasada Republiki ... w Warszawie korzysta z okazji by ponowić Ministerstwu Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej wyrazi wysokiego poważania.

Warszawa, dnia roku.

**Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Rzeczypospolitej Polskiej**

II. Procedura zawierania i zmiany umowy

Polska procedura traktatowa jest uregulowana przepisami Konstytucji, u.u.m. i rozporządzenia. Należy ją także stosować oraz interpretować w świetle postanowień wiążącego Polskę prawa międzynarodowego, w szczególności KPT.

Do procedury tej nie stosuje się, co do zasady, uchwały Rady Ministrów nr 190 z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006 i 1204, z 2018 r. poz. 114 i 278 oraz z 2019 r. poz. 137), która wyłącza postępowanie z projektami umów międzynarodowych, instrukcji negocjacyjnych i innych dokumentów związanych z zawieraniem i wypowiedaniem umów międzynarodowych ze swojego zakresu zastosowania (§ 19 ust. 3 Regulaminu pracy RM)⁴.

W procedurze traktatowej nie stosuje się również wprost (mimo braku wyłączenia podobnego do § 19 ust. 3 Regulaminu pracy RM) rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” z dnia 7 marca 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 283 t.j.; dalej „Zasady techniki prawodawczej”). Akty te mogą jednak być stosowane pomocniczo i odpowiednio (mając na względzie fakt, że umowa międzynarodowa nie jest aktem prawa krajowego) w sytuacji, w której określone zagadnienie nie zostało unormowane w Konstytucji, u.u.m. lub w rozporządzeniu (tj. w „przepisach odrębnych”, o których mowa w § 19 ust. 3 Regulaminu pracy RM).

II.1. Negocjowanie i parafowanie (przyjęcie tekstu)

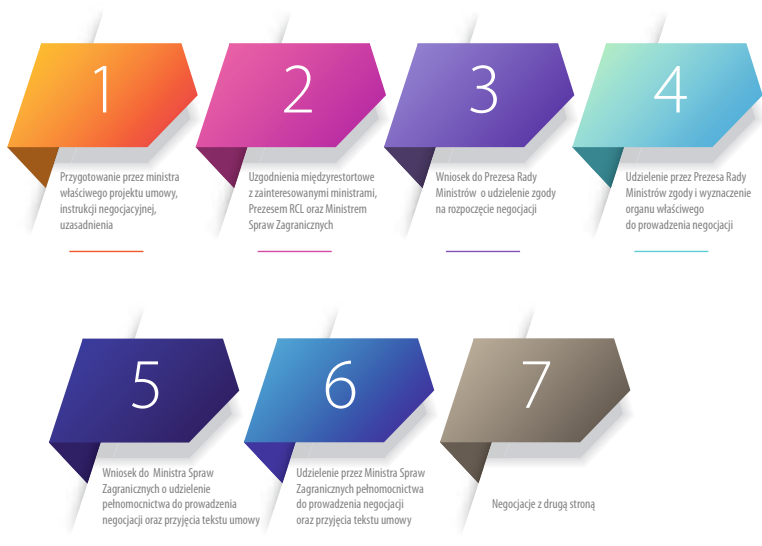
Celem negocjacji jest wypracowanie tekstu przyszłej umowy międzynarodowej. Polską procedurę w zakresie wszczęcia i prowadzenia negocjacji określa u.u.m. oraz rozporządzenie. Prawo międzynarodowe w zasadzie nie określa żadnych wymogów, co do formy lub czasu ich trwania; wskazuje jedynie, że powinny być prowadzone w dobrej wierze. W praktyce, negocjacje mogą trwać bardzo krótko (1-2 spotkania) bądź być rozciągnięte w czasie (nawet na lata). Zwłaszcza w ostatnim okresie, coraz częściej negocjacje prowadzi się w mniej klasycznych formach (np. w formie wideokonferencji).

⁴ § 19 ust. 3 uchwały Rady Ministrów nr 190 z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006 i 1204, z 2018 r. poz. 114 i 278 oraz z 2019 r. poz. 137) brzmi: „Postępowanie z projektami umowy międzynarodowej, instrukcji negocjacyjnej i innych dokumentów związanych z zawieraniem i wypowiedaniem umów międzynarodowych regulują odrębne przepisy.”

Procedura negocjacyjna składa się z czterech (albo pięciu) etapów (z czego każdy z nich jest inicjowany przez ministra właściwego):

1. przygotowanie projektów umowy, instrukcji negocjacyjnej i uzasadnienia,
2. uzgodnienia międzyresortowe ww. projektów,
3. wniosek do Prezesa RM o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji,
4. wniosek do Ministra Spraw Zagranicznych o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy (tylko gdy jest to konieczne np. gdy wymaga tego druga strona; w praktyce nie są to częste sytuacje)⁵,
5. negocjacje z drugą stroną/stronami oraz przyjęcie tekstu umowy.

Schemat nr 1 – etapy procedury negocjacyjnej

Źródło: opracowanie własne.

⁵ Art. 9 u.u.m.

Procedura ta nie jest szczególnie długa – uzyskanie zgody Prezesa RM na rozpoczęcie negocjacji zajmuje zazwyczaj ok. 1-3 miesięcy (w dużej mierze zależy to od ministra właściwego). Do tego okresu należy doliczyć dodatkowe ok. 7 dni roboczych w przypadku konieczności uzyskania pełnomocnictwa Ministra Spraw Zagranicznych do prowadzenia negocjacji i przyjęcia tekstu umowy. Nie da się natomiast określić z góry czasu trwania właściwych negocjacji, te zależą bowiem od stopnia złożoności negocjowanych postanowień (oraz od stopnia zbieżności interesów stron). Mogą one trwać krócej niż godzinę albo wiele lat.

Podmiotem odpowiedzialnym za przeprowadzenie procedury jest minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa⁶, lub kierownik centralnego organu administracji rządowej⁷ (np. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w przedmiocie umów o ochronie informacji niejawnych, czy Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska w przedmiocie umów w zakresie ocen oddziaływania na środowisko i strategicznych ocen oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym), właściwy do spraw, których dotyczy umowa (dalej „minister właściwy”).

Jeżeli przedmiot umowy międzynarodowej należy do właściwości kilku ministrów zobowiązani są oni do współdziałania (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). W praktyce sprowadza się to do uzgodnienia między nimi, który z nich wystąpi z wnioskiem do Prezesa RM (z czego powinien to być minister, do którego zakresu właściwości należy *gros* postanowień danej umowy). Ten sam minister występuje do Ministra Spraw Zagranicznych z wnioskiem o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy. W razie braku takiego uzgodnienia, ewentualny spór kompetencyjny może być skierowany do rozstrzygnięcia przez Prezesa Rady Ministrów (art. 22 § 1 pkt 9 Kodeksu postępowania administracyjnego⁸).

⁶ Art. 5 ust. 1 u.u.m.

⁷ Art. 5 ust. 1 w zw. z art. 4 u.u.m.

⁸ Kodeks postępowania administracyjnego z dnia 14 czerwca 1960 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 735 t.j.).

Etap I

II.1.1. Przygotowanie projektu umowy, instrukcji negocjacyjnej i uzasadnienia

Minister właściwy przygotowuje:

1. projekt umowy międzynarodowej (w języku polskim), chyba że podstawą negocjacji ma być obcy projekt umowy⁹,

UWAGA! Zalecane jest również przygotowanie projektu umowy w języku drugiej strony lub w jednym z języków międzynarodowych, ponieważ będzie on następnie przekazany drugiej stronie. Jeżeli podstawą negocjacji ma być obcy projekt umowy, to należy do niego dołączyć tłumaczenie na język polski, które nie musi być tłumaczeniem przysięgłym. Możliwe jest również przystąpienie do negocjacji mając jako podstawę projekty przygotowane przez różne strony.

UWAGA! Zgodnie z art. 2 pkt 1 u.u.m. umowa międzynarodowa może być ujęta w jednym lub w większej liczbie dokumentów. Ten drugi przypadek odnosi się do umów zawieranych w drodze wymiany not. W takiej sytuacji umowa składa się z dwóch dokumentów: noty-proponycji oraz noty-odpowiedzi. Minister właściwy przygotowuje więc projekt umowy składający się z dwóch not. Projekt noty-odpowiedzi sporządzany jest jedynie w brzmieniu przewidzianym przez stronę polską i nie jest na tym etapie konsultowany z drugą stroną. Następnie obie noty podlegają uzgodnieniom międzyresortowym.

2. instrukcję negocjacyjną zawierającą (zob. aneks nr 2)¹⁰:
 - wytyczne o charakterze wiążącym i o charakterze zaleceń,

UWAGA! Odstąpienie od wytycznych o charakterze wiążącym wymaga zgody Prezesa RM.

- informacje dotyczące rangi umowy (czy będzie to umowa zawierana w imieniu państwa, rządu czy ministra),

⁹ § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia.

¹⁰ § 2 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 3-4 rozporządzenia.

- informacje dotyczące trybu związania nią RP:
 - zatwierdzenie w trybie prostym,
 - zatwierdzenie w trybie złożonym, tzw. mała ratyfikacja, tj. ratyfikacja bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie¹¹, tzw. duża ratyfikacja, tj. ratyfikacja za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie¹².

UWAGA! W tym miejscu tryb związania RP umową międzynarodową jest jedynie trybem proponowanym, ponieważ jego ostateczny wybór uzależniony jest od treści wynegocjowanej umowy.

UWAGA! Szczegółowość wytycznych zależy od wagi i stopnia skomplikowania umowy. Z jednej strony pożądane jest takie formułowanie zaleceń, aby pozostawić pewną elastyczność negocjatorom, z drugiej jednak strony, wytyczne powinny dotyczyć wszystkich kluczowych postanowień umowy i stanowić rzeczywiste dyrektywy (bądź granice) postępowania dla negocjatorów.

UWAGA! W szczególnych okolicznościach możliwe jest odstępianie od obowiązku sporządzenia instrukcji w formie pisemnej (§ 2 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia), co należy wyjaśnić w uzasadnieniu lub we wniosku. Z uwagi na fakt, że instrukcja negocjacyjna jest instrumentem, za pomocą którego Prezes RM kontroluje przebieg negocjacji oraz wpływa na ich rezultat, odstępianie od tego obowiązku powinno mieć charakter wyjątkowy („szczególny”). W istocie, polska praktyka traktatowa zna niewiele takich przypadków. Podkreślenia wymaga też, że czynniki takie jak to, że umowa ma charakter „powtarzalny”, bądź że negocjacje opierają się na pewnym modelowym, standardowym projekcie umowy, nie są wystarczającym uzasadnieniem do odstępiania od sporządzenia umowy w formie pisemnej.

¹¹ Art. 89 ust. 2 Konstytucji.

¹² Art. 89 ust. 1 Konstytucji.

UWAGA! W instrukcji warto również zamieścić zdanie upoważniające przewodniczącego delegacji do parafovania (tj. przyjęcia tekstu umowy, w rozumieniu KPT) umowy (nie należy mylić tego kroku z podpisaniem umowy). W polskiej procedurze traktatowej nie ma odrębnych przepisów to zagadnienie regulujących.

3. Uzasadnienie (zob. aneks nr 3)¹³:

- wyjaśnia potrzebę oraz cel związania RP umową,
- wskazuje różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
- wskazuje przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne oraz prawne związane z wejściem w życie umowy, wraz z określeniem źródeł ich finansowania.

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

4. Artykuł 5 ust. 1 u.u.m., czytany literalnie, nie przewiduje uzgodnienia projektu wniosku o wyrażenie zgody na rozpoczęcie negocjacji (a jedynie projektu umowy oraz instrukcji negocjacyjnej); z praktycznego punktu widzenia uzasadnione jest jednak uzgodnienie instrukcji negocjacyjnej i projektu umowy międzynarodowej wraz z projektem wniosku¹⁴, który stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia.

Etap II

II.1.2. Uzgodnienia międzyresortowe projektów umowy międzynarodowej, uzasadnienia oraz instrukcji negocjacyjnej

1. Minister właściwy przesyła ww. projekty do uzgodnień do Ministra Spraw Zagranicznych, Prezesa RCL oraz do innych zainteresowanych

¹³ § 2 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 5 rozporządzenia.

¹⁴ Art. 5 ust. 1 u.u.m.

ministrów, wyznaczając im termin nie krótszy niż 14 dni licząc od dnia doręczenia projektu, na zgłoszenie ewentualnych uwag¹⁵.

UWAGA! O tym, który minister jest zainteresowany, decyduje minister właściwy, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc w przypadku każdej umowy międzynarodowej uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana).

UWAGA! Wyznaczanie terminu krótszego niż 14 dni dopuszczalne jest jedynie w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia (§ 3 ust. 2 rozporządzenia). Termin powinien być na tyle długi, aby umożliwić realne zapoznanie się z dokumentami i przygotowanie stanowiska. Najczęściej spotykanymi błędami związanymi z tym uprawnieniem jest brak uzasadnienia skrócenia terminu lub wyznaczanie terminu krótszego w przypadkach niewymagających takiego rozwiązania.

2. Konsultowane podmioty mogą w wyznaczonym terminie zgłosić na piśmie uwagi do ww. projektów.
3. Po zakończeniu uzgodnień międzyresortowych, tj. gdy:
 - żaden z uczestników nie zgłosił uwag do projektów dokumentów lub,
 - zgłoszone uwagi zostały uwzględnione lub wyjaśnione, względnie odrzucone przez organ wnioskujący (co należy wyjaśnić w samym wniosku),

projekty dokumentów uznaje się za uzgodnione.

UWAGA! Uzgodnienia dotyczące zgłoszonych uwag powinny przybrać formę wymiany pism (na szczeblu ministerialnym) między organem zgłaszającym uwagi, a ministrem przygotowującym projekty.

¹⁵ § 3 rozporządzenia.

Etap III

II.1.3. Wniosek do Prezesa RM o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji

1. Po uzgodnieniu wszystkich projektów, minister właściwy kieruje do Prezesa RM wniosek (zgodnie ze wzorem określonym w załączniku nr 1 do rozporządzenia) o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji¹⁶. We wniosku proponuje się skład polskiej delegacji¹⁷, który powinien obejmować:

UWAGA! Jeżeli wniosek nie jest podpisywany przez ministra kierującego danym resortem, a np. przez podsekretarza stanu, to należy wskazać, że jest on podpisywany z upoważnienia danego ministra np. poprzez dodanie formuły „z up. (...)”.

- organ właściwy do prowadzenia negocjacji. Może to być minister właściwy bądź instytucja mu podległa/przez niego nadzorowana (np. Minister Infrastruktury zwyczajowo wskazuje na Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego jako organ właściwy do prowadzenia negocjacji w zakresie umów o komunikacji lotniczej). Zwyczajowo, Przewodniczący delegacji RP na negocjacje wywodzi się z organu prowadzącego negocjacje (szczebel ministerialny lub dyrektorski, zależnie od wagi umowy),

Proponując organ właściwy do prowadzenia negocjacji należy wziąć pod uwagę, że w dalszym toku procedury traktatowej będzie on odpowiedzialny za wszczynanie kolejnych jej etapów¹⁸.

- innych zaangażowanych/właściwych merytorycznie dla negocjowanej umowy/niektórych jej postanowień organów i instytucji, które najczęściej reprezentowane są na poziomie eksperckim,

¹⁶ Art. 5 ust. 1 u.u.m.

¹⁷ § 4 ust. 2 rozporządzenia.

¹⁸ Por. m.in. art. 6, 7 oraz 14 ust. 1 u.u.m.

- prawnika ze znajomością prawa międzynarodowego, z czego w praktyce pożądanym jest, aby był to przedstawiciel DPT MSZ. DPT MSZ ze swojej strony deklaruje gotowość pomocy (oraz, tam gdzie jest to zasadne, osobistego udziału w negocjacjach). Warto podkreślić, że wyznaczenie przedstawiciela DPT MSZ do składu delegacji niekoniecznie oznacza jego osobisty udział w poszczególnych rundach negocjacyjnych. DPT MSZ często wspomaga negocjacje merytorycznie, wspierając główny zespół negocjacyjny w drodze telefonicznej, mailowej, w formie oficjalnych pism czy spotkań przygotowawczych.

UWAGA! We wniosku wskazuje się, z którymi ministrami projekt uzgodniono oraz omawia się istotne uwagi zgłoszone do projektu, które nie zostały uwzględnione (§ 4 ust. 3 rozporządzenia), nie ma więc potrzeby omawiania np. nieuwzględnionych uwag redakcyjnych.

Do wniosku dołącza się uzgodnione na wcześniejszym etapie¹⁹:

- projekt umowy (w języku polskim),
- instrukcję negocjacyjną,
- uzasadnienie.

UWAGA! Jak już wskazano powyżej, zalecane jest również przygotowanie projektu umowy w języku drugiej strony lub w jednym z języków międzynarodowych, ponieważ będzie on następnie przekazany drugiej stronie. Jeżeli podstawą negocjacji ma być obcy projekt umowy, to należy do niego dołączyć tłumaczenie na język polski, które nie musi być tłumaczeniem przysięgłym. Możliwe jest również przystąpienie do negocjacji mając jako podstawę projekty przygotowane przez różne strony.

2. Prezes RM wyraża zgodę na rozpoczęcie negocjacji akceptując instrukcję negocjacyjną²⁰ (odręczne zamieszczenie na instrukcji negocjacyjnej podpisu i daty). Dodać należy, że nie istnieje oddzielny dokument wyrażający zgodę na rozpoczęcie negocjacji, czy przyjęcie tekstu umowy.

¹⁹ § 4 ust. 1 rozporządzenia.

²⁰ Art. 5 ust. 1 i 2 u.u.m.

Etap IV

II.1.4. Udzielenie przez Ministra Spraw Zagranicznych pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy

W przypadkach gdy jest to wymagane (np. gdy takiego pełnomocnictwa oczekuje druga strona albo, gdy jest to wymóg organizacji międzynarodowej, w ramach której negocjowana/przyjmowana jest umowa/poprawki do umowy) Minister Spraw Zagranicznych udziela pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy na wniosek ministra właściwego (w przypadku gdy przedmiot umowy leży w kompetencjach kilku ministrów musi być to minister, który wystąpił do Prezesa RM z wnioskiem o udzielenie zgody na prowadzenie negocjacji).

UWAGA! Z wnioskiem o udzielenie pełnomocnictwa, minister właściwy występuje dopiero po uzyskaniu zgody Prezesa RM na rozpoczęcie negocjacji.

Z wnioskiem należy zwrócić się co najmniej na 14 dni przed rozpoczęciem negocjacji lub zamierzonym przyjęciem tekstu umowy. Skierowanie wniosku w terminie późniejszym może nastąpić w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia²¹. Wzór wniosku stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia.

Do wniosku dołącza się zaakceptowaną przez Prezesa RM instrukcję negocjacyjną wraz z projektem umowy i uzasadnieniem, które stanowią załączniki do wniosku o udzielenie zgody Prezesa RM na rozpoczęcie negocjacji.

UWAGA! Pełnomocnictwo Ministra Spraw Zagranicznych wystawiane jest w granicach upoważnienia jakie wynika ze zgody Prezesa RM.

²¹ § 7 ust. 1 rozporządzenia.

Zdjęcie nr 3 – pełnomocnictwo do prowadzenia negocjacji

Etap V

II.1.5. Negocjacje z drugą stroną/stronami

Po uzyskaniu zgody oraz pełnomocnictwa (jeśli jest wymagane) organ wyznaczony przez Prezesa RM może przystąpić do negocjacji z drugą stroną/stronami przyszłej umowy. Negocjacje mogą przybrać dowolną formę, np. negocjacji bezpośrednich, wideokonferencji, czy negocjacji w drodze wymiany korespondencji i obecnie najczęściej prowadzone są w języku angielskim (co następnie znajduje odzwierciedlenie w ustaleniu, że język angielski będzie językiem rozstrzygającym w przypadku rozbieżności interpretacyjnych umowy).

UWAGA! Zatwierdzona instrukcja negocjacyjna „ważna” jest bezterminowo. Nową instrukcję należy uzyskać jedynie w przypadku istotnej zmiany okoliczności prawno-faktycznych (np. wstąpienie w międzyczasie RP do UE, a umowa dotyczy materii regulowanej prawem unijnym).

UWAGA! Dopiero po otrzymaniu zgody na rozpoczęcie negocjacji możliwe jest oficjalne przekazanie drugiej stronie, np. notą dyplomatyczną, projektu umowy. Prowadzenie negocjacji czy też przysyłanie tekstu projektowanej umowy bez takiej zgody stanowi naruszenie polskiej procedury traktatowej. Projekt umowy przekazuje się za pośrednictwem DPT MSZ do polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego w danym państwie (jeżeli mimo to z prośbą o przekazanie projektu wystąpił inny niż DPT MSZ podmiot, przedstawicielstwo powinno potwierdzić w DPT MSZ, że przedmiotowa zgoda Prezesa RM została udzielona) albo do przedstawicielstwa dyplomatycznego danego państwa w RP (wariant stosowany najczęściej). W obu przypadkach kopię noty przekazuje się również do wiadomości do właściwego resortu. Analogicznie przekazuje się pozostałą korespondencję dotyczącą projektu umowy.

Negocjacje kończą się w momencie ustalenia przez strony wszystkich postanowień umowy. Ich zakończenie może przybrać formę formalnego przyjęcia tekstu umowy. W przypadku umów dwustronnych będzie miało ono formę np. parafowania przez przewodniczącego delegacji każdej strony wynegocjowanego projektu umowy, a w przypadku umów wielostronnych głosowania nad tekstem umowy. Polska procedura traktatowa nie rozróżnia zgody na prowadzenie negocjacji i zgody na przyjęcie tekstu umowy. W konsekwencji uznaje się, że zgoda Prezesa RM na prowadzenie negocjacji jest również zgodą na przyjęcie ostatecznego tekstu umowy (choć takie upoważnienie należy wprost umieścić w instrukcji negocjacyjnej). Ewentualne ograniczenie w tym zakresie powinno być wyraźnie wskazane na etapie udzielania zgody na rozpoczęcie negocjacji²².

W praktyce coraz rzadziej stosuje się parafowanie tekstu umowy dwustronnej, ponieważ negocjujące strony wolą pozostawić sobie możliwość wprowadzania dodatkowych (zazwyczaj redakcyjnych) zmian w wynegocjowanym tekście w wyniku prowadzonych wewnętrznych konsultacji.

²² A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 134-135 oraz s. 140.

UWAGA! Koordynatorem procedury traktatowej jest DPT MSZ. W konsekwencji każdy projekt umowy międzynarodowej otrzymany od partnera zagranicznego (dotyczy to również projektów otrzymanych przez inne komórki organizacyjne MSZ i polskie placówki dyplomatyczne), należy niezwłocznie przekazać do DPT MSZ (w przypadku projektów otrzymanych przez inne komórki organizacyjne MSZ i polskie placówki dyplomatyczne, powinny one przekazać je także do wiadomości właściwego departamentu politycznego MSZ). Dotyczy to odpowiednio wszelkiej korespondencji z właściwymi ministerstwami (polskimi lub państwa urzędowania), względnie innymi organami w zakresie umów międzynarodowych.

UWAGA! Warto dokumentować przebieg negocjacji, ponieważ w przypadku długotrwałych negocjacji skład zespołu negocyjacyjnego może ulegać zmianie, a tzw. *travaux préparatoires* (por. art. 32 KPT) mogą być pomocne przy późniejszej wykładni (a więc również i stosowaniu) umowy.

II.2. Podpisanie

Schemat nr 2 – procedura udzielenia zgody na podpisanie umowy międzynarodowej

Źródło: opracowanie własne.

Po zakończeniu negocjacji, gdy strony uzgodnią wszystkie postanowienia umowy, można przystąpić do jej podpisania, na co zgodę wyraża RM w formie uchwały²³. Zgoda ta może jednak dotyczyć dwóch odmiennych sytuacji, tj.:

1. umocowania umowy w rozumieniu procedury międzynarodowej (w celu związania RP umową potrzebna jest jej późniejsza ratyfikacja lub zatwierdzenie przez RM), lub,
2. związania RP umową (zgoda na podpisanie umowy stanowi jednocześnie zgodę na związanie nią RP – nie jest już potrzebna jej późniejsza ratyfikacja lub zatwierdzenie przez RM)²⁴.

Procedura podpisania umowy, w obu ww. wariantach, składa się z trzech etapów (z uwzględnieniem różnic, o których mowa w punkcie II.3.2.):

1. uzgodnienia międzyresortowe wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy,
2. wniosek do RM o udzielenie zgody na podpisanie umowy,
3. uzyskania pełnomocnictwa do podpisania umowy.

Etap I

II.2.1. Uzgodnienia międzyresortowe wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy

Organ właściwy do prowadzenia negocjacji uzgadnia z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami, wniosek o udzielenie zgody na jej podpisanie, a w uzasadnionych przypadkach proponuje także treść zastrzeżeń strony polskiej, oraz określa tryb związania RP umową międzynarodową²⁵.

²³ Art. 6 u.u.m.

²⁴ Art. 13 ust. 1 w zw. z art. 6 u.u.m.

²⁵ Art. 6 ust. 1 i 2 u.u.m.

UWAGA! O tym, który minister jest właściwy, decyduje organ właściwy do prowadzenia negocjacji, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę wyrażającą zgodę na podpisanie umowy podejmuje cała RM.

Do uzgodnionego projektu wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej organ właściwy do prowadzenia negocjacji załącza²⁶:

1. projekt uchwały RM (zob. aneks nr 4 – wzór uchwały RM o udzielenie zgody na podpisanie umowy lub nr 5 – wzór uchwały RM w sprawie udzielenia zgody na zawarcie umowy w formie wymiany not/listów),
2. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,

UWAGA! Wszystkie tłumaczenia, które powinny być uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, powinny być uwierzytelnione co najmniej na szczeblu zastępcy dyrektora departamentu (podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia).

3. tekst umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których została sporządzona,
4. tekst proponowanych zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które zamierza złożyć RP, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowa została sporządzona,

UWAGA! Zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy składa się jedynie do umów wielostronnych.

²⁶ § 5 ust. 1 rozporządzenia.

5. tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów innej strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowa została sporządzona wraz z tekstem ich tłumaczeń na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
6. uzasadnienie (zob. aneks nr 3):
 - wyjaśnia potrzebę oraz cel związania RP umową,
 - wskazuje na różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
 - wskazuje na przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne oraz prawne związane z wejściem w życie umowy międzynarodowej, wraz z określeniem źródeł ich finansowania.

UWAGA! Zasadne jest omówienie podstawowych przepisów czy uregulowań w umowie przewidzianych.

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśnia wybór trybu związania RP umową, wskazując również:
 - podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
 - sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie krajowym,
 - środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy,

UWAGA! Należy uzasadnić wybór trybu związania RP umową; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu. Częściowo, tryb ten wynikać będzie ze wskazanych powyżej informacji (jeśli np. umowa dot. praw osób fizycznych czy wymagana będzie zmiana ustawodawstwa, konieczna będzie „duża” ratyfikacja).

7. opinię o zgodności umowy z prawem UE (dopuszczalne jest również jej załączenie dopiero do wniosku przedkładanego RM).

Wszczynając uzgodnienia międzyresortowe, organ właściwy do prowadzenia negocjacji wyznacza podmiotom konsultowanym odpowiedni termin na zgłoszenie ewentualnych uwag (powinno to być 14 dni od dnia doręczenia projektu wniosku). Termin powinien być na tyle długi, aby umożliwić realne zapoznanie się z dokumentami i przygotowanie stanowiska. Skrócenie tego terminu jest możliwe w pilnych sytuacjach, ale wymaga to dodatkowego uzasadnienia, a termin nie powinien być tak krótki, aby w praktyce uniemożliwić zapoznanie się z projektem.

Konsultowane podmioty mogą w wyznaczonym terminie zgłosić na piśmie uwagi do ww. projektów.

UWAGA! Przed wystąpieniem z wnioskiem o udzielenie zgody na podpisanie umowy organ właściwy do prowadzenia negocjacji występuje do DPUE KPRM z wnioskiem o przygotowywanie opinii (opinia ta sporządzana jest z reguły w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu wniosku, zatem z reguły nie jest konieczne odrębne wnioskowanie o nią). Opinia ta nie będzie mogła zostać wykorzystana na późniejszym etapie procedury traktatowej – w razie ewentualnej ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy konieczne będzie uzyskanie nowej opinii.

Po zakończeniu uzgodnień międzyresortowych, tj. gdy:

- żaden z uczestników nie zgłosił uwag do projektów dokumentów lub,
- zgłoszone uwagi zostały uwzględnione lub wyjaśnione, względnie odrzucone przez organ wnioskujący (co należy wyjaśnić),

projekty dokumentów uznaje się za uzgodnione.

UWAGA! Uzgodnienia dotyczące zgłoszonych uwag powinny przybrać formę wymiany pism (na szczeblu ministerialnym) między organem zgłaszającym uwagi, a ministrem przygotowującym projekty.

Etap II

II.2.2. Wniosek do RM o udzielenie zgody na podpisanie umowy

Tak przygotowany wniosek wraz z załącznikami organ właściwy do prowadzenia negocjacji przedkłada bezpośrednio RM. W praktyce wniosek rozpatrywany jest prawie zawsze przez RM w trybie obiegowym²⁷. Po rozpatrzeniu wniosku (upływie terminu wyznaczonego w trybie obiegowym), RM, w drodze uchwały, udziela zgody na podpisanie umowy²⁸.

Etap III

II.2.3. Uzyskanie pełnomocnictwa do podpisania umowy

Do podpisania umowy najczęściej wymagane jest pełnomocnictwo udzielone przez Prezesa RM²⁹.

UWAGA! Jedynymi osobami zwolnionymi z tego obowiązku są Prezydent RP, Prezes RM oraz Minister Spraw Zagranicznych. Analogicznie jest w przypadku innych państw. Pozostałe osoby, z wyjątkiem kilku mniej powszechnych sytuacji, zobowiązane są do jego przedłożenia (por. art. 7 KPT).

W celu uzyskania pełnomocnictwa organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa Ministrowi Spraw Zagranicznych wniosek o udzielenie pełnomocnictwa do podpisania umowy (zob. załącznik nr 5 do rozporządzenia), co najmniej na 14 dni przed jej podpisaniem. We wniosku wskazuje się:

²⁷ Projekt wniosku nie jest rozpatrywany na posiedzeniu, ale rozsyłany członkom RM korespondencyjnie. Jeżeli w wyznaczonym terminie nie zostaną zgłoszone do niego uwagi, uchwałę RM uważa się za przyjętą i kieruje do podpisu Prezesa RM. Ewentualne zgłoszenie uwag, które nie zostaną uwzględnione lub wyjaśnione, wymaga rozpatrzenia dokumentu przez RM na posiedzeniu.

²⁸ Art. 6 ust. 1 i 3 u.u.m.

²⁹ Art. 10 u.u.m.

UWAGA! Jeżeli wniosek nie jest podpisywany przez ministra kierującego danym resortem, a np. przez podsekretarza stanu, to należy wskazać, że jest on podpisywany z upoważnienia danego ministra np. poprzez dodanie formuły „z up. (...)”.

1. tytuł umowy,
2. imię, nazwisko i urzędową nazwę stanowiska lub funkcji osoby mającej być pełnomocnikiem, oraz załącza się:
 - uchwałę RM wyrażającą zgodę na podpisanie umowy,
 - polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ właściwy do prowadzenia negocjacji przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
 - uzasadnienie,
 - instrukcję negocjacyjną³⁰.

Tak przygotowany wniosek Minister Spraw Zagranicznych przedkłada Prezesowi RM w terminie 7 dni od jego otrzymania od organu właściwego do prowadzenia negocjacji³¹. Do wniosku dołącza się dokument pełnomocnictwa przygotowany przez DPT MSZ, kontrasygnowany przez Ministra Spraw Zagranicznych.

UWAGA! Skrócenie obu terminów dopuszczalne jest jedynie w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia (§ 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia). Najczęściej spotykanym błędem związanym z tym uprawnieniem jest brak uzasadnienia skrócenia terminu lub wyznaczanie terminu krótszego w przypadkach niewymagających takiego rozwiązania.

Po udzieleniu pełnomocnictwa przez Prezesa RM jest ono niezwłocznie przekazywane do Ministra Spraw Zagranicznych, który następnie, za pośrednictwem DPT MSZ, przekazuje je organowi umocowanemu do podpisania umowy (np. ministrowi lub ambasadorowi RP).

³⁰ § 7 rozporządzenia.

³¹ § 7 ust. 2 rozporządzenia.

UWAGA! Najczęściej umowy podpisywane są przez osoby pełniące równoważne funkcje w swoich państwach, np. przez głowy państw, szefów rządów, czy ministrów. Nie jest to jednak regułą i często spotykaną sytuacją jest podpisywanie umowy z jednej strony przez np. ministra (wiceministra), a z drugiej strony przez ambasadora.

Przed podpisaniem umowy strony przekazują sobie jej teksty w swoich językach w celu ich weryfikacji i porównania z pozostałymi oraz w celu sporządzenia alternatów. Zweryfikowane teksty umowy w polskim alternacie należy niezwłocznie przekazać w wersji edytowalnej do DPT MSZ w celu ich wydrukowania na papierze traktatowym i oprawienia.

UWAGA! Na każdym podmiocie uczestniczącym w procedurze traktatowej spoczywa obowiązek niezwłocznego przekazywania do DPT MSZ całej dokumentacji traktatowej (na przykład w formie skanu/drogą mailową) oraz oryginałów w możliwie najwcześniejszym terminie. Dotyczy to w szczególności oryginałów not dyplomatycznych informujących o zakończeniu przez drugie państwo-stronę umowy międzynarodowej wewnętrznych procedur prawnych koniecznych do wejścia w życie tej umowy. Formułowanie odpowiedzi na taką notę, w tym zwłaszcza informowanie o zakończeniu przez RP wewnętrznych procedur prawnych niezbędnych do wejścia w życie danej umowy (z czym też wiązać się może wyznaczenie daty wejścia w życie danej umowy), znajduje się w kompetencjach DPT MSZ. Nota taka może być również wystosowana przez polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne, ale jedynie na podstawie instrukcji DPT MSZ.

Zdjęcie nr 4 – pełnomocnictwo do podpisania umowy międzynarodowej dwustronnej

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Pełnomocnictwo

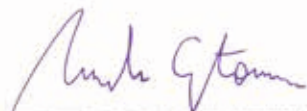
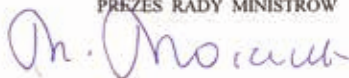
Pismem niniejszym upoważnia się
Pana **Piotra WAWRZYKA**,
Sekretarza Stanu
w Ministerstwie Spraw Zagranicznych
Rzeczypospolitej Polskiej,

do podpisania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej z przedstawicielem lub przedstawicielami Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, należycie w tym celu upoważnionymi, Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie udziału w niektórych wyborach przez obywateli jednego Państwa zamieszkujących na terytorium drugiego Państwa.

Na dowód czego wydany został Akt niniejszy.

Dano w Warszawie dnia 15 maja 2020 r.

PREZES RADY MINISTRÓW

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH

Zdjęcie nr 5 – stół przygotowany do ceremonii podpisania umowy

Zdjęcie nr 6 – polska teczka traktatowa z godłem

Zdjęcie nr 7 – ceremonia podpisania umowy

Ceremonia podpisania Porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w sprawie statusu Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa dnia 28 czerwca 2017 r. Po stronie polskiej umowę podpisał Pan Witold Waszczykowski – Minister Spraw Zagranicznych, a po stronie OBWE Pan Michael Georg Link - Dyrektor Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka.

Zdjęcie nr 8 – ceremonia podpisania umowy w reżimie sanitarnym

Ceremonia podpisania Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie udziału w niektórych wyborach przez obywateli jednego Państwa zamieszkujących na terytorium drugiego Państwa, Warszawa dnia 29 maja 2020 r. Ze strony polskiej umowę podpisał Pan Piotr Wawrzyk – Sekretarz Stanu w MSZ, a po stronie Wielkiej Brytanii Pan Jonathan Knott – Ambasador Wielkiej Brytanii w Polsce.

II.3. Zatwierdzenie

Zatwierdzenie to pojęcie obejmujące wszelkie formy wyrażenia zgody na związanie państwa umową, niewymagające zgody głowy państwa³². W polskiej procedurze traktatowej, **umowy, które nie podlegają ratyfikacji, wymagają zatwierdzenia przez RM**³³. Może ono przybrać dwie formy:

1. w trybie złożonym (zatwierdzenie dwuetapowe, wymagające dwóch uchwał RM)
 - etap I – RM wyraża zgodę na podpisanie umowy³⁴,
 - etap II – RM wyraża zgodę na związanie RP (zatwierdzenie) umową³⁵,
2. w trybie prostym (zatwierdzenie jednoetapowe, wymagające tylko jednej uchwały RM) – zgoda RM na podpisanie umowy (w przypadku umów podpisywanych) lub zgoda na dokonanie wymiany not lub listów (w przypadku umów niepodpisywanych) stanowi jednocześnie zgodę na związanie RP umową³⁶.

³² A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 175.

³³ Art. 12 ust. 3 u.u.m.

³⁴ Art. 6 ust. 3 u.u.m.

³⁵ Art. 15 ust. 1 u.u.m.

³⁶ Art. 13 ust. 1 u.u.m. W tym przypadku należy odpowiednio dostosować wniosek o podpisanie (który powinien, podobnie jak uchwała RM, zostać nazwany wnioskiem o wyrażenie zgody na związanie RP umową), uzupełniając go o elementy odnoszące się do umowy niepodpisywanej, które przewidziane są we wzorze wniosku o udzielenie zgody na podpisanie (por., *mutatis mutandis*, A. Wyrozumska, *op. cit.* s. 252).

UWAGA!

Zatwierdzenie w trybie złożonym → zgoda RM na podpisanie umowy + zgoda RM na związanie RP umową (istota i zaleta: jest czas między podpisaniem umowy a jej wejściem w życie na dokonanie niezbędnych przygotowań prawnych, instytucjonalnych itp. oraz dodatkowa „weryfikacja” w postaci zatwierdzenia umowy przez RM).

Zatwierdzenie w trybie prostym → zgoda RM na podpisanie umowy = zgoda RM na związanie RP umową (istota i zaleta: umowa wchodzi w życie w dniu podpisania/po określonym czasie – z reguły ok. 30 dni – po podpisaniu; jest więc to potencjalnie szybsza metoda na doprowadzenie do związania Polski umową, ale należy upewnić się, że wszelkie prawne oraz instytucjonalne mechanizmy są w zasadzie gotowe już w momencie podpisania).

UWAGA! Jak wynika z powyższego, polska procedura przewiduje „zamknięty” system (dwóch) form wyrażenia zgody na związanie się umową: ratyfikacja (tzw. mała lub duża) albo zatwierdzenie (w trybie prostym lub złożonym).

UWAGA! Żaden polski akt prawny nie określa wyczerpującej, enumeratywnej listy przypadków, kiedy można zastosować tryb zatwierdzenia (zob. jednak art. 13 u.u.m., który dostarcza pewnych wytycznych w tym zakresie). Należy tu jednak posługiwać się następującą logiką: (a) zgodnie z Konstytucją RP tylko umowy ratyfikowane stanowią źródło prawa powszechnie obowiązującego w Polsce (art. 87 ust. 1). W konsekwencji, (b) umowa zatwierdzona wiąże jedynie Rząd i jego organy oraz (c) nie może nakładać praw lub obowiązków, które dla swej skuteczności wymagałyby właśnie przymiotu prawa powszechnie obowiązującego (m.in. modyfikacja ustawodawstwa polskiego, ingerowanie w uprawnienia podmiotów pozarządowych, w szczególności prawa i obowiązki obywatelskie).

II.3.1. Zatwierdzenie w trybie złożonym

Procedura zatwierdzenia w trybie złożonym składa się z trzech etapów:

1. podpisanie umowy,
2. uzgodnienia międzyresortowe wniosku o zatwierdzenie umowy,

- wniosek do RM o zatwierdzenie umowy.

Etap I

II.3.1.1. Podpisanie umowy

Procedura podpisania umowy została szczegółowo opisana w rozdziale II.2 (Podpisanie).

Etap II

II.3.1.2. Uzgodnienia międzyresortowe wniosku o zatwierdzenie umowy

Po podpisaniu umowy międzynarodowej organ właściwy do prowadzenia negocjacji lub minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa (dalej „organ właściwy do prowadzenia negocjacji”) przygotowuje projekt wniosku o zatwierdzenie umowy (zob. załącznik nr 6 do rozporządzenia), w którym wskazuje³⁷:

- przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia („wnoszę o zatwierdzenie przez Radę Ministrów (...”),
- osobę, która podpisała umowę w imieniu RP,
- sygnatariuszy umowy międzynarodowej,

UWAGA! Sygnatariuszem umowy jest podmiot, który podpisał umowę.

- strony umowy międzynarodowej.

UWAGA! W przypadku dużej liczby sygnatariuszy lub stron można we wniosku podać jedynie ich liczbę, a szczegółowy wykaz załączyć do wniosku.

³⁷ § 8 ust. 1 rozporządzenia.

UWAGA! „Strona” to państwo (organizacja międzynarodowa), w stosunku do którego umowa weszła w życie. W związku z tym, w przypadku umów wielostronnych, możliwa jest sytuacja, w której na tym etapie nie będzie jeszcze „stron” danej umowy, ponieważ nie weszła ona jeszcze w życie (np. niewystarczająca liczba państw wyraziła zgodę na związanie się umową). Wówczas w wniosku wskazać można, że stronami danej umowy wielostronnej staną się następujące państwa (wymienić).

Do wniosku dołącza się również³⁸:

1. uzasadnienie wskazujące (zob. aneks nr 3):
 - potrzebę oraz cel związania RP umową,
 - różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
 - przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne związane z wejściem w życie umowy, wraz ze wskazaniem źródeł ich finansowania,

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśnienie wyboru trybu związania RP umową, określające:
 - o podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa, w tym zakres, w jakim umowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
 - o sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie krajowym,
 - o środki prawne, które należy podjąć w celu wykonania umowy,

UWAGA! Należy uzasadnić wybór związania RP umową; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu.

³⁸ § 8 ust. 2 rozporządzenia.

2. informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego. Na tym etapie nie ma konieczności przygotowywania projektu tego dokumentu, można go załączyć dopiero do wniosku przedkładanego RM (zob. aneks nr 6),
3. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,

UWAGA! Wszystkie tłumaczenia, które powinny być uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, powinny być uwierzytelnione co najmniej na szczeblu zastępcy dyrektora departamentu (podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia).

4. tekst umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono,
5. dokumenty uzupełniające do umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występując z wnioskiem przez umieszczanie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
6. tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć RP, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono,
7. teksty zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów innej umawiającej się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
8. opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem UE (co istotne, nie można wykorzystać opinii przygotowanej na etapie podpisania umowy, niezbędna jest nowa opinia; dopuszczalne jest również jej załączenie dopiero do wniosku przedkładanego RM).

Tak przygotowane dokumenty organ właściwy do prowadzenia negocjacji uzgadnia z zainteresowanymi ministrami³⁹.

UWAGA! Przed wystąpieniem z wnioskiem o zatwierdzenie umowy organ właściwy do prowadzenia negocjacji występuje do DPUE KPRM z wnioskiem o przygotowanie opinii (opinia ta sporządzana jest z reguły w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu wniosku, zatem z reguły nie ma potrzeby odrębnego wnioskowania o nią).

UWAGA! O tym, który minister jest „zainteresowany”, decyduje organ właściwy do prowadzenia negocjacji, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę podejmuje cała RM.

Wszczynając uzgodnienia międzyresortowe organ właściwy do prowadzenia negocjacji wyznacza podmiotom konsultowanym odpowiedni termin na zgłoszenie ewentualnych uwag (powinno to być 14 dni od dnia doręczenia projektu wniosku). Termin powinien być na tyle długi, aby umożliwić realne zapoznanie się z dokumentami i przygotowanie stanowiska. Skrócenie tego terminu jest możliwe w pilnych sytuacjach, ale wymaga to dodatkowego uzasadnienia, a termin nie powinien być tak krótki, aby w praktyce uniemożliwić zapoznanie się z projektem. Konsultowane podmioty mogą w wyznaczonym terminie zgłosić na piśmie uwagi do ww. projektów.

Po zakończeniu uzgodnień międzyresortowych, tj. gdy:

- żaden z uczestników nie zgłosił uwag do projektów dokumentów lub,
- zgłoszone uwagi zostały, uwzględnione lub wyjaśnione, względnie odrzucone przez organ wnioskujący (co należy wyjaśnić w samym wniosku),

projekty dokumentów uznaje się za uzgodnione.

³⁹ Art. 14 ust. 1 u.u.m.

UWAGA! Uzgodnienia dotyczące zgłoszonych uwag powinny przybrać formę wymiany pism (na szczeblu ministerialnym) między organem zgłaszającym uwagi, a ministrem przygotowującym projekty.

Etap III

II.3.1.3. Wniosek do RM o zatwierdzenie umowy

Uzgodniony wniosek wraz z załącznikami organ właściwy do prowadzenia negocjacji przedkłada RM, za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych⁴⁰. Następnie Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje i dołącza do wniosku projekt uchwały RM (zob. aneks nr 7)⁴¹. Jeżeli RP złożyła lub zamierza złożyć zastrzeżenie, deklarację, czy sprzeciw wobec zastrzeżeń innych stron, fakt ten powinien być odnotowany w uchwale. Tak przygotowany wniosek Minister Spraw Zagranicznych przedkłada RM, która następnie podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu (bądź nie) umowy⁴². W praktyce wniosek rozpatrywany jest przez RM w trybie obiegowym.

Po zatwierdzeniu umowy przez RM Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia w drodze dyplomatycznej drugą stronę umowy, a w przypadku umowy wielostronnej depozytariusza umowy, o dokonaniu zatwierdzenia. Moment wejścia umowy w życie ustala się zgodnie z klauzulą o wejściu w życie umowy.

UWAGA! Jeżeli wniosek nie jest podpisywany przez ministra kierującego danym resortem, a np. przez podsekretarza stanu, to należy wskazać, że jest on podpisywany z upoważnienia danego ministra np. poprzez dodanie formuły „z up. (...)”.

II.3.2. Zatwierdzenie w trybie prostym

Związanie RP umową międzynarodową może nastąpić także w drodze podpisania (wymianę not lub w inny sposób dopuszczalny przez prawo międzynarodowe). W takim przypadku zatwierdzenie umowy jest dokonywane wraz z udzie-

⁴⁰ Art. 14 ust. 1 u.u.m.

⁴¹ § 9 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia.

⁴² Art. 15 ust. 1 u.u.m.

leniem zgody na podpisanie umowy⁴³. Związanie RP umową w trybie prostym może nastąpić w szczególności, gdy⁴⁴:

1. ustawa upoważnia do zawarcia umowy w ten sposób, a zawarta umowa nie narusza jej przepisów,
2. umowa ma charakter wykonawczy w stosunku do obowiązującej umowy i nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji,
3. celem umowy jest zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do niej, a zmiana nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji, lub
4. wymagają tego inne szczególne okoliczności, a umowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji.

UWAGA!

Art. 89 ust. 1 Konstytucji:

„Ratyfikacja przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:

- 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
- 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
- 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
- 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
- 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.”

Art. 90 ust. 1 Konstytucji:

„Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.”

Procedura zatwierdzenia w trybie prostym składa się z dwóch etapów:

1. uzgodnienia międzyresortowe wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy (w przypadku umów podpisywanych) lub na dokonanie wymiany not/listów (w przypadku umów niepodpisywanych) i na związanie RP umową,

⁴³ Art. 13 ust. 1 u.u.m.

⁴⁴ Art. 13 ust. 2 u.u.m.

2. skierowanie ww. wniosku do RM.

Etap I

II.3.2.1 Uzgodnienia międzyresortowe wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy lub na dokonanie wymiany not/listów i na związanie RP umową

Organ właściwy do prowadzenia negocjacji przygotowuje wniosek (zob. załącznik nr 2 do rozporządzenia) o udzielenie zgody na podpisanie umowy (*de facto* wniosek o wyrażenie zgody na związanie RP umową), w którym określa tryb związania RP umową⁴⁵ i dołącza do niego⁴⁶:

1. projekt uchwały RM (zob. aneks nr 8 lub nr 9),

UWAGA! Treść uchwały RM różni się od treści uchwały wyrażającej zgodę jedynie na podpisanie umowy poprzez wskazanie, że RM wyraża zgodę na związanie RP umową przez jej podpisanie czy wymianę not/listów. Jeżeli RP złożyła lub zamierza złożyć zastrzeżenie, deklarację, czy sprzeciw wobec zastrzeżeń innych umawiających się stron, to fakt ten powinien być odnotowany także w uchwale RM.

2. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,

UWAGA! Wszystkie tłumaczenia, które powinny być uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, powinny być uwierzytelnione co najmniej na szczeblu zastępcy dyrektora departamentu (podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia).

3. tekst umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono,

⁴⁵ Art. 6 ust. 2 u.u.m.

⁴⁶ § 5 rozporządzenia.

4. tekst proponowanych zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono,

UWAGA! Zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy składa się jedynie do umów wielostronnych.

5. tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów innej umawiającej się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
6. uzasadnienie (zob. aneks nr 3) wskazujące:

UWAGA! W uzasadnieniu należy wskazać, że umowa wymaga zatwierdzenia, o którym mowa w art. 13 ust. 1 u.u.m.

- potrzebę oraz cel związania RP umową,
- różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
- przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne związane z wejściem w życie umowy, wraz ze wskazaniem źródeł ich finansowania,

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśnienie wyboru trybu związania RP umową, określające:
 - podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa, w tym zakres, w jakim dotyczy ona osób fizycznych i prawnych,
 - sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,
 - środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu jej wykonania,

UWAGA! Należy uzasadnić wybór związania RP umową; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu.

7. opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem UE (dopuszczalne jest również jej załączenie dopiero do wniosku przedkładanego RM).

Tak przygotowane dokumenty organ właściwy do prowadzenia negocjacji uzgadnia z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami⁴⁷.

UWAGA! Przed wystąpieniem z wnioskiem o udzielenie zgody na podpisanie umowy, organ właściwy do prowadzenia negocjacji występuje do DPUE KPRM z wnioskiem o przygotowanie opinii (opinia ta sporządzana jest z reguły w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu wniosku, zatem z reguły nie ma potrzeby odrębnego wnioskowania o nią).

UWAGA! O tym, który minister jest właściwy, decyduje organ właściwy do prowadzenia negocjacji, biorąc pod uwagę jej przedmiot i poszczególne postanowienia. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałą wyrażającą zgodę na podpisanie umowy (związanie nią RP) podejmuje cała RM.

Wszczynając uzgodnienia międzyresortowe organ właściwy do prowadzenia negocjacji wyznacza podmiotom konsultowanym odpowiedni termin na zgłoszenie ewentualnych uwag (powinno to być 14 dni od dnia doręczenia projektu wniosku). Termin powinien być na tyle długi, aby umożliwić realne zapoznanie się z dokumentami i przygotowanie stanowiska. Skrócenie tego terminu jest możliwe w pilnych sytuacjach, ale wymaga to dodatkowego uzasadnienia, a termin nie powinien być tak krótki, aby w praktyce uniemożliwić zapoznanie się z projektem. Konsultowane podmioty mogą w wyznaczonym terminie zgłosić na piśmie uwagi do ww. projektów.

Po zakończeniu uzgodnień międzyresortowych, tj. gdy:

- żaden z uczestników nie zgłosił uwag do projektów dokumentów lub,

⁴⁷ Art. 6 ust. 1 u.u.m.

- zgłoszone uwagi zostały uwzględnione lub wyjaśnione, względnie odrzucone przez organ wnioskujący (co należy wyjaśnić w samym wniosku), projekty dokumentów uznaje się za uzgodnione.

UWAGA! Uzgodnienia dotyczące zgłoszonych uwag powinny przybrać formę wymiany pism (na szczeblu ministerialnym) między organem zgłaszającym uwagi, a ministrem przygotowującym projekty.

Etap II

II.3.2.2. Wniosek do RM o udzielenie zgody na podpisanie umowy lub na dokonanie wymiany not/listów i na związanie RP umową

Uzgodniony wniosek wraz z załącznikami organ właściwy do prowadzenia negocjacji przedkłada bezpośrednio RM. W praktyce wniosek rozpatrywany jest przez RM w trybie obiegowym. Po rozpatrzeniu wniosku RM udziela (bądź nie) w drodze uchwały zgody na podpisanie umowy (lub na wymianę not/listów) i związanie nią RP⁴⁸.

UWAGA! Jeżeli wniosek nie jest podpisywany przez ministra kierującego danym resortem, a np. przez podsekretarza stanu, to należy wskazać, że jest on podpisywany z upoważnienia danego ministra np. poprzez dodanie formuły „z up. (...)”.

II.3.3. Przystąpienie do umowy międzynarodowej

Przystąpienie do umowy międzynarodowej polega na związaniu RP umową, która weszła już w życie między innymi państwami. Przepisy u.u.m. dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy stosuje się odpowiednio do przystąpienia do umowy międzynarodowej⁴⁹. Przystąpienie nie jest więc kolejnym trybem związania RP umową. W zależności od danego przypadku wymaga ono zastosowania odpowiedniej procedury krajowej wyrażającej zgodę na związanie RP umową, tj. zatwierdzenia lub ratyfikacji.⁵⁰

⁴⁸ Art. 6 ust. 1 i 3 u.u.m.

⁴⁹ Art. 17 u.u.m.

⁵⁰ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 222-223.

Jeżeli z przedmiotu i charakteru umowy wynika, że podlega ona zatwierdzeniu, zastosowanie znajdują przepisy u.u.m. dotyczące zatwierdzenia, tj. art. 13 albo art. 14 i 15 u.u.m. Należy jednak zauważyć, że przystąpienie do umowy w trybie art. 13 u.u.m. jest procedurą rzadko spotykaną⁵¹.

W przypadku przystąpienia do umowy poprzez zatwierdzenie w trybie prostym⁵², organ właściwy do prowadzenia negocjacji w pierwszej kolejności uzgadnia wniosek o wyrażenie zgody na związanie RP umową międzynarodową poprzez przystąpienie wraz z załącznikami z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz z innymi właściwymi ministrami, a następnie przedkłada go bezpośrednio RM⁵³. Mimo, że w tym przypadku zastosowanie ma § 5 rozporządzenia, to nie należy stosować wzoru wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej, lecz wzór wniosku o zatwierdzenie, który należy odpowiednio dostosować, np. w podstawie prawnej wniosku podać należy art. 6 w zw. z art. 13 oraz art. 17 u.u.m.

UWAGA! O tym, który minister jest właściwy, decyduje organ właściwy do prowadzenia negocjacji, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę podejmuje cała RM.

Z kolei w przypadku przystąpienia do umowy poprzez zatwierdzenie w trybie złożonym⁵⁴ organ właściwy do prowadzenia negocjacji w pierwszej kolejności uzgadnia wnioski o zatwierdzenie umowy, do której proponowane jest przystąpienie, z zainteresowanymi ministrami, a następnie za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych przedkłada go RM. Do wniosku stosuje się odpowiednio § 8 oraz 9 rozporządzenia. W jego treści wskazać należy, że dotyczy on przystąpienia do umowy (w podstawie prawnej wniosku należy dodać art. 17 u.u.m.), a także wyjaśnić, że umowa nie była podpisana przez RP i proponowane jest przystąpienie do niej. Z kolei w uzasadnieniu wniosku warto wyjaśnić charakter procedury krajowej (np. pominięcie wcześniejszych etapów procedury zatwierdzenia, jak brak podpisania umowy)⁵⁵.

⁵¹ Tamże, s. 226.

⁵² Art. 13 u.u.m.

⁵³ Art. 6 ust. 1 i 4 u.u.m.

⁵⁴ Art. 14 i 15 u.u.m.

⁵⁵ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 226-227.

II.4. Ratyfikacja

II.4.1. Uwagi ogólne

Ratyfikacja jest najbardziej uroczystą formą wyrażenia zgody na związanie się państwa umową międzynarodową. W polskiej procedurze dokonywana jest przez Prezydenta RP⁵⁶. Konstytucja wyróżnia cztery⁵⁷ rodzaje ratyfikacji:

1. tzw. duża ratyfikacja, tj. ratyfikacja za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie⁵⁸,
2. tzw. mała ratyfikacja, tj. ratyfikacja bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie⁵⁹,
3. ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji (czasami nazywana „wielką ratyfikacją”), tj. ratyfikacja umowy, na podstawie której RP przekazuje organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach, za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie,
4. ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 3 Konstytucji, tj. ratyfikacja umowy, na podstawie której RP przekazuje organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach, za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym⁶⁰.

W praktyce traktatowej spotyka się przede wszystkim tzw. dużą i tzw. małą ratyfikację. Ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji do tej pory zastosowana była tylko w przypadku ratyfikacji tzw. Traktatu z Lizbony (Dz. U. z 2009 r. Nr 203 poz. 1569), a ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 3 w przypadku ratyfikacji tzw. Traktatu akcesyjnego do Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864).

Ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie podlegają umowy międzynarodowe, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji, z kolei tzw. małej ratyfikacji podlegają inne umowy międzynarodowe, które przewidują wy-

⁵⁶ Tamże, s. 166.

⁵⁷ Art. 14 ust. 2 u.u.m. ustanawia dodatkowy, piąty rodzaj ratyfikacji, który nie dotyczy jednak umów międzynarodowych, ale aktów prawnych UE, o których mowa w art. 12 ust. 2a u.u.m.

⁵⁸ Art. 89 ust. 1 Konstytucji.

⁵⁹ Art. 89 ust. 2 Konstytucji.

⁶⁰ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 174-175.

móg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają⁶¹. Więcej na temat wyboru trybu związania w rozdziale III.

UWAGA!

Art. 89 ust. 1 Konstytucji:

„Ratyfikacja przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:

- 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
- 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
- 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
- 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
- 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.”

Art. 90 Konstytucji:

„1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.

2. Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.”

UWAGA! Pojęcie „umowy ratyfikowanej” obejmuje wszystkie umowy, na związanie którymi zgodę wyraził Prezydent RP, niezależnie of formy, w jakiej zgoda ta miałaby być wyrażona na płaszczyźnie międzynarodowej, tj. umowa może być zawierana poprzez przystąpienie czy nawet w formie wymiany not (A. Wyrozumski, op. cit., s. 177).

⁶¹ Art. 12 ust. 2 u.u.m.

II.4.2. Procedura krajowa

Etap I

II.4.2.1. Uzgodnienia międzyresortowe wniosku o ratyfikację

Procedura krajowa rozpoczyna się od uzgodnień międzyresortowych wniosku o ratyfikację⁶². Organ właściwy do prowadzenia negocjacji przygotowuje wniosek o ratyfikację umowy (zob. załącznik nr 6 do rozporządzenia), w którym wskazuje się⁶³:

1. przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia („wnoszę o ratyfikację bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie / ratyfikację za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie”),
2. osobę, która podpisała umowę w imieniu RP,
3. sygnatariuszy umowy międzynarodowej,

UWAGA! Sygnatariuszem umowy jest podmiot, który podpisał umowę.

4. strony umowy międzynarodowej.

UWAGA! W przypadku dużej liczby sygnatariuszy lub stron można we wniosku podać jedynie ich liczbę, a szczegółowy wykaz załączyć do wniosku.

Do wniosku dołącza się również⁶⁴:

1. uzasadnienie wskazujące na (zob. aneks nr 3):
 - potrzebę oraz cel związania RP umową,
 - różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
 - przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne związane z wejściem w życie umowy, wraz ze wskazaniem źródeł ich finansowania,

⁶² Art. 14 ust. 1 u.u.m.

⁶³ § 8 ust. 1 rozporządzenia.

⁶⁴ § 8 ust. 2 rozporządzenia.

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśnienie wyboru trybu związania RP umową, określające:
 - podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa, w tym zakres, w jakim umowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
 - sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie krajowym,
 - środki prawne, które należy podjąć w celu wykonania umowy,

UWAGA! Należy uzasadnić wybór trybu związania RP umową; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu.

2. informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego. Na tym etapie nie ma konieczności przygotowywania projektu tego dokumentu i można go załączyć dopiero do wniosku przedkładanego RM (zob. aneks nr 6),
3. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,

UWAGA! Wszystkie tłumaczenia, które powinny być uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, powinny być uwierzytelnione co najmniej na szczeblu zastępcy dyrektora departamentu; (podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia).

4. tekst umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono,

5. dokumenty uzupełniające do umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występując z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
6. tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć RP, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
7. teksty zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez inne umawiające się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
8. opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej (co istotne, nie można ponownie wykorzystać opinii sporządzonej na etapie podpisania umowy, niezbędna jest nowa opinia; dopuszczalne jest również jej załączenie dopiero do wniosku przedkładanego RM).

Tak przygotowane dokumenty organ właściwy do prowadzenia negocjacji uzgadnia z zainteresowanymi ministrami⁶⁵.

UWAGA! Przed wystąpieniem z wnioskiem o ratyfikację umowy organ właściwy do prowadzenia negocjacji występuje do DPUE KPRM z wnioskiem o przygotowanie opinii (opinia ta sporządzana jest z reguły w ramach uzgodnień międzyresortowych projektu wniosku, zatem z reguły nie ma potrzeby odrębnego wnioskowania o nią).

UWAGA! O tym, który minister jest „zainteresowany”, decyduje organ właściwy do prowadzenia negocjacji, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę w sprawie ratyfikacji podejmuje cała RM.

⁶⁵ Art. 14 ust. 1 u.u.m.

Wszczynając uzgodnienia międzyresortowe organ właściwy do prowadzenia negocjacji wyznacza podmiotom konsultowanym odpowiedni termin na zgłoszenie ewentualnych uwag (powinno to być 14 dni od dnia doręczenia projektu wniosku). Termin powinien być na tyle długi, aby umożliwić realne zapoznanie się z dokumentami i przygotowanie stanowiska. Skrócenie tego terminu jest możliwe w pilnych sytuacjach, ale wymaga to dodatkowego uzasadnienia, a termin nie powinien być tak krótki, aby w praktyce uniemożliwić zapoznanie się z projektem. Konsultowane podmioty mogą w wyznaczonym terminie zgłosić na piśmie uwagi do ww. projektów.

Po zakończeniu uzgodnień międzyresortowych, tj. gdy:

- żaden z uczestników nie zgłosił uwag do projektów dokumentów lub,
- zgłoszone uwagi zostały uwzględnione lub wyjaśnione lub odrzucone przez organ wnioskujący (co należy wyjaśnić w samym wniosku),

projekty dokumentów uznaje się za uzgodnione.

UWAGA! Uzgodnienia dotyczące zgłoszonych uwag powinny przybrać formę wymiany pism (na szczeblu ministerialnym) między organem zgłaszającym uwagi, a ministrem przygotowującym projekty.

Etap II

II.4.2.2. Wniosek do RM o ratyfikację

Uzgodniony wniosek wraz z załącznikami organ właściwy do prowadzenia negocjacji przedkłada RM, za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych⁶⁶.

UWAGA! Jeżeli wniosek nie jest podpisywany przez ministra kierującego danym resortem, a np. przez podsekretarza stanu, to należy wskazać, że jest on podpisywany z upoważnienia danego ministra np. poprzez dodanie formuły „z up. (...)”.

Następnie Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje i dołącza do niego⁶⁷:

1. projekt uchwały RM,

⁶⁶ Art. 14 ust. 1 u.u.m.

⁶⁷ § 9 ust. 1 rozporządzenia.

2. projekt dokumentu ratyfikacyjnego,
3. w przypadku tzw. dużej ratyfikacji oraz ratyfikacji w trybie art. 90 ust. 2 i ust. 3 Konstytucji – projekt ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy.

UWAGA! W przypadku trybu przewidzianego w art. 90 ust. 3 Parlament nie uchwała ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy, a jedynie Sejm podejmuje uchwałę w sprawie wyboru takiego trybu. Mimo to do wniosku załącza się projekt ustawy, gdyż ewentualny wybór trybu przewidzianego w art. 90 ust. 3 należy do Sejmu, a nie do RM (por. art. 90 ust. 4 Konstytucji RP – uchwałę w tym przedmiocie podejmuje Sejm).

Tak przygotowany wniosek Minister Spraw Zagranicznych przedkłada RM, która następnie podejmuje (bądź nie) uchwałę o przedłożeniu umowy Prezydentowi RP do ratyfikacji⁶⁸. W tym miejscu następuje podział procedury na procedurę dotyczącą tzw. dużej ratyfikacji, ratyfikacji w trybie art. 90 ust. 2 i ust. 3 Konstytucji, a także procedurę w trybie tzw. małej ratyfikacji.

Etap III

II.4.2.3. Tzw. duża ratyfikacja, ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 2 i ust. 3 Konstytucji

Po podjęciu uchwały o przedłożeniu umowy Prezydentowi RP do ratyfikacji, RM wnosi do Sejmu projekt ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację wraz z⁶⁹:

1. projektem dokumentu ratyfikacyjnego,
2. uzasadnieniem,

UWAGA! Jeżeli RM nie ingerowała w jego treść, może to być to samo uzasadnienie, które było załączone do wniosku o ratyfikację; wymogi stawiane uzasadnieniu przez u.u.m są takie same, jakie stawia się uzasadnieniom pozostałych projektów ustaw wnoszonych do Sejmu (A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 193).

⁶⁸ Art. 15 ust. 1 u.u.m.

⁶⁹ § 10 rozporządzenia.

3. polskim tekstem umowy albo tekstem jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelnionym przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
4. tekstem umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których ją sporządzono,
5. opinią o zgodności umowy z prawem Unii Europejskiej (jest to ta sama opinia, która służyła RM do podjęcia decyzji; dołączenie opinii przygotowanej na etapie podpisania jest jednak niewystarczające).

II.4.2.4. Tzw. mała ratyfikacja

Po podjęciu przez RM uchwały wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy Prezes RM zawiadamia Sejm o zamiarze przedłożenia Prezydentowi RP umowy do ratyfikacji⁷⁰. Sejm ma 30 dni od dnia zawiadomienia na wyrażenie opinii co do zasadności wyboru trybu ratyfikacji umowy⁷¹. W razie:

- wyrażenia pozytywnej opinii lub,
- w przypadku jej braku w ustawowym terminie,

można kontynuować procedurę ratyfikacji.

Jeżeli Sejm wyrazi negatywną opinię, RM zobowiązana jest ponownie zająć stanowisko w tej sprawie. W konsekwencji RM może:

- zmienić tryb zgodnie ze stanowiskiem Sejmu lub,
- pozostać przy swoim stanowisku i przedłożyć umowę Prezydentowi RP.

W takiej sytuacji Prezydent RP może umowę:

- ratyfikować,
- zwrócić ją RM, przychylając się do stanowiska Sejmu, bądź,
- zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją⁷².

⁷⁰ Art. 89 ust. 2 Konstytucji.

⁷¹ Art. 15 ust. 4 u.u.m.

⁷² Art. 133 ust. 2 Konstytucji.

Etap IV

II.4.2.5. Przedłożenie umowy Prezydentowi RP do ratyfikacji

Po wejściu w życie ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację (tzw. duża ratyfikacja i ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 2), po wyrażeniu zgody na ratyfikację w referendum ogólnokrajowym (ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 3), bądź po wyrażeniu przez Sejm pozytywnej opinii (niewyrażenie przez Sejm opinii w ciągu 30 dni od zawiadomienia oznacza brak negatywnej opinii) w przedmiocie trybu związania umową (tzw. mała ratyfikacja) Minister Spraw Zagranicznych przedkłada Prezydentowi RP umowę do ratyfikacji. Do wniosku załącza się, poza umową w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono, uzasadnienie oraz projekt dokumentu ratyfikacyjnego⁷³.

Po ratyfikowaniu umowy przez Prezydenta RP, Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia w drodze dyplomatycznej drugą stronę umowy, a w przypadku umowy wielostronnej depozytariusza umowy, o dokonaniu ratyfikacji. Moment wejścia umowy w życie ustala się zgodnie z klauzulą o wejściu w życie umowy.

II.4.3. Przystąpienie do umowy międzynarodowej

Przystąpienie do umowy międzynarodowej polega na związaniu RP umową, która weszła już w życie między innymi państwami. Przepisy u.u.m. dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy międzynarodowej stosuje się odpowiednio do przystąpienia do takiej umowy⁷⁴. Przystąpienie nie jest więc kolejnym trybem związania RP umową. W zależności od danego przypadku przystąpienie wymaga zastosowania odpowiedniej procedury krajowej wyrażającej zgodę na związanie RP umową, np. jeżeli umowa spełnia przesłanki ratyfikacyjne, to zastosowanie znajdzie tryb ratyfikacji.

W takiej sytuacji organ właściwy do prowadzenia negocjacji w pierwszej kolejności uzgadnia wniosek o ratyfikację umowy, do której proponowane jest przystąpienie, wraz z załącznikami z zainteresowanymi ministrami, a następnie składa go RM, za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych⁷⁵.

W uzasadnieniu do umowy warto wyjaśnić charakter procedury krajowej (np. pominięcie wcześniejszych etapów procedury ratyfikacyjnej, jak np. brak podpisania umowy)⁷⁶. Do wniosku stosuje się odpowiednio § 8, 9 i 10 rozporządzenia. W jego

⁷³ Art. 15 ust. 2 i 3 u.u.m.

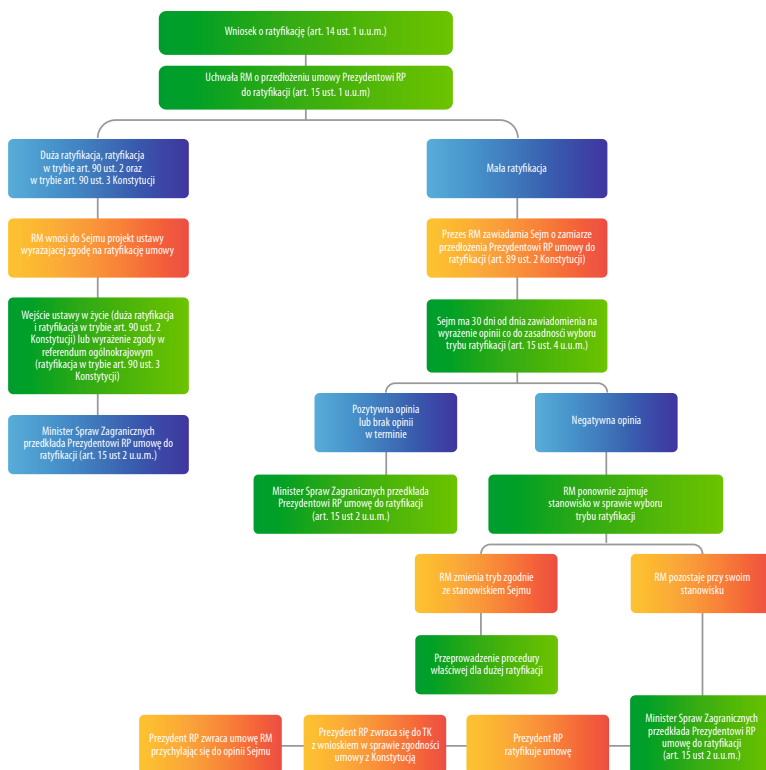
⁷⁴ Art. 17 u.u.m.

⁷⁵ Art. 17 u.u.m.

⁷⁶ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 223.

treści wskazać należy, że dotyczy on przystąpienia do umowy (w podstawie prawnej wniosku należy dodatkowo wskazać art. 17 u.u.m.), a także wyjaśnić, że umowa nie była podpisana przez RP i proponowane jest przystąpienie do niej. Wyrażenie przez Prezydenta RP zgody na ratyfikację jest równoznaczne z wyrażeniem zgody na przystąpienie do umowy⁷⁷. W konsekwencji Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje i załącza do wniosku projekt dokumentu ratyfikacyjnego (a nie np. projekt dokumentu przystąpienia), w którym wskazuje się dodatkowo, że RP przystępuje do umowy.

Schemat nr 3 – procedura ratyfikacji umowy międzynarodowej

Źródło: opracowanie własne.

⁷⁷ Tamże, s. 224.

II.5. Zmiana umowy międzynarodowej

Jeżeli strony umowy wyrażą wolę dokonania zmian jej postanowień zastosowanie znajdują:

- procedury przewidziane w samej umowie, a w przypadku ich braku,
- regulacje KPT lub traktatowego prawa zwyczajowego.

W pierwszym i najczęstszym przypadku procedura zmiany umowy międzynarodowej przyjmuje formę np. następującej klauzuli: „Umowa niniejsza może zostać zmieniona za pisemną zgodą Stron. Zmiany wchodzi w życie zgodnie z procedurą określoną w Artykule [numer artykułu regulującego wejście umowy w życie]”.

UWAGA! Częstym błędem redakcyjnym w projektach umów dwustronnych jest wskazywanie, że zmiana umowy może nastąpić „za obopólną zgodą Stron”. Należy unikać tego rodzaju sformułowań z uwagi na fakt, że zgoda stron (w umowach dwustronnych są to dwie strony) ze swojej istoty jest zgodą obopólną.

W przypadku braku postanowień dotyczących zmiany umowy w samej umowie zastosowanie znajduje ogólna reguła KPT, która stanowi, że umowę można zmienić w drodze porozumienia między stronami⁷⁸. Do takiego porozumienia stosuje się normy KPT dotyczące zawierania umów, gdyż porozumienie zmieniające stanowi *de iure* nową umowę międzynarodową. Powyższa reguła ulega modyfikacjom w przypadku umów wielostronnych. W odniesieniu do nich KPT rozróżnia dwie zasadnicze sytuacje, tj. wprowadzenie poprawek⁷⁹ i modyfikację umowy jedynie pomiędzy niektórymi jej stronami⁸⁰.

Niezależnie od regulacji prawnomiędzynarodowych, wszelkie zmiany umowy podlegają krajowej procedurze zawierania umowy międzynarodowej, gdyż stanowią one *de iure* nową umowę. W konsekwencji, w standardowym wariancie:

1. minister właściwy do spraw, których dotyczy umowa zmieniająca, występuje do Prezesa RM z wnioskiem o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji⁸¹,

⁷⁸ Art. 39 KPT.

⁷⁹ Art. 40 KPT.

⁸⁰ Art. 41 KPT.

⁸¹ Art. 5 ust. 1 u.u.m.

2. po uzyskaniu zgody i wynegocjowaniu treści umowy zmieniającej, organ właściwy do prowadzenia negocjacji występuje do RM z wnioskiem o udzielenie zgody na jej podpisanie⁸²,
3. po podpisaniu umowy wszczynana jest odpowiednia procedura związania RP umową zmieniającą (ratyfikacja albo zatwierdzenie).

UWAGA! Możliwa jest sytuacja, w której umowa zmieniana została ratyfikowana, a zmiany do niej (umowa zmieniająca) będą „jedynie” zatwierdzane – każdorazowo zależy to od przedmiotu i charakteru zmian – w tym nawet w trybie prostym, pod warunkiem, że zmiany nie wypełniają przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji, tj. nie podlegają tzw. dużej ratyfikacji lub nie stanowią przekazania organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencji organów władzy państwowej w niektórych sprawach (zob. art. 13 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 3 u.u.m.).

Procedura zawarcia umowy została szczegółowo opisana w podrozdziałach nr II.1-II.4 niniejszego rozdziału.

UWAGA! Od zmiany umowy międzynarodowej odróżnić należy zmianę zakresu obowiązywania umowy (zob. punkt V.2).

II.6. Problematyka milczącej zgody (*tacit acceptance*)

Zmiany umowy międzynarodowej dokonywane są co do zasady poprzez zawarcie nowej umowy (umowy zmieniającej). Na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej zgoda na dokonanie takiej zmiany (zawarcie umowy zmieniającej) powinna być wyrażona w sposób wyraźny, np. poprzez podpisanie, ratyfikację, zatwierdzenie czy przystąpienie⁸³. Procedury te są jednak stosunkowo złożone i czasochłonne, co w przypadku umów wielostronnych, szczególnie w sytuacji ich częstych zmian, może być kłopotliwe, a nawet zbyt ciężkie. Dlatego z czasem w praktyce międzynarodowej wykształciła się uproszczona procedura zmiany wielostronnych umów międzynarodowych, tzw. procedura milczącej zgody (ang. *tacit acceptance*, *tacit consent*). Pierwotnie miała ona służyć dokonywaniu (możliwie szybkich) zmian w załącznikach czy protokołach o technicznym charakterze.

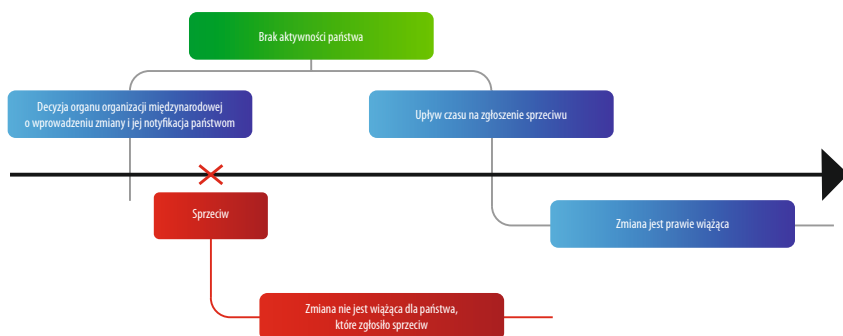
⁸² Art. 6 u.u.m.

⁸³ Art. 39 w zw. z art. 11 KPT.

Jednak z uwagi na jej skuteczność, elastyczność oraz powszechną akceptację, w ostatnim czasie widoczna jest tendencja do modyfikowania w ten sposób także zasadniczych postanowień wielostronnych umów międzynarodowych⁸⁴.

UWAGA! Procedura milczącej zgody jest powszechnie stosowana przede wszystkim w wielostronnych umowach międzynarodowych dotyczących prawa morza, ochrony środowiska czy szeroko rozumianego transportu; często też równocześnie są to umowy zawierane pod auspicjami organizacji międzynarodowych (jak: Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego (ICAO), Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO), Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (ITU) czy Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)).

Schemat nr 4 – najczęściej spotykany i uproszczony wariant procedury milczącej zgody

Źródło: opracowanie własne.

Procedurę milczącej zgody rozpoczyna decyzja właściwego organu organizacji międzynarodowej lub ciała powołanego na mocy danej umowy międzynarodowej (np. komisji ekspertów), działających na podstawie i w granicach kompetencji określonych w umowie, proponująca konkretną zmianę do umowy⁸⁵. Zmiana jest następnie przedstawiana wszystkim stronom umowy. Jeżeli w określonym w umo-

⁸⁴ D. König, Tacit Consent / Opting Out Procedure, Max Planck Encyclopedia of International Law, <https://linkd.pl/pk7kc>, dostęp: 09.09.2020 r.

⁸⁵ A. Przyborowska-Klimczak, D. Pyć, Leksykon prawa międzynarodowego publicznego. 100 podstawowych pojęć, Warszawa 2012, s. 223.

wie terminie strony nie zgłoszą sprzeciwu wobec zaproponowanej zmiany, to staje się ona wiążąca na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej. Państwa, które nie chcą związać się zmianą, powinny w tym terminie zgłosić swój sprzeciw (tj. skorzystać z instytucji *opt-out*)⁸⁶. Przedstawiona powyżej procedura stanowi przykład najczęściej spotykanego wariantu procedury milczącej zgody, tym niemniej jej poszczególne warianty mogą się między sobą różnić.

UWAGA! Nie należy utożsamiać sprzeciwu wobec proponowanej zmiany umowy w trybie milczącej zgody ze sprzeciwem, o którym mowa m.in. w art. 7 u.u.m., tj. sprzeciwem wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonym do umowy wielostronnej.

Procedura milczącej zgody opiera się więc na zasadzie, zgodnie z którą państwo chcące związać się daną zmianą nie musi podejmować w tym celu „aktywnych” działań na płaszczyźnie międzynarodowej, tj. nie musi zmiany podpisywać, ratyfikować, zatwierdzać czy w inny sposób wyrażać swojej zgody na związanie się nią⁸⁷. „Aktywne” działanie podejmuje jedynie strona, która nie chce się nią związać, tj. zgłasza sprzeciw wobec proponowanej zmiany.

Niezależnie od międzynarodowej procedury traktatowej i wynikającego z niej braku konieczności ratyfikacji, zatwierdzenia czy wyrażenia zgody na związanie się zmianą w inny sposób, zmiany wielostronnej umowy międzynarodowej dokonane w trybie milczącej zgody podlegają każdorazowo polskiej procedurze traktatowej.

Polska procedura traktatowa, zarówno obowiązująca obecnie, jak i obowiązująca do momentu wejścia w życie u.u.m., nie zawierała i nie zawiera odrębnych regulacji dotyczących zmiany umowy w trybie milczącej zgody. Stąd w wielu resortach istniało, i nierzadko istnieje nadal, przekonanie, że procedura ta skutkuje brakiem konieczności przeprowadzenia jakichkolwiek procedur krajowych, lub że wystarczająca jest sama publikacja zmiany umowy w odpowiednim dzienniku urzędowym. Taka praktyka jest jednak nieuzasadniona na gruncie obowiązujących przepisów. Należy bowiem pamiętać, że jeżeli umowa międzynarodowa nie stanowi inaczej, jej zmiana, w tym również zmiana załącznika czy protokołu do niej, sta-

⁸⁶ D. König, *op. cit.*

⁸⁷ Tamże.

nowi zmianę umowy. W konsekwencji zmiana taka podlega krajowym procedurom zawierania umów międzynarodowych.

Nieprzeprowadzenie krajowej procedury traktatowej powoduje wiele negatywnych skutków. Po pierwsze, najczęściej prowadzi do braku publikacji zmian, co z kolei uniemożliwia obywatelom zapoznanie się z nimi. W konsekwencji nie sposób wymagać od obywateli ich przestrzegania. Po drugie, niektóre zmiany mogą wymagać podjęcia przez RP określonych czynności (np. nowelizacji ustaw), na co nieprzeprowadzenie krajowej procedury może negatywnie oddziaływać. Po trzecie, nieprzeprowadzenie krajowej procedury traktatowej uniemożliwia w praktyce zgłoszenie sprzeciwu wobec proponowanej zmiany w wymaganym terminie⁸⁸.

Mając powyższe na uwadze podkreślić należy, że w przypadku dokonywania zmian wielostronnej umowy międzynarodowej w procedurze milczącej zgody, każdorazowo konieczne jest przeprowadzenie krajowej procedury traktatowej. W praktyce będzie to procedura zawierania umowy międzynarodowej, ponieważ na gruncie u.u.m. do zmiany umowy stosuje się właśnie tę procedurę. Minister właściwy do spraw, których dotyczy dana umowa międzynarodowa powinien więc niezwłocznie podjąć właściwe działania.

Należy jednak zauważyć, że przepisy u.u.m. powinny być w tym przypadku stosowane odpowiednio, gdyż z uwagi na specyfikę procedury milczącej zgody w niektórych przypadkach nie będzie zasadne uzyskiwanie zgody na rozpoczęcie negocjacji (które najczęściej nie są prowadzone), czy zgody na podpisanie umowy (zmiana jest proponowana przez organ organizacji międzynarodowej i nie jest podpisywana przez strony). **W konsekwencji procedura krajowa najczęściej będzie rozpoczynana od wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie zmian – w zależności od przedmiotu i charakteru zmian – ale jeszcze przed upływem terminu milczącej zgody, tak, aby umożliwić Polsce zgłoszenie ew. sprzeciwu.** Nierzadko zmiany, w szczególności dotyczące technicznych załączników do umowy, będą podlegały zatwierdzeniu, nawet w sytuacji gdy główna umowa podlegała ratyfikacji – jednak każdorazowo zależy to od przedmiotu i charakteru zmian⁸⁹.

Treść wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie będzie więc w sposób oczy-

⁸⁸ K. Marciniak, Ustawa o umowach międzynarodowych: uwagi w 20-lecie jej obowiązywania oraz 100-lecie polskiej praktyki traktatowej, 100 lat polskiej praktyki traktatowej. Tom II. Studia i dokumenty, Warszawa 2020, s. 95-97.

⁸⁹ Tamże, s. 98.

wisty różniła się od standardowego wniosku. W konsekwencji we wniosku nie zamieszcza się:

- informacji o osobie, która podpisała umowę w imieniu RP,

UWAGA! Przyczynę braku wskazania osoby, która podpisała umowę należy wyjaśnić w uzasadnieniu.

- z uwagi na fakt, że zmiana umowy przyjmowana w procedurze milczącej zgody nie jest podpisywana, niemożliwe jest również wskazanie sygnatariuszy umowy,
- z kolei z uwagi na brak konieczności podejmowania przez państwa „aktywnych” działań na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej, do momentu upływu terminu na wyrażenie sprzeciwu wobec zmiany, nie wiadomo, które państwa będą związane zmianami, a tym samym będą stronami umowy zmienionej/zmieniającej⁹⁰.

UWAGA! Wydaje się, że celem § 8 ust. 1 pkt 3 i 4 rozporządzenia jest wskazanie RM, do której kierowany jest wniosek, jakie państwa wyraziły zgodę na związanie się umową, ale w stosunku do których zmiana nie weszła jeszcze w życie (sygnatariusze) oraz wskazanie państw w stosunku do których umowa jest już wiążąca (strony). W konsekwencji, w przypadku procedury milczącej zgody we wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie należy wskazać wszystkie strony umowy zmienianej (z wyjątkiem państw, które do dnia złożenia wniosku zgłosiły już swój sprzeciw) i należy wyjaśnić, że jeżeli do dnia upływu terminu na zgłoszenie sprzeciwu państwa te nie dokonają takiej czynności, to staną się stronami umowy zmieniającej.

UWAGA! Jeżeli polska procedura traktatowa jest przeprowadzana w trybie „konwalidacyjnym”, tj. już po upływie terminu na zgłoszenie sprzeciwu, możliwe jest wskazanie stron umowy zmienionej i należy je wskazać we wniosku lub w załączniku do wniosku.

⁹⁰ § 8 ust. 1 rozporządzenia.

Istotne jest to, aby krajową procedurę traktatową przeprowadzić przed upływem terminu na zgłoszenie sprzeciwu. W innym przypadku może dojść do sytuacji, w której dana zmiana została już uznana za wiążącą na płaszczyźnie międzynarodowej, a RP nie zdecydowała jeszcze (na gruncie prawa wewnętrznego) czy chce się nią w ogóle związać.

Kolejną odrębnością w stosunku do standardowej procedury zmiany umowy międzynarodowej jest brak konieczności informowania depozytariusza o zakończeniu krajowych procedur. Wynika to z faktu, że na płaszczyźnie międzynarodowej dla związana państwa zmianami nie jest wymagana jakakolwiek jego aktywność⁹¹.

W przypadku zmian, które weszły już w życie na płaszczyźnie międzynarodowej, a w stosunku do których RP nie przeprowadziła odpowiednich krajowych procedur traktatowych, względnie ograniczyła je jedynie do samej publikacji zmian, minister właściwy do spraw, których dotyczy dana umowa międzynarodowa powinien podjąć działania zmierzające do przeprowadzenia owych procedur *post factum* – do wszczęcia procedury „konwalidacyjnej”, a więc przeprowadzenia krajowej procedury wyrażającej zgodę na związanie się zmianą, już po tym, jak umowa zmieniająca stała się dla RP wiążąca na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej. Takie rozwiązanie pozwala zharmonizować krajowy stan prawny ze stanem prawnomiędzynarodowym. W przypadku, gdy procedura „konwalidacyjna” zakończy się decyzją, zgodnie z którą strona polska nie akceptuje wiążących ją już zmian, wydaje się, że właściwe byłoby wypowiedzenie umowy w całości⁹². Dlatego właśnie tak istotne jest, aby krajowe procedury traktatowe były zakończone przed upływem terminu do zgłoszenia sprzeciwu.

Ostatnim etapem jest ogłoszenie zmiany (umowy zmieniającej) w Dzienniku Ustaw (w przypadku umowy ratyfikowanej) albo w Monitorze Polskim (w przypadku umowy zatwierdzonej)⁹³. W pierwszym przypadku ogłoszenie zmian zarządza Prezydent RP na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych, a w drugim Prezes RM na wniosek ministra właściwego do spraw, których dotyczy umowa.

⁹¹ K. Marciniak, *op. cit.*, s. 98.

⁹² Tamże, s. 97-98.

⁹³ Art. 18 u.u.m.

II.7. Dokumenty niewiążące prawnie

II.7.1. Uwagi ogólne

Współcześnie współpraca międzynarodowa coraz częściej prowadzona jest nie tylko na podstawie umów międzynarodowych, ale także w oparciu o różnego rodzaju dokumenty niewiążące prawnie (porozumienia niebędące umowami międzynarodowymi), do których nie stosuje się u.u.m.

UWAGA! Zgodnie z art. 2 pkt 1 u.u.m. „umowa międzynarodowa oznacza porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego, regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w większej liczbie dokumentów, bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa”.

Takie dokumenty przybierają różne nazwy, np.: porozumienie o współpracy (*Memorandum of Understanding*, MoU), list intencyjny (*Letter of Intent*), protokół, deklaracja, wytyczne, czy oświadczenie. Ich wspólną cechą jest fakt, że nie wyrażają one norm prawnie wiążących, lecz jedynie oczekiwania co do zachowania stron w stosunkach międzynarodowych⁹⁴.

⁹⁴ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 696-703.

Tabela nr 1 – porównanie podstawowych cech umowy międzynarodowej i dokumentu niewiążącego prawnie

Lp.	Umowa międzynarodowa	Porozumienie niewiążące prawnie
1.	Porozumienie między RP a innymi podmiotami prawa międzynarodowego.	Porozumienie może być zawarte bez względu na to, czy jego strony są wyposażone w podmiotowość międzynarodową (w aspekcie zdolności do zawierania umów międzynarodowych), czy też nie.
2.	Nazwa porozumienia nie przesądza o jego charakterze prawnym (np. porozumienie mające w nazwie „MoU” może okazać się umową międzynarodową, a porozumienie mające w nazwie „umowę” może okazać się niewiążące prawnie).	
3.	Może być zawierana w imieniu RP jako umowa międzypaństwowa, umowa międzyrządowa czy też międzyresortowa.	Może, ale nie musi być zawierane w imieniu RP (może być zawarte np. w imieniu ministerstwa – tak jest w istocie najczęściej; zdarzają się również niewiążące prawnie porozumienia międzyrządowe).
4.	Regulowana przez prawo międzynarodowe.	Nie jest regulowane przez prawo międzynarodowe.
5.	Zawiera normy prawnie wiążące.	Wyraża wspólne oczekiwania co do określonego zachowania w stosunkach międzynarodowych.
6.	Jej nieprzestrzeganie powoduje odpowiedzialność międzynarodową.	Jego nieprzestrzeganie nie powoduje odpowiedzialności międzynarodowej w sensie prawnym (może natomiast wiązać się z odpowiedzialnością innej natury, np. politycznej).
7.	Podlega zasadzie <i>pacta sunt servanda</i> .	Nie podlega zasadzie <i>pacta sunt servanda</i> , a jest jedynie oparte na zasadzie dobrej wiary.
8.	Stosuje się do niej u.u.m. (a co za tym idzie – stosuje się krajową procedurę traktatową, z czym wiąże się zarówno większa pewność prawna dla stron, jak i wydłużenie terminu wejścia umowy w życie).	Nie stosuje się do niego u.u.m. (a co za tym idzie – nie stosuje się krajowej procedury traktatowej, z czym wiąże się mniejsza pewność prawna dla stron, ale zarazem i możliwość jego niezwłocznego wejścia w życie).

Źródło: opracowanie własne.

Jednoznaczne określenie, czy dane porozumienie stanowi umowę międzynarodową, czy jedynie dokument niewiążący prawnie, jak również czy dana materia może być uregulowana w takim dokumencie, napotyka często wiele trudności. W konsekwencji zaleca się, aby projekt dokumentu skonsultować z DPT MSZ już na wstępnym etapie prac nad nim.

UWAGA! Podczas negocjacji danej umowy/porozumienia należy możliwie szybko uzgodnić z drugą stroną pożądany docelowy status prawnego dokumentu (wiążący/niewiążący prawnie). Za niekorzystną należy uznać sytuację, że kontrowersje w tym zakresie pojawiają się na ostatnim etapie procesu (np. wówczas gdy Polska proponuje, aby wprost wpisać klauzulę wskazującą, że dany dokument nie jest regulowany prawem międzynarodowym). W oczywisty sposób nie należy również doprowadzać do sytuacji, że każde państwo odmiennie ocenia status prawnego danego dokumentu.

II.7.2. Procedura przyjmowania

Procedura przyjmowania dokumentu prawnie niewiążącego nie została wprost uregulowana, w konsekwencji sposób wyrażania zgody na jego zawarcie i upoważnienia danej osoby do jego podpisania wynika z ogólnych zasad przyjmowania dokumentów:

1. na szczeblu resortowym: zgodę wyraża właściwy minister lub osoba przez niego upoważniona, zgodnie z procedurami wewnętrznymi danego urzędu,
2. na szczeblu rządowym: zgodę wyraża RM na ogólnych zasadach dla dokumentów rządowych („innych dokumentów rządowych” w rozumieniu Regulaminu pracy RM⁹⁵). Rekomendowaną formą wyrażenia zgody na zawarcie takiego dokumentu jest wpis do protokołu z posiedzenia RM, do którego załączany jest tekst projektu dokumentu.

⁹⁵ Uchwała nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, M.P. z 2016 r. poz. 1006 i 1204, z 2018 r. poz. 114 i 278 oraz z 2019 r. poz. 137.

UWAGA! Do ewidencjonowania i archiwizowania dokumentów prawnie niewiążących stosuje się ogólne zasady obowiązujące w danym urzędzie. Niemniej DPT MSZ prowadzi ewidencję i archiwum takich dokumentów, z których informacje (wraz z tekstami) udostępniane są zainteresowanym podmiotom. W konsekwencji wskazane jest niezwłoczne przekazywanie kopii podpisanego dokumentu do DPT MSZ, a także bieżące informowanie o postępach prac nad nimi. Jedyne w ten sposób możliwe jest odtworzenie szeroko rozumianych stosunków z danym państwem.

II.7.3. Forma dokumentów prawnie niewiążących

Dokument prawnie niewiążący najczęściej składa się z tytułu, preambuły, części merytorycznej, postanowień końcowych i *testimonium*, a więc elementów, z których składa się także umowa międzynarodowa. Przy jego formułowaniu należy stosować zasady obowiązujące w przypadku umów międzynarodowych z zachowaniem poniższych różnic (wzory MoU znajdują się w aneksach nr 10 i 11).

II.7.3.1. Tytuł:

- „Porozumienie o współpracy między (...)”, „Memorandum o porozumieniu między (...)”, „List intencyjny (...)”, „Deklaracja (...)”, „Oświadczenie (...)” itp.,
- w tytule, jak również w tekście właściwym dokumentu prawnie niewiążącego, dopuszczalne jest posługiwanie się nazwami polskich urzędów zamiast nazwami organów (np. „Ministerstwo” zamiast „Minister”).

II.7.3.2. Preambuła:

- element fakultatywny,
- należy unikać rozbudowanych preambuł,
- w preambułach dopuszczalne jest przywoływanie wiążących uczestników umów międzynarodowych,
- nie jest wskazane używanie formuł stwierdzających uzgodnienie tekstu dokumentu, charakterystycznych dla umów międzynarodowych, tj. „uzgodnili co następuje”, ang. „*have agreed as follows*”; sugeruje się zastąpienie ich następującymi formułami „zdecydowali co następuje”, „osiągnęli następujące porozumienie”, ang. „*have arranged as follows*”, „*have decided as follows*”, „*have reached the following understanding*”.

II.7.3.3. Część merytoryczna:

- zalecana jest modyfikacja systematyki jednostek redakcyjnych, tj. artykuł stanowiący podstawową jednostkę redakcyjną umowy międzynarodowej można zastąpić np. paragrafem. Analogicznej zmiany można dokonać w obrębie samego paragrafu, tj. ustępy można zastąpić punktami itd.,
- nie należy używać wyrażenia „zobowiązywać się” oraz innych sformułowań wyrażających obowiązek prawny, o kategorię i bezwarunkowym brzmieniu. Należy stosować wyrażenia wskazujące na dążenie, podejmowanie wysiłków (ang. „*strive*”, „*make efforts*”, „*pursue*”) lub wspieranie działań innych właściwych podmiotów (ang. „*encourage*”, „*support*”),
- strony należy określać mianem „Uczestników” (ang. „*Participants*”),
- w angielskiej wersji językowej należy stosować czasownik „*will*” zamiast „*shall*”. Z uwagi na brak odpowiednika w języku polskim należy używać czasu przyszłego,
- należy unikać drogi dyplomatycznej (wyrażenia „w drodze dyplomatycznej”) jako instrumentu kontaktu między uczestnikami,
- jeżeli realizacja dokumentu może wiązać się z dodatkowymi wydatkami po stronie polskiej, zalecane jest wskazanie, że wydatki będą ponoszone przez uczestników pod warunkiem dostępności środków finansowych,
- zdecydowanie zaleca się dodanie postanowienia, z którego wprost wynika, że dokument nie stanowi umowy międzynarodowej w rozumieniu prawa międzynarodowego, np. „nie stanowi umowy międzynarodowej w rozumieniu prawa międzynarodowego publicznego”, „nie podlega prawu międzynarodowemu”, ang. „*does not constitute a treaty under public international law*”, „*is not governed by international law*”, albo że nie ustanawia praw i obowiązków regulowanych prawem międzynarodowym, np. ang. „*does not create rights and obligations under international law*”. Dopuszczalne jest również postanowienie, z którego wynika, że dokument nie podlega KPT, ale tylko o ile państwa obu (wszystkich) uczestników są stronami KPT⁹⁶ (stronami KPT nie są np. Francja, Stany Zjednoczone, Norwegia, Rumunia),
- nie należy stosować klauzul rozstrzygania sporów.

⁹⁶ Aktualny wykaz państw będących stronami KPT znajduje się na stronie United Nations Treaty Collection (<https://linkd.pl/pk7cu>).

II.7.3.4. Postanowienia końcowe:

- postanowienia dotyczące czasu trwania, zmiany, wypowiedzenia i utraty skuteczności mogą być redagowane analogicznie (z uwzględnieniem wyżej opisanych różnic) jak w umowach międzynarodowych,
- wyrażenie „wejdzie w życie z dniem (...)”, należy zastąpić wyrażeniem „stanie się skuteczne z dniem (...)”, ang. „*will become effective on (...)*”. Zaleca się, aby skuteczność następowała w dniu podpisania, gdyż po stronie polskiej nie przeprowadza się żadnych dodatkowych procedur „zatwierdzenia”. Jeżeli drugi uczestnik musi przeprowadzić takie procedury na podstawie swojego prawa wewnętrznego – wtedy dopuszczalne jest postanowienie o uzyskaniu skuteczności po otrzymaniu przez uczestnika polskiego informacji od drugiego uczestnika o zakończeniu jego procedur,
- jeżeli dokument zastępuje wcześniejsze porozumienie (niebędące umową międzynarodową) zawarte między uczestnikami w tej samej sprawie, powinno zawierać klauzulę „uchylającą” poprzednie, analogicznie jak w umowach międzynarodowych. Należy jednak pamiętać, że dokument prawnie niewiążący nie może uchylać umowy międzynarodowej,
- nie należy stosować następującego postanowienia: „Na dowód czego niżej podpisani, należycie do tego upoważnieni przez swoje rządy, podpisali niniejsze (...)”.

II.7.3.5. *Testimonium* należy formułować analogicznie jak w przypadku umowy międzynarodowej, np.:

- „Podpisano w (...) dnia (...) roku w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i angielskim. W razie rozbieżności w ich interpretacji tekst w języku angielskim uważany będzie za rozstrzygający.”, (ang. “*Signed at (...) on (...) in two original copies each in Polish and English languages. In case of divergences in interpretation, the English text will prevail.*”),
- „Podpisano w (...) dnia (...) roku w dwóch egzemplarzach, w języku angielskim”, (ang. “*Signed in duplicate at (...), on (...), in the English language.*”).

UWAGA! Do dokumentów prawnie niewiążących nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2019 r. poz. 1480), ani u.u.m., stanowiące prawny obowiązek sporządzania polskiej wersji językowej dokumentu. Jest to jednak wskazane ze względów praktycznych. Dopuszczalne jest więc przyjęcie dokumentu jedynie w obcej wersji językowej. Kurtuazja międzynarodowa wskazuje, że nie powinien to być jednak język urzędowy drugiego uczestnika, lecz język trzeci. Jeśli drugi uczestnik nalega na sporządzenie wersji językowej w swoim języku urzędowym, powinna jej towarzyszyć również wersja polska.

UWAGA! Z uwagi na coraz szerzej rozpoznany problem rosnącego znaczenia dokumentów niewiążących prawnie w obrocie międzynarodowym, stosowanie powyższych zasad jest do pewnego stopnia uzgodnione przez wiele państw. Przykładowo, w ramach UE (grupa robocza COJUR) oraz RE (CAHDI) zasady te były kilkakrotnie przedmiotem dyskusji i wiele państw członkowskich wskazanych organizacji wskazywało na swoje podobne podejście do tego zagadnienia.

II.7.3.6. W polach podpisów należy stosować następujące reguły:

- w przypadku dokumentów rządowych należy stosować formułę: „Z upoważnienia Rządu (...)” (ang. „*For the Government (...)*”),
- w przypadku dokumentów resortowych:
 - jeżeli dokument podpisuje minister kierujący danym resortem: „Minister (...)” (ang. *The Minister of (...)*”),
 - jeżeli dokument podpisywany jest z upoważnienia ministra kierującego danym resortem: „Z upoważnienia Ministra (...)” (ang. „*For the Minister (...)*”),
 - jeżeli dokument zawierany jest w imieniu urzędu, np. ministerstwa, a nie ministra: „Za Ministerstwo (...)” (ang. „*For the Ministry of (...)*”).

II.7.3.7. Alternat: podobnie jak w przypadku umów międzynarodowych, w redakcji dokumentu prawnie niewiążącego ma zastosowanie zasada alternatu (zob. punkt I.6).

II.7.3.8. Wydruk:

- dokumentów niewiążących prawnie nie drukuje się na papierze traktatowym ani nie oprawia w okładkę traktatową,
- za wydruk odpowiada organ podpisujący dokument. MSZ DPT drukuje je jedynie, gdy organem podpisującym jest Minister Spraw Zagranicznych lub gdy dokument podpisywany jest przez inny organ, ale podczas oficjalnej wizyty państwowej.

II.7.4. Ogólne zasady postępowania z dokumentami niewiążącymi prawnie

Jeżeli podmiot uczestniczący w procesie zawierania danego dokumentu ocenia, że otrzymany bez pośrednictwa DPT MSZ dokument (krajowy lub zagraniczny) jest projektem umowy międzynarodowej, wówczas należy przyjąć, że podlega on procedurze traktatowej, określonej w u.u.m. Przepisy ustawy mają charakter prawa powszechnie obowiązującego (ich zastosowanie ma charakter obligatoryjny). W razie wątpliwości wskazany jest roboczy kontakt z DPT MSZ. Jeżeli w opinii DPT MSZ otrzymany dokument nie stanowi projektu umowy międzynarodowej (a „jedynie” dokument niewiążący prawnie), wówczas powinien on zostać przekazany do właściwego departamentu politycznego MSZ, a równoległe do wiadomości DPT MSZ.

Aneks nr 2 – wzór instrukcji negocjacyjnej

Zatwierdzam:

.....
[imię i nazwisko]

Prezes Rady Ministrów

Instrukcja negocjacyjna
w sprawie zawarcia Umowy między Rzeczpospolitą Polską
/ Rządem Rzeczypospolitej Polskiej / Ministrem
a ... w sprawie / o

- I. Organem prowadzącym negocjacje po stronie polskiej będzie Minister Przewodniczącym delegacji będzie przedstawiciel Ministra W skład delegacji polskiej będą wchodzić ponadto przedstawiciele Ponadto – w zależności od potrzeby – Minister ... może zaprosić do uczestniczenia w negocjacjach inne organy.

Przewodniczący delegacji jest upoważniony do parafowania wynegocjowanego tekstu umowy.

- II. Strona polska zaproponuje, aby za podstawę negocjacji przyjąć polski projekt Umowy.
- III. W czasie negocjacji Strona polska będzie stosowała się do następujących wytycznych:
- 1) wytyczne o charakterze wiążącym:
 - a) treść Umowy nie może naruszać polskiego porządku prawnego ani zobowiązań międzynarodowych wiążących Rzeczpospolitą Polską,
 - b) Umowa nie może naruszać podstawowych interesów Rzeczypospolitej Polskiej,
 - c)

2) wytyczne o charakterze zaleceń:

- a) należy dążyć do wprowadzenia postanowień jak najbardziej zbliżonych do postanowień przewidzianych w polskim projekcie Umowy,
- b)

IV. Wytyczne co do trybu i rangi związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową:

Umowa będzie miała rangę umowy państwowej/międzyrządowej/międzyresortowej.

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi w drodze ..., zgodnie z art. ... ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127).

Aneks nr 3 – wzór uzasadnienia

[data]

**Uzasadnienie wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji
/ podpisanie / związanie przez podpisanie / o ratyfikację / o zatwierdzenie
Umowy między ... a ... w sprawie / o**

1. Wyjaśnienie potrzeby i celu związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową

[Należy szczegółowo opisać dlaczego celowe jest związanie RP umową wraz z przywołaniem stanu faktycznego w danej sprawie.]

2. Wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym

[Należy opisać aktualny stan prawny w dziedzinie, której dotyczy umowa oraz na ile jej postanowienia zmieniają polski porządek prawny.]

3. Wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych związanych z wejściem w życie Umowy, wraz z określeniem źródeł finansowania

[Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.]

(4). Informacja nt. trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową

[Należy szczegółowo opisać:

- a) podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa, w tym zakres, w jakim dotyczy ona osób fizycznych i prawnych,
- b) sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,
- c) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej.

Należy opisać wszystkie z wymienionych elementów, w tym poprzez wskazanie, że np. umowa nie dotyczy osób fizycznych i prawnych, w celu jej wykonania nie jest

konieczne wprowadzenie zmian w ustawodawstwie wewnętrznym, czy też że nie zajdzie potrzeba przyjęcia żadnych środków prawnych w celu jej wykonania, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu.]

Umowa będzie miała rangę umowy państwowej/międzyrządowej/międzyresortowej.

[Każdorazowo należy wskazać czy umowa wypełnia przesłanki wskazane w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji. Jeżeli którąkolwiek z nich wypełnia, należy ją wskazać poprzez przywołanie właściwego ustępu, a następnie szczegółowo opisać w jaki sposób ją realizuje. W pozostałych przypadkach należy wskazać czy umowa przewiduje wymóg ratyfikacji albo ją dopuszcza, a szczególne okoliczności ją uzasadniają (opisać te okoliczności). Jeżeli umowa nie wymaga ratyfikacji to należy wskazać czy podlega zatwierdzeniu w trybie złożonym czy w trybie prostym. Przykładowe fragmenty uzasadnienia trybu związania RP umową zostały wskazane w rozdziale nr III.5 (Tryb związania).]

W konsekwencji związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi w drodze, zgodnie z art. ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127).

Podpisy osób odpowiedzialnych za sporządzenie uzasadnienia wraz z podaniem ich funkcji lub podpis kwalifikowany właściwego ministra lub dyrektora departamentu.

Aneks nr 4 – wzór uchwały RM w sprawie udzielenia zgody na podpisanie umowy, zawieranej w trybie złożonym, wymagającym późniejszego zatwierdzenia albo ratyfikacji

**UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW**

z dnia ... r.

w sprawie udzielenia zgody na podpisanie

(tytuł umowy międzynarodowej)

Na podstawie art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Na wniosek..... udziela się zgody na podpisanie

(minister właściwy¹)

(tytuł umowy międzynarodowej)

2. Umowa² stanowi załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

¹ Należy wskazać aktualną nazwę własną ministra, np. Minister Spraw Zagranicznych. Przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej, np. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

² Należy zastosować właściwy wariant tytułu umowy międzynarodowej, np. Umowa, Protokół, Konwencja, Porozumienie.

Aneks nr 5 – wzór uchwały RM w sprawie udzielenia zgody na zawarcie umowy w formie wymiany not/listów, w trybie złożonym, wymagającym późniejszego zatwierdzenia albo ratyfikacji

**UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW**

z dnia ... r.

w sprawie udzielenia zgody na zawarcie.....w formie¹ wymiany not²

*(tytuł umowy międzynarodowej,
a w przypadku jego braku - strony i przedmiot umowy)*

Na podstawie art. 6 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwała, co następuje:

§ 1. 1. Na wniosek.....udziela się zgody na zawarcie,

(minister właściwy³)

*(tytuł umowy międzynarodowej,
a w przypadku jego braku - strony
i przedmiot umowy)*

w formie wymiany not².

2. Noty² stanowią załącznik do uchwały.

§ 2. Minister właściwy do spraw zagranicznych dokona wymiany not², o których mowa w § 1 ust. 1.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

¹ W przypadku zawierania umów międzynarodowych wymagających późniejszego zatwierdzenia lub ratyfikacji należy stosować zwrot „w formie wymiany not”. Zwrot „w drodze wymiany not” zarezerwowany jest dla związania RP umową w trybie prostym.

² Umowa międzynarodowa może być również zawarta w formie wymiany listów. W takim przypadku w treści uchwały termin „noty” należy zastąpić terminem „listy”.

³ Należy wskazać aktualną nazwę własną ministra, np. Minister Spraw Zagranicznych. Przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej, np. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Aneks nr 6 – wzór informacji o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego

**Informacja o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania
uzgadniającego projektu wniosku o ratyfikację/zatwierdzenie
Umowy między a ... w sprawie / o**

Projekt wniosku o ratyfikację/zatwierdzenie Umowy między ... a ... w sprawie / o, został uzgodniony z następującymi ministrami:

1. ...
2. ...
3. ...

Uwagi do ww. wniosku zgłosił/zgłosili Uwagi zostały w całości uwzględnione lub wyjaśnione. / Żaden z ministrów nie zgłosił uwag.

Aneks nr 7 – wzór uchwały RM w sprawie zatwierdzenia umowy

**UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW**
z dnia ... r.

w sprawie zatwierdzenia

*(tytuł umowy międzynarodowej,
miejsce i data jej podpisania/sporzędzenia/zawarcia w formie wymiany not)*

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwała, co następuje:

§ 1. 1. Zatwierdza się

*(tytuł umowy międzynarodowej, miejsce
i data jej podpisania/sporzędzenia/zawarcia w formie wymiany not)*

2. Umowa¹ stanowi załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie Umowy¹, o której mowa w § 1 ust. 1, powierza się

*(minister lub ministrowie kierujący działami administracji rządowej,
o których mowa w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r.
o umowach międzynarodowych²)*

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

¹ Należy zastosować właściwy wariant tytułu umowy międzynarodowej, np. Umowa, Protokół, Konwencja, Porozumienie.

² Ministra należy określić przez wskazanie działu administracji rządowej, którym kieruje, np. minister właściwy do spraw zagranicznych, a nie Minister Spraw Zagranicznych. W przypadku gdy umowę wykonuje kierownik centralnego organu administracji rządowej należy wskazać pełną nazwę organu, np. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Aneks nr 8 – wzór uchwały RM w sprawie związania RP umową międzynarodową w trybie prostym, w drodze podpisania

UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW
z dnia ... r.

w sprawie związania Rzeczypospolitej Polskiej, w drodze podpisania

(tytuł umowy międzynarodowej)

Na podstawie art. 6 ust. 3 w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Na wniosek udziela się zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej

(minister właściwy¹)

....., w drodze jej/jego² podpisania.

(tytuł umowy międzynarodowej)

2. Umowa³ stanowi załącznik do uchwały.

¹ Należy wskazać aktualną nazwę własną ministra, np. Minister Spraw Zagranicznych. Przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej, np. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

² Należy wybrać wariant zgodny z rodzajem tytułu umowy międzynarodowej.

³ Należy zastosować właściwy wariant tytułu umowy międzynarodowej, np. Umowa, Protokół, Konwencja, Porozumienie.

§ 2. Wykonanie Umowy³, o której mowa w § 1 ust. 1, powierza się

*(minister lub ministrowie kierujący działami administracji rządowej,
o których mowa w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r.
o umowach międzynarodowych⁴)*

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

⁴ Ministra należy określić przez wskazanie działu administracji rządowej, którym kieruje, np. minister właściwy do spraw zagranicznych, a nie Minister Spraw Zagranicznych. W przypadku gdy umowę wykonuje kierownik centralnego organu administracji rządowej należy wskazać pełną nazwę organu, np. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Aneks nr 9 – wzór uchwały RM w sprawie związania RP umową międzynarodową w trybie prostym, w drodze wymiany not/listów

UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW
z dnia ... r.

w sprawie związania Rzeczypospolitej Polskiej,
w drodze¹ wymiany not²

*(tytuł umowy międzynarodowej,
a w przypadku jego braku - strony i przedmiot umowy)*

Na podstawie art. 6 ust. 3 i 4 w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Na wniosek udziela się zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej
(minister właściwy³)

....., w drodze wymiany not².

*(tytuł umowy międzynarodowej,
a w przypadku jego braku - strony i przedmiot umowy)*

2. Noty² stanowią załącznik do uchwały.

¹ W przypadku zawierania umów międzynarodowych wymagających późniejszego zatwierdzenia lub ratyfikacji należy stosować zwrot „w formie wymiany not”. Zwrot „w drodze wymiany not” zarezerwowany jest dla związania RP umową w trybie prostym.

² Związanie RP umową międzynarodową może nastąpić również w drodze wymiany listów. W takim przypadku w treści uchwały termin „noty” należy zastąpić terminem „listy”.

³ Należy wskazać aktualną nazwę własną ministra np. Minister Spraw Zagranicznych. Przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej, np. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

§ 2. Wykonanie Umowy, o której mowa w § 1 ust. 1,

powierza się

*(minister lub ministrowie kierujący działami administracji rządowej,
o których mowa w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r.
o umowach międzynarodowych⁴)*

§ 3. Minister właściwy do spraw zagranicznych dokona wymiany not², o których mowa w § 1 ust. 1.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

⁴ Ministra należy określić przez wskazanie działu administracji rządowej, którym kieruje, np. minister właściwy do spraw zagranicznych, a nie Minister Spraw Zagranicznych. W przypadku gdy umowę wykonuje kierownik centralnego organu administracji rządowej należy wskazać pełną nazwę organu, np. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Aneks nr 10 – wzór MoU w języku polskim

**Memorandum o porozumieniu
między Ministrem ... Rzeczypospolitej Polskiej
a Ministrem ... w dziedzinie ...**

Minister ... Rzeczypospolitej Polskiej oraz Minister ..., zwani dalej łącznie „Uczestnikami”, a każdy z nich osobno „Uczestnikiem”,

kierując się dążeniem do rozwoju i wzmocnienia kontaktów między swoimi Państwami,

pragnąc poszerzyć wzajemną współpracę w dziedzinie ...,

świadomi istnienia Umowy ...,

osiągnęli następujące porozumienie:

Paragraf 1

Niniejsze Memorandum o porozumieniu (zwane dalej „Memorandum”) stanowi ogólne ramy służące wzmocnieniu współpracy między Uczestnikami w dziedzinie ...

Paragraf 2

Uczestnicy będą współpracować w zakresie:

1. ...;
2. ...;
3.

Paragraf 3

Uczestnicy będą

Paragraf 4

Memorandum niniejsze będzie realizowane w zależności od dostępności środków finansowych Uczestników.

Paragraf 5

1. Memorandum niniejsze staje się skuteczne z dniem podpisania przez Uczestników.
2. Memorandum niniejsze pozostanie w mocy przez okres ... (...) lat i będzie

automatycznie przedłużane na kolejne ... lat/-a, o ile nie zostanie wypowiedziane w formie pisemnej, na ... (...) miesiące/-ęcy przed zamierzoną datą jego wygaśnięcia.

3. Memorandum niniejsze może zostać zmienione za pisemną zgodą Uczestników. Zmiany stają się skuteczne zgodnie z ustępem 1 niniejszego paragrafu.

Paragraf 6

Memorandum niniejsze zostaje zawarte w celu poprawy i rozwoju współpracy między Uczestnikami i nie jest regulowane prawem międzynarodowym.

Podpisano w ... dnia ... roku, w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i ..., przy czym obydwie teksty są jednakowo autentyczne.

Minister ... Rzeczypospolitej Polskiej

.....

Minister ...

.....

Aneks nr 11 – wzór MoU w języku angielskim

**Memorandum of Understanding
between the Ministry of ... of the Republic of Poland and the Ministry of ... on
Cooperation in the Field of ...**

The Ministry of ... of the Republic of Poland and the Ministry of ..., hereinafter referred to as the „Participants”, prompted by the desire to develop and strengthen friendly relations between their States and desiring to expand their cooperation in the area of ...,

Have arranged as follows:

**Paragraph I
Purpose**

The purpose of this Memorandum of Understanding (hereinafter referred to as “the Memorandum”) is the following:

- a. ...,
- b.

**Paragraph II
Fields of cooperation**

The cooperation between the Participants includes the following areas:

- a. facilitation of the exchange of ... ,
- b. promotion of ...,
- c.

**Paragraph III
Implementation**

This Memorandum will be implemented in accordance with the national law of the Participants and without prejudice to their international obligations.

Paragraph IV

Funding

The Participants agree that the financial conditions regarding the initiatives within the scope of this Memorandum will be applied depending on the compliance of the national law of the Participants and the available budget and resources.

Paragraph V

Legal status

This Memorandum is not governed by international law.

Paragraph VI

Amendment

This Memorandum may be amended by written consent between the Participants.

Paragraph VII

Duration and termination

This Memorandum will remain valid for a period of ... (...) years and will be automatically renewed for successive period of ... (...) years, unless terminated by written notice, ... (...) months prior to the intended date of expiration.

Paragraph VIII

Effective date

This Memorandum will become effective on the date of its signature by Participants.

Signed in duplicate at ... on ..., in the English language.

For the Ministry of ...
of the Republic of Poland

For the Ministry of ...

.....

.....

III. Tryb związania

III.1. Wstęp

Związywanie umową międzynarodową ma dwoistą naturę – może być rozpatrywane na płaszczyźnie prawa międzynarodowego lub prawa krajowego. Dwoista natura dotyczy nie tylko samego „związywania się umową”, ale również poszczególnych trybów związania. I tak, użycie pojęcia „ratyfikacja” czy też „zatwierdzenie” w oderwaniu od kontekstu, w którym ono występuje, nie umożliwia jeszcze udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy chodzi o „ratyfikację” czy też „zatwierdzenie” na płaszczyźnie prawa międzynarodowego, czy też o synonimiczne pojęcia na płaszczyźnie prawa wewnętrznego (natura prawna „ratyfikacji” czy „zatwierdzeń” w obu przypadkach jest różna, aczkolwiek ich skutki prawne mogą, ale nie muszą się pokrywać). Przedmiotowa publikacja dotyczy przede wszystkim polskiej procedury traktatowej, w konsekwencji koncentruje się na aspekcie „krajowym” związania się umową międzynarodową. Poniżej przybliżone zostały wyłącznie te tryby związania, które przewidziane zostały w u.u.m.

III.2. Tryby związania umową międzynarodową w prawie polskim

Zgodnie z art. 133 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, Prezydent RP jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych ratyfikuje umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat. Z kolei zgodnie z art. 146 ust. 4 pkt 10 Konstytucji, w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach RM (...) zawiera umowy międzynarodowe wymagające ratyfikacji oraz zatwierdza inne umowy międzynarodowe. W konsekwencji wyróżnia się umowy podlegające ratyfikacji (dokonywanej przez Prezydenta RP) oraz „inne umowy międzynarodowe” (tj. niepodlegające ratyfikacji, ale zatwierdzeniu, dokonywanemu przez RM).

UWAGA! Konstytucja wyróżnia dwa główne tryby związania: ratyfikację i zatwierdzenie.

Polska procedura traktowa wyróżnia pięć odmian ratyfikacji:

1. ratyfikacja umowy międzynarodowej przekazującej organizacji między-

- narodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach, za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (art. 90 ust. 2 Konstytucji),
2. ratyfikacja umowy międzynarodowej przekazującej organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach, za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym (art. 90 ust. 3 Konstytucji),
 3. ratyfikacja za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, tzw. duża ratyfikacja (art. 89 ust. 1 Konstytucji),
 4. ratyfikacja bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, tzw. mała ratyfikacja (art. 89 ust. 2 Konstytucji), a także,
 5. ratyfikacja aktów prawnych Unii Europejskiej, o których mowa w art. 48 ust. 6 TUE oraz w art. 25, art. 218 ust. 8 akapit drugi zdanie drugie, art. 223 ust. 1, art. 262 lub art. 311 akapit trzeci TFUE (art. 12 ust. 2a u.u.m.).

UWAGA! W praktyce (w szczególności zaś po akcesji RP do UE) najczęściej stosowana jest ratyfikacja z art. 89 ust. 1 oraz art. 89 ust. 2 Konstytucji (tzw. duża i tzw. mała ratyfikacja).

UWAGA! Związanie RP umową musi nastąpić albo w trybie ratyfikacji, albo w trybie zatwierdzenia. Ustawa nie przewiduje innego trybu związania (nie istnieje „przyspieszona ścieżka”). Dotyczy to również załączników stanowiących integralną część umowy. Z kolei w przypadku dokumentów prawnie niewiążących (np. *Memorandum of Understanding* niebędącego umową międzynarodową) nie stosuje się tych trybów.

W przypadku zatwierdzenia umowy wyróżnić można jego dwie odmiany:

1. zatwierdzenie dwuetapowe (w trybie złożonym) – związanie RP umową międzynarodową w tym trybie następuje w wypadku umów, które nie podlegają ratyfikacji⁹⁷,

⁹⁷ Art. 12 ust. 1 oraz art. 12 ust. 3 u.u.m.

2. zatwierdzenie jednoetapowe (w trybie prostym) – związanie RP umową międzynarodową w tym trybie następuje w szczególności, gdy:
 - ustawa upoważnia do zawarcia umowy międzynarodowej w ten sposób, a zawarta umowa międzynarodowa nie narusza przepisów ustawy upoważniającej,
 - umowa ma charakter wykonawczy w stosunku do obowiązującej umowy międzynarodowej i nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji,
 - celem umowy międzynarodowej jest zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do niej, a zmiana umowy międzynarodowej lub załącznika nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji, lub,
 - wymagają tego inne szczególne okoliczności, a umowa międzynarodowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji⁹⁸.

III.3. Wybór trybu związania RP umową międzynarodową

Dokonanie wyboru właściwego trybu związania RP umową międzynarodową nie jest zadaniem prostym i wymaga dokładnej analizy postanowień umowy, przepisów Konstytucji, u.u.m., a niekiedy także przepisów Traktatu o Unii Europejskiej⁹⁹/Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej „TFUE”)¹⁰⁰. Wybór właściwego trybu można podzielić na 6 etapów, na których ustala się czy:

1. dokument stanowi umowę międzynarodową,
2. zastosowanie znajdzie ratyfikacja niektórych aktów UE (ratyfikacja *sui generis*),
3. zastosowanie znajdzie art. 90 ust. 2 lub art. 90 ust. 3 Konstytucji,
4. umowa podlega ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie,
5. umowa podlega ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
6. umowa podlega zatwierdzeniu przez RM.

⁹⁸ Art. 13 u.u.m. w zw. z art. 6 u.u.m.

⁹⁹ Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864[30], z późn. zm.

¹⁰⁰ Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864[2], z późn. zm.

Etap I

III.3.1. Ustalenie czy dokument stanowi umowę międzynarodową

W pierwszej kolejności należy odpowiedzieć na pytanie, czy procedowany projekt jest projektem umowy międzynarodowej, czy projektem dokumentu prawnie niewiążącego (np. *Memorandum of Understanding* niebędącego umową międzynarodową).

Umowa międzynarodowa w rozumieniu u.u.m. oznacza porozumienie między RP a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego (co do zasady są to państwa lub organizacje międzynarodowe), regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w większej liczbie dokumentów (np. w przypadku umów zawieranych w drodze wymiany not będą to dwa dokumenty), bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa¹⁰¹.

UWAGA! Umową międzynarodową w rozumieniu ustawy nie będzie zatem przykładowo umowa zawarta przez podmiot prawa międzynarodowego ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez placówkę dyplomatyczną (*statio fisci*), dotycząca zakupu niezbędnego wyposażenia na potrzeby placówki, w której strony poddają ewentualne spory związane z jej wykładnią lub stosowaniem sądom powszechnym państwa siedziby placówki, a ponadto jako prawo właściwe dla tej umowy strony wskazały prawo tegoż państwa (umowa nie będzie regulowana przez prawo międzynarodowe).

Umową międzynarodową w rozumieniu u.u.m. będzie natomiast umowa zmieniająca załącznik stanowiący integralną część umowy międzynarodowej, choćby załącznik ten dotyczył spraw natury technicznej oraz mogących być postrzegane jako sprawy stosunkowo mało istotne.

Etap II

III.3.2. Ustalenie czy zastosowanie znajdzie ratyfikacja niektórych aktów UE (ratyfikacja *sui generis*)

Jeżeli na pierwszym etapie ustalono, że przedmiotowy dokument nie stanowi

¹⁰¹ Art. 2 pkt 1 u.u.m.

umowy międzynarodowej, należy w dalszej kolejności rozstrzygnąć, czy stanowi on jeden z aktów prawa UE podlegających ratyfikacji na podstawie art. 12 ust. 2a u.u.m., tj.:

- decyzję Rady Europejskiej w przedmiocie uproszczonej procedury zmiany części trzeciej TFUE dotyczącą wewnętrznych polityk i działań UE,
- przepisy Rady uzupełniające prawa obywateli UE wymienione w art. 20 ust. 2 TFUE,
- decyzję Rady w przedmiocie umowy dotyczącej przystąpienia UE do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka,
- przepisy niezbędne do umożliwienia wybrania członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich zgodnie z jednolitą procedurą we wszystkich państwach członkowskich UE,
- przyznanie Trybunałowi Sprawiedliwości UE przez Radę właściwości w odniesieniu do sporów dotyczących stosowania aktów przyjętych na podstawie Traktatów, które tworzą europejskie tytuły prawne w dziedzinie własności intelektualnej,
- decyzję Rady określającą przepisy mające zastosowanie do systemu zasobów własnych UE.

Przedmiotem tej ratyfikacji nie są jednak umowy międzynarodowe, a akty prawa UE, w związku z czym nie będzie ona w tej publikacji szerzej omawiana.

Jeżeli dokument nie stanowi umowy międzynarodowej i nie podlega ratyfikacji na podstawie art. 12 ust. 2a u.u.m. oznacza to, że polska procedura traktatowa nie ma do niego zastosowania. Jeżeli dokument stanowi umowę międzynarodową, ale nie podlega ratyfikacji na podstawie art. 12 ust. 2a u.u.m., należy przejść do kolejnego etapu.

UWAGA! Należy zauważyć, że o ile istnieją podlegające ratyfikacji akty prawa UE niebędące umowami międzynarodowymi, o tyle istnieją również umowy międzynarodowe, których ratyfikacja przez RP jest niedopuszczalna, np. z uwagi na przysługującą UE kompetencję wyłączną w danym zakresie. Problem ten dotyczyć może również jedynie części przepisów danej umowy.

Etap III

III.3.3. Ustalenie czy zastosowanie znajdzie art. 90 ust. 2 lub art. 90 ust. 3 Konstytucji

Jeżeli na pierwszym etapie ustalono, że dokument stanowi umowę międzynarodową, to należy ustalić, czy na podstawie procedowanej umowy międzynarodowej RP przekazuje organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach. Umowy tego rodzaju podlegają bowiem ratyfikacji w szczególnym trybie:

1. za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym¹⁰² albo,
2. za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie uchwalonej przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów¹⁰³.

Uchwałę w sprawie wyboru jednego z dwóch powyższych trybów wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów¹⁰⁴.

UWAGA! Ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji do tej pory zastosowana była tylko w przypadku ratyfikacji tzw. Traktatu z Lizbony (Dz. U. z 2009 Nr 203 poz. 1569), a ratyfikacja w trybie art. 90 ust. 3 w przypadku ratyfikacji tzw. Traktatu akcesyjnego do Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864).

Etap IV

III.3.4. Ustalenie czy umowa podlega ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie

Jeżeli w grę nie wchodzi szczególny tryb ratyfikacji z art. 90 ust. 2 lub art. 90 ust. 3 Konstytucji, wówczas należy ustalić, czy procedowana umowa dotyczy:

1. pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,

¹⁰² Art. 90 ust. 3 Konstytucji.

¹⁰³ Art. 90 ust. 2 Konstytucji.

¹⁰⁴ Art. 90 ust. 4 Konstytucji.

2. wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
3. członkostwa RP w organizacji międzynarodowej,
4. znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
5. spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy¹⁰⁵.

Jeżeli umowa dotyczy jednej z wyżej wymienionych materii, to zastosowanie znajdzie ratyfikacja za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie.

Kategoria umów, o których mowa w **punkcie 1** nie sprawia zazwyczaj większych trudności. Stosunkowo łatwo bowiem rozpoznać umowy międzynarodowe dotyczące układów wojskowych (np. Traktat Północnoatlantycki¹⁰⁶), politycznych, pokoju czy też sojuszy.

UWAGA! Kategoria ta nie obejmuje umów o współpracy w dziedzinie wojskowości (obronności) – te co do zasady nie wymagają ratyfikacji.

Znacznie bardziej problematyczna jest kategoria umów, o których mowa w **punkcie 2** (art. 89 ust. 1 pkt 2 Konstytucji), ponieważ niemal każda umowa międzynarodowa „dotyczy” w sposób mniej lub bardziej bezpośredni któregoś z obowiązków obywatelskich, praw lub wolności określonych w Konstytucji. Tego rodzaju wykładnia prowadzi jednak do rezultatu nie do pogodzenia z naturą tzw. dużej ratyfikacji, tj. najbardziej dostojnego trybu związania się umową międzynarodową, który siłą rzeczy może znaleźć zastosowanie wyłącznie w wypadku najistotniejszych umów. W konsekwencji należy przyjąć, że art. 89 ust. 1 pkt 2 Konstytucji znajdzie zastosowanie wówczas, gdy przepisy umowy modyfikują (poszerzają, ograniczają, doprecyzowują) treść wolności, praw lub obowiązków obywatelskich.

W polskim porządku prawnym umowa międzynarodowa nie może oczywiście dokonać modyfikacji normy rangi konstytucyjnej. Modyfikacja tego rodzaju może jednak mieć miejsce w sytuacji, w której Konstytucja nie wypełnia w pełni treścią danego prawa, wolności czy też obowiązku, w tym również w sytuacji, w której

¹⁰⁵ Art. 89 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji.

¹⁰⁶ Dz. U. z 2000 r. Nr 87, poz. 970.

konstytucyjne prawo, wolność lub obowiązek zostało doprecyzowane w ustawie¹⁰⁷ – związanie się umową międzynarodową zmieniającą treść takiej ustawy (a także umową doprecyzowującą „bezpośrednio” normy Konstytucji) musi zatem nastąpić w trybie ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie.

UWAGA! Tzw. duża ratyfikacja nie będzie zatem potrzebna (względnie nie będzie dopuszczalna) na podstawie art. 89 ust. 1 pkt 2 Konstytucji w sytuacji, w której prawo, wolność lub obowiązek obywatelski określone zostały w sposób wyczerpujący w Konstytucji, a także w sytuacji, w której treść umowy międzynarodowej nie krzyżuje się z treścią ustawy precyzującej konstytucyjne prawo, wolność lub obowiązek obywatelski.

Pewnych problemów przysparza również kategoria umów, o których mowa w **punkcie 3**, ponieważ obejmuje ona umowy dotyczące członkostwa RP w jakiegokolwiek organizacji międzynarodowej, oczywiście jeżeli nie znajdzie zastosowania omawiany już wyżej art. 90 ust. 2 lub art. 90 ust. 3 Konstytucji¹⁰⁸. Ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie wymagać będą zatem wszystkie umowy międzynarodowe dotyczące uzyskania, czy też ustania członkostwa w organizacji międzynarodowej niezależnie od jej rangi czy też znaczenia z punktu widzenia interesów RP. Należy przy tym pamiętać, że ratyfikacji na tej podstawie nie będą wymagały umowy dotyczące wprawdzie organizacji międzynarodowych, których członkiem jest RP, jeżeli nie „dotyczą” one zarazem polskiego członkostwa (na przykład kwestii uzyskania lub utraty członkostwa, zmiany treści praw i obowiązków związanych z członkostwem etc.).

¹⁰⁷ M. Masternak-Kubiak, *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2003, s. 101.

¹⁰⁸ Zob. wyrok TK z dnia 26 czerwca 2013 r., K 33/12, OTK ZU A 2013, nr 5, poz. 63, w którym Trybunał Konstytucyjny rozważał wzajemny stosunek art. 89 oraz art. 90 Konstytucji w kontekście kontroli konstytucyjności ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację decyzji Rady Europejskiej dot. Europejskiego Mechanizmu Stabilności.

UWAGA! Stosunkowo często spotykanym błędem jest wskazywanie art. 89 ust. 1 pkt 3 Konstytucji w charakterze podstawy prawnej tzw. dużej ratyfikacji wszystkich umów międzynarodowych, w których występuje „pierwiastek europejski”, i to niezależnie od jego natężenia (co miałyby rzekomo przesądzać o tym, że dotyczą one członkostwa RP w UE).

Tytułem przykładu, nie ma konieczności ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie każdej tzw. umowy mieszanej UE na podstawie art. 89 ust. 1 ust. 3 Konstytucji tylko dlatego, że jest ona zawierana w ramach UE (aczkolwiek konieczność tzw. dużej ratyfikacji takiej umowy mieszanej może wynikać z innej podstawy prawnej).

Przepis ten był natomiast adekwatną podstawą prawną ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie tzw. Protokołu hiszpańskiego¹⁰⁹, który dokonał istotnej modyfikacji liczby mandatów w Parlamencie Europejskim, przysługujących poszczególnym państwom członkowskim UE, i jako taki bez wątplenia „dotyczył” członkostwa RP w UE.

Niemniej trudności sprawia kategoria umów, o których mowa w **punkcie 4**. Konstytucja nie precyzuje pojęcia „znaczne obciążenie państwa pod względem finansowym” i nie wskazuje kiedy zaczyna (lub kończy) ono być znaczne. W polskiej doktrynie prawa konstytucyjnego wyrażony został pogląd, zgodnie z którym kryterium „znacznego obciążenia” powinno odnosić się nie tylko do bezpośrednich skutków zawartej umowy, ale również do wydatków pośrednich, niezbędnych do zabezpieczenia prawidłowego wykonania umowy¹¹⁰. Obciążenie to musi mieć przy tym charakter realny, a nie wyłącznie hipotetyczny, tj. obciążenie to wymagałoby uwzględnienia (niekoniecznie nawet stałego) w budżecie państwa.

¹⁰⁹ Protokół zmieniający protokół w sprawie postanowień przejściowych, dołączony do Traktatu o Unii Europejskiej, Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, sporządzony w Brukseli dnia 23 czerwca 2010 r.

¹¹⁰ K. Działocha, Komentarz do art. 89 Konstytucji, [w:] L. Garlicki (*et al.*) (red.), Konstytucja RP. Komentarz, t. I, Warszawa 1999, s. 9.

UWAGA! Tzw. dużej ratyfikacji będzie zatem wymagała umowa międzynarodowa, nakładająca na RP obowiązek uiszczania kontrybucji z tytułu XYZ na rzecz ABC w wysokości np. 1 mld USD rocznie, jeżeli przed związaniem się tą umową ustawa budżetowa nie przewidywała wydatków/rozchodów w tym zakresie, a po związaniu się umową – tak. Ten tryb związania znajdzie zastosowanie również wówczas, gdy umowa pociągnie za sobą konieczność zatrudnienia dodatkowych kilku tysięcy urzędników, nawet wówczas, gdy nie nastąpi to w tym samym roku budżetowym. Artykuł 89 ust. 1 pkt 4 Konstytucji nie będzie miał natomiast zastosowania w sytuacji, w której związanie się umową nie znajdzie odzwierciedlenia w ustawie budżetowej, w tym w szczególności w sytuacji, w której kontrybucja z tytułu XYZ na rzecz ABC ma charakter czysto hipotetyczny.

Problematyczna jest również kategoria przewidziana w **punkcie 5**, ponieważ niemal każda „sprawa” jest w taki, czy też w inny sposób „uregulowana w ustawie”. Nie oznacza to oczywiście, że umowa międzynarodowa dotycząca niemal każdej „sprawy” wymaga tzw. dużej ratyfikacji. Wniosek tego rodzaju byłby błędny, albowiem z najbardziej doniosłego trybu związania (ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie) czyniłby regułę, również w wypadku mniej istotnych umów międzynarodowych. W związku z powyższym należy przyjąć, że ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie na podstawie art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji wymagają wyłącznie te umowy międzynarodowe, które regulują daną sprawę po raz pierwszy lub dokonują modyfikacji istniejącej już materii ustawowej w tym zakresie. W praktyce pojawia się jednak także proponowanie omawianego trybu ratyfikacji nawet, gdy nie jest wymagana modyfikacja polskiego ustawodawstwa. Często ma to związek z chęcią jednoznacznego zapewnienia, że dana umowa międzynarodowa będzie miała pierwszeństwo przed ustawą (por. art. 91 ust. 2 Konstytucji RP).

Etap V

III.3.5. Ustalenie czy umowa podlega ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie

Jeśli procedowana umowa nie wymaga ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, wówczas należy ustalić, czy właściwym trybem związania nie powinna być tzw. mała ratyfikacja. Ratyfikacja bez uprzedniej zgody wyrażonej

w ustawie dotyczy umów międzynarodowych, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają¹¹¹.

Umowa międzynarodowa ratyfikowana bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie ma walor prawa powszechnie obowiązującego (por. art. 87 ust. 1 Konstytucji RP), aczkolwiek w hierarchii źródeł prawa sytuuje się poniżej ustawy. W konsekwencji należy przyjąć, że tryb tzw. małej ratyfikacji znajdzie zastosowanie do umów niezawierających norm samowykonalnych (to znaczy takich, na które jednostka mogłaby się powołać przed sądem). W pewnym uproszczeniu można przyjąć, że jeśli umowa, dla jej prawidłowego stosowania, musi mieć przedmiot prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, a nie wymaga dużej ratyfikacji – zasadna jest wówczas mała ratyfikacja.

UWAGA! Istnieje wiele rodzajów norm pozbawionych waloru samowykonalności, np. norma nakładająca na strony obowiązek uregulowania określonej kwestii w prawie wewnętrznym o następującym brzmieniu: „każda ze stron podejmie niezbędne środki dla wprowadzenia w swoim prawie wewnętrznym (...), określonych w art. XYZ niniejszej umowy”.

Zasadność zastosowania trybu tzw. małej ratyfikacji można również rozpatrywać z punktu widzenia konwencyjnego poziomu ochrony regulowanych w umowie międzynarodowej praw i obowiązków, uregulowanych już przepisami prawa wewnętrznego. Jeżeli konwencyjny poziom ochrony jest niższy od poziomu ochrony przyznanego na mocy prawa wewnętrznego, może być to dodatkowy argument przemawiający na rzecz zastosowania art. 89 ust. 2 Konstytucji¹¹².

Ustrojodawca przyjął, że wybór między tzw. małą i dużą ratyfikacją może okazać się wyborem trudnym, w szczególności z uwagi na ryzyko wkroczenia w kompetencje władzy ustawodawczej przez egzekutywę. Dlatego też przewidziany został specjalny mechanizm bezpieczeństwa, dający Sejmowi możliwość zajęcia stanowiska w kwestii zasadności rezygnacji z wyboru trybu tzw. dużej ratyfikacji. Jeżeli w ciągu 30 dni od zawiadomienia przez Prezesa RM o zamiarze przedłożenia Prezydentowi RP do ratyfikacji umowy międzynarodowej w trybie art. 89 ust. 2

¹¹¹ Art. 12 ust. 2 *in fine* u.u.m.

¹¹² Por. przykład ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie Konwencji nr 108 Rady Europy z dnia 28 stycznia 1981 r. o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych, przytoczony przez A. Wyrozumską, *op. cit.*, s. 186 i 193.

wyrażona zostanie negatywna opinia Sejmu, RM obowiązana jest zająć ponownie stanowisko w sprawie. RM może przychylić się do opinii Sejmu albo przedłożyć umowę Prezydentowi RP. Ten z kolei może umowę ratyfikować, przychylić się do opinii Sejmu, albo zwrócić się w trybie kontroli prewencyjnej z wnioskiem w sprawie zgodności trybu związania się umową międzynarodową z Konstytucją do Trybunału Konstytucyjnego, na zasadzie art. 133 ust. 2 Konstytucji.

Etap VI

III.3.6. Ustalenie czy umowa podlega zatwierdzeniu przez RM

Jeżeli na wcześniejszych etapach ustalono, że umowa międzynarodowa nie podlega ratyfikacji, to będzie ona wymagała zatwierdzenia przez RM¹¹³:

1. w trybie złożonym¹¹⁴ albo,
2. w trybie prostym¹¹⁵.

Zatwierdzenie w trybie złożonym przebiega dwuetapowo (niezbędne są dwie uchwały RM):

1. etap I – podpisanie umowy (na podstawie pierwszej uchwały RM),
2. etap II – zatwierdzenie umowy (na podstawie drugiej uchwały RM).

Związanie w trybie prostym jest procesem mniej złożonym i wymaga tylko jednej uchwały RM, ponieważ związanie umową następuje już z chwilą jej podpisania (względnie wymiany not lub listów), oczywiście po uprzednim uzyskaniu zgody RM, o której mowa w art. 6 u.u.m. Znajdzie ono zastosowanie, gdy¹¹⁶:

1. ustawa upoważnia do zawarcia umowy w ten sposób, a zawarta umowa nie narusza jej przepisów,
2. umowa ma charakter wykonawczy w stosunku do obowiązującej umowy i nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji,
3. celem umowy jest zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do

¹¹³ Art. 12 ust. 3 u.u.m.

¹¹⁴ Art. 12 ust. 3 u.u.m.

¹¹⁵ Art. 13 ust. 1 u.u.m.

¹¹⁶ Art. 13 ust. 2 pkt 1-4 u.u.m.

niej, a zmiana nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji, lub,

4. wymagają tego inne szczególne okoliczności, a umowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji.

Krajowa procedura zatwierdzenia umowy przez RM została szczegółowo opisana w punkcie II.3 „Zatwierdzenie”.

UWAGA!

Zatwierdzenie w trybie złożonym → zgoda RM na podpisanie umowy + zgoda RM na związanie RP umową (istota i zaleta: jest czas między podpisaniem umowy a jej wejściem w życie na dokonanie niezbędnych przygotowań prawnych, instytucjonalnych itp. oraz dodatkowa „weryfikacja” w postaci zatwierdzenia umowy przez RM).

Zatwierdzenie w trybie prostym → zgoda RM na podpisanie umowy = zgoda RM na związanie RP umową (istota i zaleta: umowa wchodzi w dniu podpisania/po określonym czasie – z reguły ok. 30 dni – po podpisaniu; jest więc to potencjalnie szybsza metoda na doprowadzenie do związania Polski umową, ale należy upewnić się, że wszelkie prawne oraz instytucjonalne mechanizmy są w zasadzie gotowe już w momencie podpisania).

Decyzja o wyborze trybu zatwierdzenia prostego lub złożonego pozostaje zatem w gestii RM. Należy jednak pamiętać, że zastosowanie obu tych trybów jest wykluczone w sytuacji, w której umowa wymagałaby ratyfikacji (zarówno tzw. małej, jak i tzw. dużej), a tym bardziej w wypadku umów objętych art. 90 Konstytucji.

Z uwagi na mniejszą złożoność oraz względną (w stosunku do ratyfikacji) szybkość procedury, tryby te znajdują zastosowanie wyjątkowo często. Należy jednak pamiętać, że w zdecydowanej większości wypadków zawierają one normy skierowane wyłącznie do organów państwa i nie stanowią prawa powszechnie obowiązującego (jednostka nie może się na nie powołać przed sądem).

UWAGA! Zgodnie z art. 13 ust. 1 zd. 1 u.u.m. *in fine*, związanie RP umową międzynarodową może nastąpić w drodze wymiany not dyplomatycznych (lub „w drodze dyplomatycznej”). Istotnie, najczęściej związanie w drodze wymiany not stanowić będzie związanie poprzez zatwierdzenie proste (jednoetapowe). Należy jednak pamiętać, że pod tym terminem może w rzeczywistości kryć się inny tryb związania – umowa zawierana w formie wymiany not dyplomatycznych na gruncie prawa wewnętrznego może wręcz wymagać ratyfikacji.

Tabela nr 2 – zestawienie czterech głównych trybów związania się umową międzynarodową w polskiej procedurze traktatowej

Lp.	Tryb związania	Podstawa prawna	Źródło prawa powszechnie obowiązującego	Miejsce w hierarchii źródeł prawa	Tryb ogłaszania
1.	Ratyfikacja za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (tzw. duża ratyfikacja).	Art. 89 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji (tj. jeżeli umowa dotyczy: 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych, 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji, 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej, 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym, 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy).	TAK (art. 87 ust. 1 Konstytucji).	Pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji).	Ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw tj. w Dzienniku Ustaw (art. 88 ust. 3 zd. 1 Konstytucji).

2.	Ratyfikacja bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie (tzw. mała ratyfikacja).	Art. 89 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 12 ust. 2 u.u.m. (tj. nie są spełnione przesłanki z art. 89 ust. 1 Konstytucji, a umowa przewiduje wymóg ratyfikacji albo ją dopuszcza, a szczególne okoliczności to uzasadniają).	TAK (art. 87 ust. 1 Konstytucji).	Pierwszeństwo przed przepisami prawa wydawanymi przez centralne organy państwowe, w tym rozporządzeniami (art. 188 pkt 3 Konstytucji).	Ogłaszane w Dzienniku Ustaw (art. 18 ust. 1 u.u.m.).
3.	Zatwierdzenie w trybie złożonym (dwuetapowe)	Art. 12 ust. 1 i 3 u.u.m. w zw. z art. 13 u.u.m. (nie są spełnione przesłanki z art. 89 ust. 1 oraz z art. 89 ust. 2 Konstytucji, a także z art. 13 u.u.m.).	NIE (wnioskowanie <i>a contrario</i> z zamkniętego katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego z art. 87 Konstytucji, zob. również wyrok TK w sprawie K 33/02 z dnia 19 grudnia 2002 r., pkt III.78 i n. uzasadnienia).	Umowy nieratyfikowane muszą być przestrzegane zarówno na płaszczyźnie prawa międzynarodowego, jak i wewnętrznego (art. 9 Konstytucji). Ponieważ jednak nie stanowią źródła prawa powszechnie obowiązującego, nie mogą stanowić podstaw prawa podmiotowego, którego przestrzegania jednostka mogłaby dochodzić przed sądem (wyrok TK K 33/02 z dnia 19 grudnia 2002 r., pkt III.78 i n. uzasadnienia).	Ogłaszane w Monitorze Polskim (art. 18 ust. 3 u.u.m.). Prezydent RP lub Prezes RM może w wypadkach wskazanych w art. 18 ust. 4 oraz w art. 18 ust. 5 u.u.m. odstąpić od ogłoszenia w Monitorze Polskim umowy, aneksu lub załącznika.

4.	Zatwierdzenie w trybie prostym (jednoetapowe)	Art. 13 w zw. z art. 6 u.u.m. (brak przesłanek z art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji, a ponadto: - ustawa upoważnia do zawarcia umowy w trybie prostym, brak naruszenia przepisów ustawy upoważniającej, - umowa ma charakter wykonawczy, - zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do niej, lub - zachodzą „inne szczególne okoliczności”).	NIE (wnioskowanie <i>a contrario</i> z zamkniętego katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego z art. 87 Konstytucji, również wyrok TK w sprawie K 33/02 z dnia 19 grudnia 2002 r., pkt III.78 i n. uzasadnienia).	Umowy nieratyfikowane muszą być przestrzegane zarówno na płaszczyźnie prawa międzynarodowego, jak i wewnętrznego (art. 9 Konstytucji). Ponieważ jednak nie stanowią źródła prawa powszechnie obowiązującego, nie mogą stanowić podstaw prawa podmiotowego, którego przestrzegania jednostka mogłaby dochodzić przed sądem (wyrok TK K 33/02 z dnia 19 grudnia 2002 r., pkt III.78 i n. uzasadnienia).	Umowy, o których mowa w art. 13 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 2 i 3, o ile stanowią umowy wykonawcze w stosunku do ratyfikowanej umowy międzynarodowej lub zmieniają umowę ratyfikowaną, ogłaszane są w Dzienniku Ustaw, pozostałe zaś – w Monitorze Polskim (art. 18 ust. 1 u.u.m.).
----	---	--	---	---	---

Źródło: opracowanie własne.

III.4. Przystąpienie

Przystąpienie do umowy międzynarodowej polega na związaniu RP umową, która weszła już w życie między innymi państwami. Przepisy u.u.m. dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy stosuje się odpowiednio do przystąpienia do umowy międzynarodowej¹¹⁷. Przystąpienie nie jest zatem z punktu widzenia u.u.m. nowym trybem związania RP umową międzynarodową. Wybór właściwego trybu związania (ratyfikacji lub zatwierdzenia) zależy zatem od przedmiotu

¹¹⁷ Art. 17 u.u.m.

i charakteru tej umowy. Krajowa procedura przystąpienia do umowy została szczegółowo opisana w punktach II.3.4 i II.4.3.

III.5. Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania

W polskiej procedurze traktatowej do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej, a także do wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej, dołącza się wyjaśnienie wyboru trybu związania RP umową międzynarodową, określające:

- podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa międzynarodowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
- sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym, a także,
- środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej¹¹⁸.

Poniżej zaprezentowane zostały przykładowe fragmenty uzasadnienia wyboru trybu związania: tzw. dużej ratyfikacji, tzw. małej ratyfikacji, zatwierdzenia w trybie złożonym oraz zatwierdzenia w trybie prostym.

III.5.1. Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – tzw. duża ratyfikacja.

Przykład nr 1: „Ze względu na mieszany charakter Umowy, wynikający z zakresu kompetencji Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich, określonych w Traktacie o Unii Europejskiej oraz Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wejście w życie Umowy wymaga przeprowadzenia odpowiedniej procedury wyrażenia zgody na związanie również we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej.”

¹¹⁸ § 5 ust. 1 pkt 6 oraz § 8 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 5 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia.

UWAGA! W tym wypadku teoretycznie można byłoby rozważać zbieg art. 89 ust. 1 pkt 3 i 5 Konstytucji oraz łączne ich powołanie w charakterze podstawy prawnej tzw. dużej ratyfikacji. Ponieważ jednak umowa ta nie „dotyczy” bezpośrednio polskiego członkostwa w UE (tj. nie doprecyzowuje warunków tego członkostwa), należy uznać, że wystarczy wskazać art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji. Dalszy ciąg uzasadnienia:

„Umowa ustanawia mechanizm współpracy politycznej i handlowej między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi a Australią. Mechanizm ten charakteryzuje się wzajemnością praw i obowiązków oraz wspólnymi działaniami realizowanymi przez powołane w tym celu organy, według określonych procedur. Ponadto Umowa reguluje kwestie uregulowane w RP aktami rangi ustawowej (np. zamówienia publiczne, współpraca prawna). W związku z powyższym Umowa podlega ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, zgodnie z art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji RP. Umowa ma, generalnie, polityczny charakter. Przewiduje m.in. podejmowanie współpracy w określonych dziedzinach oraz wymianę doświadczeń, a treść jej poszczególnych postanowień jest stosunkowo ogólna. Dlatego też w celu wykonania Umowy nie jest konieczne przyjęcie określonych środków prawnych. Wejście Umowy w życie nie spowoduje więc konieczności zmiany polskiego prawa.”

Przykład nr 2: „Postanowienia Umowy dotyczą praw wyborczych obywateli obu stron w niektórych wyborach samorządowych po wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej. Umowa ta dotyczy zatem bez wątpienia „praw obywatelskich określonych w Konstytucji”, o których mowa w art. 89 ust. 1 pkt 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej „Konstytucja”), a także „spraw uregulowanych w ustawie lub w sprawie których Konstytucja wymaga ustawy”, o których mowa w art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji.

W konsekwencji związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi w drodze ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, zgodnie z art. 89 ust. 1 pkt 2 i 5 Konstytucji oraz z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127).”

III.5.2. Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – tzw. mała ratyfikacja

Przykład nr 1: „Wybór związania się przedmiotowymi umowami w drodze ra-

tyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie wynika z faktu, że przedmiotowe umowy nie spełniają przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (...). Przedłożenie Prezydentowi RP niniejszej umowy do ratyfikacji będzie dokonane po zawiadomieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z art. 89 ust. 2 Konstytucji.”

UWAGA! Uzasadnienie wyboru trybu związania – tzw. małej ratyfikacji, ograniczające się do stwierdzenia niespełnienia przesłanek z art. 89 ust. 1 Konstytucji, byłoby wadliwe. Dalszy ciąg uzasadnienia:

„Wybór trybu związania się wymienionymi umowami wynika ponadto z faktu, że taki tryb został zastosowany do związania się Umową o transporcie lotniczym między WE i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Stanami Zjednoczonymi Ameryki, z drugiej strony, podpisaną 25 i 30 kwietnia 2007 r. i zmienioną następnie Protokołem podpisanym 24 czerwca 2010 r. Należy w tym kontekście zauważyć, że niniejsze umowy funkcjonują łącznie i są w istocie rozszerzeniem stosowania umowy o transporcie lotniczym UE-USA, zmienionej Protokołem, o Islandię i Królestwo Norwegii. Jednocześnie przystąpienie Królestwa Norwegii i Islandii do umowy o transporcie lotniczym UE-USA, zmienionej Protokołem, wymagało sporządzenia „umowy dodatkowej” między tymi dwoma państwami oraz Unią Europejską i jej państwami członkowskimi dla zachowania bilateralnego charakteru umowy o transporcie lotniczym UE-USA.

Podpisane umowy nie stoją w konflikcie z przepisami ustawowymi, w tym przede wszystkim z przepisami ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2018 r., poz. 1183). Wspomniana ustawa uwzględnia w swoich zapisach stosowanie umów międzynarodowych dotyczących transportu lotniczego. Związanie się RP przedmiotowymi umowami nie wymaga wprowadzenia zmian w prawie krajowym. Związanie się podpisanymi umowami nie niesie ze sobą konsekwencji finansowych dla budżetu krajowego i nie ma wpływu na budżet Unii Europejskiej. Związanie się podpisanymi umowami nie będzie miało istotnych skutków politycznych.”

Przykład nr 2: „Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi w drodze ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, zgodnie art. 89 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej „Konstytucja”) oraz zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127).

Wybór trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową w drodze ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie wynika z faktu, że przedmiotowa Umowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji. Ponadto wybór trybu tzw. małej ratyfikacji wynika z konieczności nadania przedmiotowej Umowie charakteru prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ jej postanowienia będą miały zastosowanie do szerokiego kręgu podmiotów (organy administracji państwowej, przedsiębiorcy).

W konsekwencji, w związku z faktem, iż zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji źródłem prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej są wyłącznie ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz z uwagi na fakt, że nie zaistniały przesłanki ratyfikacji Umowy za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi w drodze ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie”.

III.5.3. Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – zatwierdzenie w trybie złożonym

Przykład nr 1: „Umowa nie dotyczy spraw, o których mowa w art. 89 ust. 1 oraz art. 90 Konstytucji RP. Związanie Umową RP nastąpi zatem w drodze zatwierdzenia, zgodnie z art. 12 ust. 3 u.u.m.”.

UWAGA! Tak skrótowe uzasadnienie wyboru trybu związania byłoby nieprawidłowe (byłoby nie tyle uzasadnieniem, co wskazaniem trybu związania, pomijając kwestię braku uzasadnienia wyboru trybu zatwierdzenia złożonego, a nie prostego). W tym przypadku zasadnicze znaczenie ma brak norm samowynalczalnych umowy, a ponadto brak konieczności dokonania zmian w prawie polskim w celu jej wykonania. Dalsza część uzasadnienia:

„Stronami Umowy są Rząd RP oraz Rząd RFN. Obowiązki strony polskiej wynikające z wejścia w życie Umowy realizować będzie minister właściwy do spraw kultury oraz jednostki mu podległe. Umowa nie dotyczy osób fizycznych i prawnych. Umowa nie stanowi prawa powszechnie obowiązującego i nie narusza polskiego ustawodawstwa. Umowa nie wymaga przyjęcia żadnych środków prawnych w celu jej wykonania.”.

Przykład nr 2: „Umowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.: dalej „Konstytucja”), a w konsekwencji nie wymaga ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie. Umowa nie będzie także stanowić źródła powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej, w konsekwencji nie wymaga tzw. małej ratyfikacji. W związku z powyższym należy stwierdzić, że Umowa nie wymaga ratyfikacji.

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi zatem w drodze zatwierdzenia, zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127). Stronami Umowy są Rząd Rzeczypospolitej Polskiej oraz Rząd Obowiązki strony polskiej wynikające z wejścia w życie Umowy realizować będzie Minister ... oraz jednostki mu podległe. Umowa nie dotyczy osób fizycznych i prawnych. Umowa nie stanowi prawa powszechnie obowiązującego i nie narusza polskiego ustawodawstwa. Umowa nie wymaga przyjęcia żadnych środków prawnych w celu jej wykonania.”

III.5.4. Przykłady uzasadnień wyboru trybu związania – zatwierdzenie w trybie prostym

Przykład nr 1: „Porozumienie nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także nie ma potrzeby nadania mu atrybutu prawa powszechnie obowiązującego. W związku z powyższym Porozumienie nie wymaga ratyfikacji.”

UWAGA! Tak lakoniczne uzasadnienie wyboru trybu zatwierdzenia w trybie prostym, byłoby wadliwe. Podstawowe znaczenie ma bowiem zmieniający charakter Porozumienia.

Zgodnie z art. 12 ust. 2 Umowy, związanie Rzeczypospolitej Polskiej Porozumieniem nastąpi poprzez wymianę not na podstawie art. 6 ust. 3 i 4 w związku z art. 13 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127). Związanie się Porozumieniem w trybie prostym podyktowane jest jego charakterem. Obowiązująca dwustronna umowa o wzajemnej reprezentacji wizowej ma charakter wykonawczy w stosunku do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 810/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Wizowy (dalej:

kodeks wizowy), a projektowane Porozumienie dostosowuje tę umowę do znowelizowanych przepisów kodeksu wizowego.

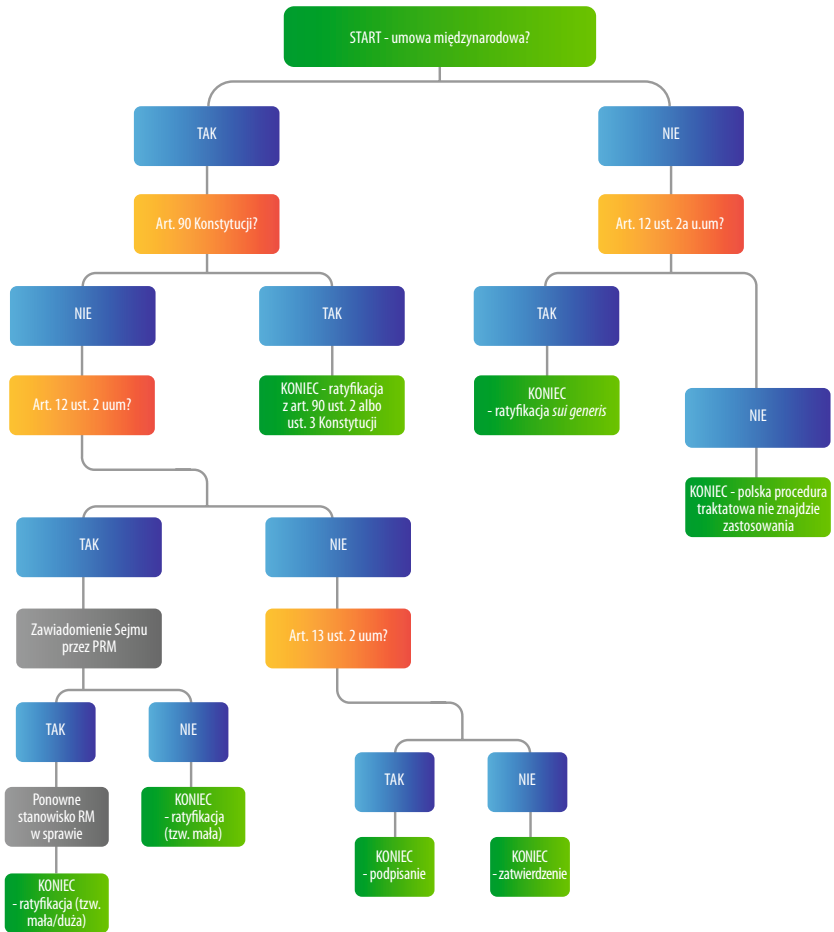
Proponowany tryb związania się Porozumieniem poparty jest również dotychczasową praktyką związania się umowami o reprezentacji wizowej.”

UWAGA! Możliwe jest czasami dodatkowo wskazanie, że analogiczny tryb został zastosowany w przypadku innych podobnych umów dotyczących danego zagadnienia (np. „Analogicznie nastąpiło związanie Rzeczypospolitej Polskiej m.in. Umową z Rządem Republiki Łotewskiej, Umową z Rządem Węgier, czy też Umową z Rządem Republiki Malty.”). Należy jednak ostrożnie podchodzić to tego rodzaju argumentacji, ponieważ każdorazowo rozstrzygająca w zakresie przyjęcia właściwego trybu jest materia regulowana daną umową. Nawet jeśli „nazywa się” ona tak samo i dotyczy tego samego zagadnienia, co inne umowy, może ona potencjalnie zawierać inne rozwiązania szczegółowe, które przemawiałby za wyborem innego trybu.

Przykład nr 2: „Porozumienie nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej „Konstytucja”), a w konsekwencji nie wymaga ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie. Porozumienie nie będzie także stanowić źródła powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej, w konsekwencji nie wymaga tzw. małej ratyfikacji. W związku z powyższym należy stwierdzić, że Porozumienie nie wymaga ratyfikacji.

Z uwagi na powyższe, związanie Rzeczypospolitej Polskiej Porozumieniem nastąpi w drodze wymiany not zgodnie z art. 13 ust. 1 w związku z art. 13 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127), tj. poprzez zatwierdzenie w trybie prostym. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Porozumieniem w tym trybie podyktowane jest jego charakterem, gdyż jego celem jest zmiana obowiązującej Umowy.”

Schemat nr 5 – polska procedura traktatowa

Źródło: opracowanie własne.

IV. Zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy

IV.1. Zastrzeżenia – uwagi ogólne

Zgodnie z KPT¹¹⁹ zastrzeżenie to: „jednostronne oświadczenie, jakkolwiek by toby ono sformułowane lub nazwane, złożone przez państwo przy podpisaniu, ratyfikacji, przyjęciu, zatwierdzeniu lub przystąpieniu do traktatu, mocą którego zmierza ono do wykluczenia lub modyfikacji skutku prawnego pewnych postanowień traktatu w ich zastosowaniu do tego państwa”. Celem zastrzeżeń jest więc umożliwienie państwom wyłączenia lub modyfikacji w stosunku do nich niektórych postanowień umowy, a tym samym umożliwienie udziału w danej umowie jak największej liczbie państw, w tym państwach, które nie akceptują wszystkich jej postanowień.

W 2011 r. Komisja Prawa Międzynarodowego ONZ (International Law Commission) przyjęła niewiążące prawnie wytyczne dot. zastrzeżeń do traktatów, które mogą okazać się pomocne (ILC, Guide to Practice on Reservations to Treaties¹²⁰ Dostępne online: https://legal.un.org/ilc/texts/1_8.shtml).

UWAGA! Zastrzeżenia, pomimo, że KPT nie rozstrzyga jednoznacznie tej kwestii, odnoszą się w praktyce wyłącznie do wielostronnych umów międzynarodowych. W praktyce Stanów Zjednoczonych spotyka się tzw. „zastrzeżenia” do umów dwustronnych, które jednak pomimo swojej nazwy, są jedynie nową ofertą negocjacyjną, którą druga strona może przyjąć lub odrzucić (zob. A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge 2000, s. 106).

Zgodnie z postanowieniami KPT państwo może złożyć zastrzeżenie przy podpisywaniu, ratyfikacji, przyjęciu, zatwierdzeniu oraz przy przystąpieniu do umowy, przy czym uprawnienie to może być postanowieniami umowy wyłączone lub ograniczone do określonych zastrzeżeń, może być również niedozwolone z powodu jego niezgodności z przedmiotem i celem umowy¹²¹.

¹¹⁹ Art. 2 ust. 1 lit. d KPT.

¹²⁰ Dostępne online: https://legal.un.org/ilc/texts/1_8.shtml.

¹²¹ Art. 19 ust. 1 KPT.

W sytuacji, gdy zastrzeżenie zostało złożone przy podpisaniu umowy podlegającej ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu, musi ono zostać potwierdzone w momencie wyrażenia zgody na związanie się umową. W takim przypadku zastrzeżenie uważa się za złożone w dniu jego potwierdzenia, a nie w dniu jego złożenia przy podpisaniu¹²². Z kolei wyraźne przyjęcie zastrzeżenia, dokonane przed potwierdzeniem zastrzeżenia, nie wymaga potwierdzenia¹²³.

Jeżeli umowa nie postanawia inaczej, zastrzeżenie uważa się za przyjęte przez państwo, gdy nie sprzeciwiło się mu w ciągu 12 miesięcy od notyfikowania mu zastrzeżenia albo od dnia wyrażenia zgody na za związanie się umową, w zależności od tego, która z tych dat jest późniejsza¹²⁴.

Z kolei wyraźne przyjęcie zastrzeżenia musi być sformułowane na piśmie i zakomunikowane stronom oraz innym państwom uprawnionym do stania się stronami umowy¹²⁵.

Jeżeli umowa nie postanawia inaczej, zastrzeżenie przez nią dopuszczone nie wymaga późniejszego przyjęcia przez pozostałe strony¹²⁶. Jednakże, jeżeli z ograniczonej liczby państw oraz z przedmiotu i celu umowy wynika, że stosowanie umowy w całości między wszystkimi stronami jest istotnym warunkiem zgody każdego z nich na związanie się umową, zastrzeżenie wymaga przyjęcia przez wszystkie strony¹²⁷. Z kolei w przypadku umowy, która jest aktem konstytucyjnym organizacji międzynarodowej i nie postanawia inaczej, zastrzeżenie wymaga przyjęcia przez kompetentny organ tej organizacji¹²⁸.

W pozostałych sytuacjach i jeśli umowa nie postanawia inaczej:

1. przyjęcie zastrzeżenia przez inne państwo czyni państwo składające zastrzeżenie stroną umowy w stosunku do tego innego państwa, jeżeli umowa dla tych państw weszła już w życie, bądź z chwilą jej wejścia w życie,
2. sprzeciw innego państwa wobec zastrzeżenia nie stanowi przeszkody dla wejścia umowy w życie między państwem sprzeciwiającym się a pań-

¹²² Art. 23 ust. 2 KPT.

¹²³ Art. 23 ust. 3 KPT.

¹²⁴ Art. 20 ust. 5 KPT.

¹²⁵ Art. 23 ust. 1 KPT.

¹²⁶ Art. 20 ust. 1 KPT.

¹²⁷ Art. 20 ust. 2 KPT.

¹²⁸ Art. 20 ust. 3 KPT.

stwem składającym zastrzeżenie, chyba że zamiar przeciwny zostanie stanowczo wyrażony przez sprzeciwiające się państwo,

3. akt wyrażający zgodę państwa na związanie się umową, lecz zawierający zastrzeżenie, staje się skuteczny z chwilą, gdy przynajmniej jedno spośród innych państw przyjmie to zastrzeżenie¹²⁹.

Zgodnie z postanowieniami KPT skutkami prawnymi skutecznego zastrzeżenia są:

1. modyfikacja dla państwa składającego zastrzeżenie, w jego stosunkach z inną stroną, postanowień umowy, do których zastrzeżenie się odnosi, w zakresie tego zastrzeżenia oraz,
2. modyfikacja postanowień w tym samym zakresie dla tej strony w jej stosunkach z państwem czyniącym zastrzeżenie¹³⁰.

Zastrzeżenie w żaden sposób nie modyfikuje postanowień umowy dla pozostałych stron w ich wzajemnych stosunkach¹³¹. Ponadto, jeżeli państwo sprzeciwiające się zastrzeżeniu nie sprzeciwiło się wejściu umowy w życie między nim a państwem składającym zastrzeżenie, postanowienia, do których odnosi się zastrzeżenie, nie mają zastosowania między tymi dwoma państwami w zakresie przewidzianym przez to zastrzeżenie¹³².

Zastrzeżenia składa się na piśmie, komunikuje je pozostałym stronom umowy oraz innym państwom uprawnionym do stania się stronami tejże umowy¹³³.

Zastrzeżenie, jeżeli umowa nie postanawia inaczej, może być w każdej chwili wycofane, a zgoda państwa, które przyjęło zastrzeżenie nie jest w tej sytuacji wymagana¹³⁴. Wycofanie zastrzeżenia, jeżeli umowa nie postanawia inaczej i inaczej nie uzgodniono, staje się skuteczne w stosunku do innego państwa jedynie wówczas, gdy państwo to otrzymało zawiadomienie o tym fakcie¹³⁵. Wycofania zastrzeżenia dokonuje się na piśmie¹³⁶.

¹²⁹ Art. 20 ust. 4 KPT.

¹³⁰ Art. 21 ust. 1 KPT.

¹³¹ Art. 21 ust. 2 KPT.

¹³² Art. 21 ust. 3 KPT.

¹³³ Art. 23 ust. 1 KPT.

¹³⁴ Art. 22 ust. 1 KPT.

¹³⁵ Art. 22 ust. 3 lit. a KPT.

¹³⁶ Art. 23 ust. 4 KPT.

IV.1.2. Składanie zastrzeżeń w polskiej procedurze traktatowej

Zgodnie z polską procedurą traktatową zastrzeżenia mogą być proponowane, a następnie składane:

1. w przypadku umów, które wymagają ratyfikacji albo zatwierdzenia w trybie złożonym:
 - na etapie udzielania zgody na podpisanie umowy, przy czym zastrzeżenie złożone przy podpisaniu umowy należy następnie potwierdzić na etapie wyrażania zgody na związanie się umową, tj. na etapie zatwierdzenia albo ratyfikacji¹³⁷,
 - na etapie udzielenia zgody na związanie się umową, tj. na etapie zatwierdzenia albo ratyfikacji. W takiej sytuacji zastrzeżenie nie było składane przy podpisywaniu umowy i proponowane (a następnie składane) jest po raz pierwszy na tym etapie,
2. w przypadku umów, które wymagają zatwierdzenia w trybie prostym, udzielenie zgody na podpisanie umowy jest równoznaczne z udzieleniem zgody na związanie RP daną umową. Tym samym złożenie takiego zastrzeżenia nie wymaga jego zatwierdzenia¹³⁸.

UWAGA! Wariant przedstawiony w punkcie 2 spotykany jest bardzo rzadko, ponieważ zatwierdzenie w trybie prostym stosuje się przede wszystkim do umów dwustronnych, do których zastrzeżeń nie składa się.

W przypadkach, gdy zastrzeżenie jest proponowane na etapie udzielania zgody na podpisanie, organ właściwy do prowadzenia negocjacji składając RM wniosek o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej, po jego uprzednim uzgodnieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami, proponuje jednocześnie, ale tylko w uzasadnionych przypadkach, treść zastrzeżeń strony polskiej do umowy¹³⁹.

¹³⁷ Art. 23 ust. 2 KPT.

¹³⁸ Art. 23 ust. 2 KPT.

¹³⁹ Art. 6 ust. 1 u.u.m.

Zgodnie z rozporządzeniem¹⁴⁰, tekst proponowanego zastrzeżenia stanowi załącznik do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy i sporządza się go w języku polskim oraz przynajmniej w jednym z języków obcych, w których sporządzono umowę. Ponadto załącza się tekst zastrzeżeń innej strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, a także ich tłumaczenie na język polski, uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”¹⁴¹.

UWAGA! Tłumaczenie powinno być uwierzytelnione przez dyrektora lub zastępcę dyrektora departamentu właściwego merytorycznie do kwestii regulowanych umową, bowiem tylko takie uwierzytelnienie gwarantuje, że organ właściwy do wykonywania umowy zapewnia poprawność tłumaczenia tekstu umowy na język polski i jednocześnie bierze na siebie odpowiedzialność za ewentualne błędy w tłumaczeniu. Z uwagi na powyższe należy mieć na uwadze, że podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia.

Tekst zastrzeżeń innej strony załącza się z uwagi na konieczność ustalenia zakresu zobowiązań RP w stosunku do innych stron oraz z uwagi na konieczność reakcji na zastrzeżenia innej strony. Jeśli złożono dużą liczbę zastrzeżeń oraz jeżeli udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej nie stanowi wyrażenia zgody na związanie RP umową międzynarodową, na tym etapie procedury do wniosku dołącza się jedynie wykaz/listę tych aktów¹⁴².

Udzielenie przez RM zgody na podpisanie umowy, w przypadku umów, które wymagają zatwierdzenia w trybie prostym, kończy polską procedurę traktatową i upoważnia do złożenia przedmiotowego zastrzeżenia. Z kolei w przypadku umów, które wymagają ratyfikacji albo zatwierdzenia w trybie złożonym, udzielenie przez RM zgody na podpisanie umowy upoważnia do złożenia zastrzeżenia do umowy (na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej – na etapie podpisania), ale dla swojej skuteczności wymaga jeszcze potwierdzenia na etapie związania RP umową.

¹⁴⁰ § 5 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia.

¹⁴¹ § 5 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia.

¹⁴² § 5 ust. 2 rozporządzenia.

UWAGA! Uchwała RM udzielająca zgodę na podpisanie umowy powinna zawierać tekst zastrzeżeń.

W tym ostatnim przypadku oraz gdy zastrzeżenie proponowane jest po raz pierwszy na etapie związania RP umową, stanowi ono załącznik do wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy.

UWAGA! W tym przypadku należy odpowiednio dostosować wniosek o ratyfikację, uzupełniając go o elementy odnoszące się do zastrzeżeń, które przewidziane są we wzorze wniosku o udzielenie zgody na podpisanie (zob. A. Wyrozumski, *op. cit.* s. 252.) (§ 8 ust. 2 pkt 6 i 7 rozporządzenia).

W przypadku umów podlegających ratyfikacji, Minister Spraw Zagranicznych, przygotowuje i przedstawia RM przedmiotowy wniosek wraz z m.in. projektem dokumentu ratyfikacyjnego, zawierającym tekst zastrzeżeń, które strona polska złożyła lub zamierza złożyć. Z kolei w przypadku umów podlegających zatwierdzeniu tekst zastrzeżeń strony polskiej powinien zostać umieszczony w uchwale RM. W pierwszym przypadku ratyfikowanie umowy przez Prezydenta RP, a w drugim podjęcie uchwały przez RM, kończy polską procedurę traktatową.

UWAGA! Ogłoszenie ratyfikowanej lub zatwierdzonej umowy w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim obejmuje także ogłoszenie zastrzeżeń złożonych przez stronę polską, jak i przez pozostałe strony umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono oraz ich tłumaczenia na język polski. Problematyka dotycząca ogłaszania umów międzynarodowych oraz oświadczeń rządowych została szczegółowo omówiona w rozdziale VI.

IV.1.3. Wycofanie złożonego zastrzeżenia w polskiej procedurze traktatowej

Polska procedura wycofania zastrzeżenia została uregulowana w art. 23 pkt 2 u.u.m. oraz w § 15 rozporządzenia. Należy zauważyć, że wskazane przepisy dotyczą zmiany zakresu obowiązywania umowy, ponieważ na gruncie polskich przepisów wycofanie zastrzeżenia stanowi jeden z wariantów zmiany zakresu obowiązywania umowy. Rozporządzenie wskazuje z kolei, że zastrzeżenia złożone przez stronę polską

należy dołączyć do wniosku o zmianę zakresu obowiązywania umowy¹⁴³ (problematyka dotycząca zmiany zakresu obowiązywania umowy została szczegółowo omówiona w punkcie V.2). Należy pamiętać, że wycofanie zastrzeżenia może nastąpić w każdym terminie, bowiem zastrzeżenia składane są, co do zasady, na czas nieokreślony.

UWAGA! Jest to zasada ogólna, ale należy mieć na uwadze, że niektóre konwencje RE przewidują, że zastrzeżenia do nich mogą być składane na określony w konwencji czas i wymagają ich przedłużenia na kolejny okres przez składające je państwo. Brak przedłużenia tych zastrzeżeń przez składające je państwo przed upływem czasu, na który zostały zgłoszone, powoduje ich automatyczne wycofanie.

IV.2. Deklaracje – uwagi ogólne

KPT nie reguluje kwestii składania deklaracji do umów międzynarodowych, które w praktyce traktatowej są powszechnie składane. Przyjmuje się, że deklaracja to jednostronne oświadczenie, które nie zmierza do modyfikacji lub wyłączenia stosowania danych postanowień umowy (tym samym nie stanowią zastrzeżeń). Wśród najczęściej spotykanych deklaracji należy wymienić deklaracje interpretacyjne i deklaracje o charakterze politycznym.

Celem deklaracji interpretacyjnej jest wskazanie przez składającą je stronę, jak dane postanowienie umowy jest przez nią rozumiane, a w konsekwencji w jaki sposób będzie przez nią stosowane.

UWAGA! W praktyce deklaracje interpretacyjne składa się tylko do umów wielostronnych.

Dodatkowo deklaracja może zmierzać do wskazania takiego znaczenia danego postanowienia, które jest zgodne z przepisami wewnętrznymi danej strony umowy. Najczęściej składane są w momencie podpisania, ratyfikacji albo przystąpienia do umowy. Jeżeli inne strony nie wyrażą swojego sprzeciwu lub nie złożą deklaracji będących z inną w sprzeczności, uznaje się, że deklaracja została milcząco zaakceptowana¹⁴⁴.

Deklaracje o charakterze politycznym to z kolei jednostronne oświadczenia

¹⁴³ § 15 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia.

¹⁴⁴ A. Aust, *Modern treaty law and practice*, Cambridge 2000, s. 101-102.

strony umowy, które nie zmierzą do bezpośredniego wywołania skutków prawnych. Przykładem takiej deklaracji może być oświadczenie, zgodnie z którym państwo deklaruje, że związanie się przez nie daną umową nie oznacza uznania innej strony tejże umowy za państwo¹⁴⁵.

Niekiedy zdarza się, że państwa wykorzystują deklaracje interpretacyjne albo deklaracje o charakterze politycznym w celu ominięcia niedopuszczalności składania zastrzeżeń do danej umowy. Takie sytuacje zdarzają się dość często, szczególnie w odniesieniu do umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka i nie zasługują na aprobatę. W takiej sytuacji złożona deklaracja jest *de iure* zastrzeżeniem i ma na celu uchylenie się przez zgłaszające je państwo od wykonywania niektórych postanowień umowy albo ma uzasadniać niemożność ich wykonania regulacjami prawa krajowego, co samo w sobie jest naruszeniem art. 27 KPT. Deklaracja taka może więc zostać potraktowana przez inną stronę umowy jako *de iure* zastrzeżenie, co może skutkować złożeniem przez inną stronę umowy sprzeciwu do niej. Problematyka dotycząca zgłaszania sprzeciwów zostanie szczegółowo omówiona w punkcie IV.3.

IV.2.1. Składanie deklaracji w polskiej procedurze traktatowej

Ustawa nie reguluje w sposób szczególny kwestii dotyczących składania deklaracji. Powinny one jednak być uzgadniane w procedurze wyrażania zgody na związanie się umową¹⁴⁶, czyli analogicznie jak w przypadku zastrzeżeń, co zostało omówione w punkcie IV.1.

UWAGA! Ogłoszenie ratyfikowanej lub zatwierdzonej umowy w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim obejmuje ogłoszenie tekstów w języku polskim deklaracji złożonych przez stronę polską, a deklaracji złożonych przez pozostałe strony umowy przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono wraz z ich tłumaczeniem na język polski. Problematyka dotycząca ogłaszania umów międzynarodowych oraz oświadczeń rządowych została szczegółowo omówiona w rozdziale VI.

¹⁴⁵ A. Aust, *op. cit.*, s. 103.

¹⁴⁶ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 257; por. § 5 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia.

IV.2.2. Wycofanie złożonej przez RP deklaracji

Jak wspomniano na wstępie, składanie deklaracji nie zostało uregulowane w KPT i stanowi elementem praktyki traktatowej państw. Na gruncie prawa polskiego procedura wycofania złożonej deklaracji została określona w art. 23 ust. 2 u.u.m. oraz § 15 rozporządzenia, tj. w przepisach dotyczących zmiany zakresu obowiązywania umowy – analogicznie jak w przypadku wycofywania zastrzeżeń (zob. punkt IV.1.2).

IV.3. Sprzeciw do zastrzeżenia – uwagi ogólne

Role sprzeciwu składanego przez stronę wielostronnej umowy międzynarodowej do zastrzeżenia złożonego przez inną stronę tej umowy jest przede wszystkim odpowiednie zabezpieczenie interesu prawnego podmiotu składającego sprzeciw. Warto zwrócić uwagę, że w zakresie umów dotyczących ochrony praw człowieka istnieje utrwalona już praktyka państw europejskich (szczególnie w ramach UE oraz RE), przewidująca składanie sprzeciwów przez państwa członkowskie UE wobec niedopuszczalnych zastrzeżeń złożonych przez inne państwa. Jest to wyraz formalnoprawnego protestu przeciwko przyjmowaniu tego rodzaju decyzji przez państwa i stanowi oficjalny protest odnoszący się do interpretacji przez takie państwo postanowień umowy międzynarodowej.

Ponadto sprzeciw może mieć również wydźwięk polityczny i służy wtedy do zaakcentowania stanowiska danego państwa lub grupy państw wobec innego państwa lub grupy państw będących stronami tej samej umowy międzynarodowej (np. sprzeciw wynikający z braku akceptacji dla polityki danego państwa).

IV.3.1. Prawnomiędzynarodowe regulacje dotyczące sprzeciwów

Prawnomiędzynarodowe regulacje dotyczące sprzeciwów zostały określone w KPT¹⁴⁷. Wskazane postanowienia zostaną przedstawione i pokrótce omówione poniżej.

Przed wszystkim należy mieć na uwadze, że sprzeciw wobec zastrzeżenia innego państwa nie stanowi przeszkody dla wejścia umowy w życie między państwem sprzeciwiającym się a państwem składającym zastrzeżenie, chyba że zamiar przeciwny zostanie stanowczo wyrażony przez sprzeciwiające się państwo¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Art. 20-22 KPT.

¹⁴⁸ Art. 20 ust. 4 lit. b KPT.

Warto pamiętać, że możliwość złożenia sprzeciwu jest ograniczona czasowo¹⁴⁹. Zgodnie z postanowieniami KPT¹⁵⁰, jeżeli umowa nie postanawia inaczej, zastrzeżenie, w rozumieniu ustępów 2 i 4, uważa się za przyjęte przez państwo, gdy nie sprzeciwiło się ono zastrzeżeniu w ciągu 12 miesięcy od notyfikowania mu zastrzeżenia albo od dnia wyrażenia zgody na związanie się umową, w zależności od tego, która z tych dat jest późniejsza.

Jeżeli państwo sprzeciwiające się zastrzeżeniu nie sprzeciwiło się wejściu umowy w życie między nim a państwem składającym zastrzeżenie, to postanowienia, do których zastrzeżenie się odnosi, nie mają zastosowania między tymi dwoma państwami w zakresie przewidzianym przez to zastrzeżenie¹⁵¹.

Warto pamiętać, że jeżeli umowa nie postanawia inaczej, sprzeciw wobec zastrzeżenia może być w każdej chwili wycofany¹⁵². Jednakże, jeżeli umowa nie postanawia inaczej ani strony inaczej nie uzgodniły, wycofanie sprzeciwu staje się skuteczne jedynie wówczas, gdy państwo, które złożyło zastrzeżenie, otrzymało o tym zawiadomienie¹⁵³.

IV.3.2. Składanie sprzeciwów w polskiej procedurze traktatowej

Procedura składania sprzeciwów przez RP wobec zastrzeżeń innych stron umowy międzynarodowej została uregulowana w u.u.m oraz w rozporządzeniu. Procedura składania sprzeciwu jest procedurą bardziej rozbudowaną niż procedura składania deklaracji i zastrzeżeń, bowiem może mieć miejsce w 2 sytuacjach:

1. w sytuacji, gdy RP wiąże się umową i jednocześnie składa sprzeciw do zastrzeżenia złożonego przez państwo, które stało się stroną umowy przed RP, albo,
2. w sytuacji, gdy RP jest już stroną umowy i składa sprzeciw do zastrzeżenia złożonego przez państwo, które staje się stroną umowy po RP.

¹⁴⁹ Art. 20 ust. 5 KPT.

¹⁵⁰ Art. 20 ust. 5 KPT.

¹⁵¹ Art. 21 ust. 3 KPT.

¹⁵² Art. 22 ust. 2 KPT.

¹⁵³ Art. 22 ust. 3 lit. b KPT.

UWAGA! W zależności od wskazanych powyżej sytuacji, procedura składania przez RP sprzeciwu do zastrzeżenia innej strony umowy jest inna.

IV.3.2.1. Składanie sprzeciwu przez RP w sytuacji, gdy RP wiąże się umową i jednocześnie składa sprzeciw do zastrzeżenia złożonego przez państwo, które stało się stroną umowy przed RP

Ta procedura nie ma wyraźnej podstawy prawnej w u.u.m., w konsekwencji dla prawidłowego jej przeprowadzenia należy zastosować § 5 rozporządzenia (na etapie poprzedzającym podpisanie umowy) albo § 8 rozporządzenia (na etapie poprzedzającym ratyfikację albo zatwierdzenie umowy). Należy mieć na uwadze, że § 5 rozporządzenia jest przepisem wykonawczym do art. 6 u.u.m. (na etapie poprzedzającym podpisanie umowy), natomiast § 8 rozporządzenia jest przepisem wykonawczym do art. 14 u.u.m. (na etapie poprzedzającym ratyfikację albo zatwierdzenie umowy).

IV.3.2.1.1. Składanie sprzeciwu na etapie wyrażenia zgody na podpisanie umowy międzynarodowej

Należy zauważyć, że u.u.m.¹⁵⁴ wskazuje tylko, że organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa RM wnioski o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej i proponuje, w uzasadnionych przypadkach, treść zastrzeżeń strony polskiej do umowy wielostronnej. W przepisie tym mowa jest jedynie o możliwości złożenia przez RP zastrzeżeń, natomiast ustawodawca pominął w tym przepisie możliwość złożenia sprzeciwów (oraz deklaracji) na etapie podpisania umowy. Możliwość złożenia sprzeciwów (oraz deklaracji) na tym etapie została wskazana dopiero w rozporządzeniu¹⁵⁵, które przewiduje możliwość dołączenia do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej tekstu proponowanych zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które zamierza złożyć strona polska.

Rozporządzenie precyzuje również, że sprzeciw powinien zostać przygotowany w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono¹⁵⁶. W praktyce sprzeciwu w języku pol-

¹⁵⁴ Art. 6 ust. 1 u.u.m.

¹⁵⁵ § 5 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia.

¹⁵⁶ Tamże.

skim nie składa się, tekst polski jest sporządzany tylko na potrzeby procedury krajowej, natomiast depozytariuszowi tekst sprzeciwu składany jest wyłącznie w języku obcym, najczęściej w języku angielskim. W taki sam sposób postępuje większość państw świata (z wyjątkiem państw francuskojęzycznych, które składają sprzeciw w języku francuskim, jeżeli jednym z tekstów autentycznych umowy jest język francuski) co zdecydowanie ułatwia fakt, że język angielski jest tekstem autentycznym zdecydowanej większości umów wielostronnych przyjętych na przestrzeni co najmniej ostatnich 50 lat¹⁵⁷.

W sytuacji gdy RP postanawia złożyć sprzeciw na etapie związywania się umową, do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej należy dołączyć również tekst zastrzeżenia do którego RP składa sprzeciw, przynajmniej w jednym z języków obcych w których umowę sporządzono oraz tekst tłumaczenia tego zastrzeżenia na język polski, które to tłumaczenie musi zostać uwierzytelnione przez organ występujący z wnioskiem o udzielenie zgody na podpisanie¹⁵⁸.

W praktyce dołącza się tekst zastrzeżenia w języku angielskim (bo w tym języku składana jest większość zastrzeżeń) oraz proponowany tekst polskiego sprzeciwu również w języku angielskim. Należy pamiętać, że tekst sprzeciwu w języku angielskim musi być uwierzytelniony „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, bowiem w przypadku składania sprzeciwu przez RP, jego oryginalny tekst sporządza się w języku polskim, a tekst angielski jest jedynie tłumaczeniem, które wymaga ww. uwierzytelnienia. Należy mieć na uwadze, że depozytariuszowi umowy przedkłada się tylko sprzeciw w języku angielskim, czyli w rzeczywistości jego tłumaczenie na język angielski z języka polskiego.

Należy również zwrócić uwagę na załącznik nr 2 do rozporządzenia, tj. wzór wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej, w którym również wskazano możliwość złożenia zastrzeżenia/deklaracji/sprzeciwu i nakazano podać ich treść.

¹⁵⁷ Ta zasada dotyczy przede wszystkim umów zawieranych pod auspicjami ONZ, RE oraz UE.

¹⁵⁸ § 5 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia.

UWAGA! Tłumaczenie powinno być uwierzytelnione przez dyrektora lub zastępcę dyrektora departamentu właściwego merytorycznie do kwestii regulowanych umową, bowiem tylko takie uwierzytelnienie gwarantuje, że organ właściwy do wykonywania umowy zapewnia poprawność tłumaczenia tekstu umowy na język polski i jednocześnie bierze na siebie odpowiedzialność za ewentualne błędy w tłumaczeniu. Z uwagi na powyższe należy mieć na uwadze, że podpis tłumacza przysięgłego nie jest wystarczający, chyba że tłumacz ten zajmuje stanowisko dyrektora w organie dokonującym uwierzytelnienia.

IV.3.2.1.2. Składanie sprzeciwu na etapie ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy międzynarodowej

Na wstępie wskazać należy, że art. 14 u.u.m. nie reguluje kwestii składania przez RP sprzeciwów (oraz deklaracji i zastrzeżeń) na etapie składania przez organ właściwy do prowadzenia negocjacji lub ministra właściwego wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej. Należy jednak przyjąć, że RP, skoro może złożyć sprzeciw na wcześniejszym etapie (przy podpisywaniu umowy), to tym bardziej może to uczynić podejmując decyzję, co do „ostatecznego” związania się umową.

UWAGA! Od momentu podpisania umowy przez RP do jej ratyfikacji lub zatwierdzenia przez RP może upłynąć długi okres (czasami kilkuletni albo nawet kilkunastoletni), może więc dojść do sytuacji, w której ratyfikowanie lub zatwierdzanie umowy przez RP ma miejsce podczas pełnienia obowiązków innej RM niż ta, która wyraziła zgodę na podpisanie umowy i złożenie sprzeciwu.

Dlatego w sytuacji, gdy RP ratyfikuje albo zatwierdza umowę, do której złożono sprzeciw przy jej podpisaniu, należy przed wystąpieniem z wnioskiem o ratyfikację lub zatwierdzenie, dokonać analizy złożonego sprzeciwu i rozważyć, czy zasadne jest jego utrzymanie. Szczegółowy tryb składania sprzeciwu na tym etapie procedury traktatowej określono w rozporządzeniu¹⁵⁹, przy czym kwestie dotyczące sporządzania wersji językowych oraz uwierzytelniania tłumaczeń omówiono wyżej.

¹⁵⁹ § 8 ust. 2 pkt 6 i 7 rozporządzenia.

IV.3.2.1.3. Składanie sprzeciwu w sytuacji przystąpienia RP do umowy międzynarodowej

Artykuł 14 u.u.m. oraz art. 17 u.u.m. nie regulują również kwestii składania przez RP sprzeciwów (oraz deklaracji i zastrzeżeń) na etapie składania przez organ właściwy do prowadzenia negocjacji lub ministra właściwego wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej, do której RP przystępuje.

W porównaniu z omówioną powyżej kwestią składania sprzeciwu na etapie podpisania umowy przez RP i związania się umową w trybie prostym, oraz ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy wcześniej podpisanej przez RP, zachodzi istotna różnica – RP nie ma już możliwości podpisania umowy, więc sprzeciw składany jest dopiero na etapie procedury ratyfikacji lub zatwierdzenia, mającej na celu związanie się przez RP umową w drodze przystąpienia. W tej sytuacji zastosowanie mają również postanowienia rozporządzenia¹⁶⁰.

IV.3.2.1.4. Podsumowanie

Po wskazanych powyżej uwagach ogólnych dotyczących składania sprzeciwu na etapie wiązania się przez RP umową, należy wskazać, że istnieją trzy możliwości składania sprzeciwu na tym etapie procedury traktatowej:

1. sprzeciw jest składany na etapie podpisywania umowy przez RP i związania się umową w trybie prostym – w tej sytuacji zastosowanie mają art. 6 u.u.m. oraz § 5 rozporządzenia,
2. sprzeciw jest składany na etapie podpisywania umowy przez RP, która następnie podlega ratyfikacji lub zatwierdzeniu – w tej sytuacji zastosowanie mają art. 6 u.u.m. oraz § 5 rozporządzenia (do podpisania), a następnie art. 14 u.u.m. oraz § 8 rozporządzenia (do ratyfikacji lub zatwierdzenia),
3. sprzeciw jest składany na etapie przystąpienia RP do umowy – w tej sytuacji zastosowanie mają art. 14 u.u.m. w związku z art. 17 u.u.m. oraz § 8 rozporządzenia.

¹⁶⁰ § 8 ust. 2 pkt 6 i 7 rozporządzenia.

IV.3.2.2. Składanie sprzeciwu przez RP w sytuacji, gdy RP jest już stroną umowy i składa sprzeciw do zastrzeżenia złożonego przez państwo, które staje się stroną umowy po RP

Ta procedura określona jest w u.u.m.¹⁶¹ i polega na tym, że RM, na wniosek organu właściwego do prowadzenia negocjacji, podejmuje uchwałę w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej strony, złożonego do umowy wielostronnej (wzór uchwały RM stanowi aneks nr 12).

UWAGA! Może się zdarzyć, że na skutek zmiany ustawy o działach administracji rządowej organ, który prowadził negocjacje umowy już nie istnieje albo funkcjonuje pod zmienioną nazwą. W takiej sytuacji obowiązek złożenia wniosku spoczywa na następcy prawnym tego organu, który odpowiada za dział administracji rządowej, za który wcześniej odpowiadał ten organ, albo na organie, który nadal odpowiada za ten dział administracji rządowej pod inną nazwą niż organ, który prowadził negocjacje.

Ponieważ u.u.m. nie zawiera już więcej przepisów dotyczących składania sprzeciwu, należy w tej procedurze stosować przepis rozporządzenia¹⁶² oraz mieć na uwadze, że wzór wniosku o złożenie sprzeciwu został określony jako załącznik nr 3 do rozporządzenia.

W celu przeprowadzenia procedury złożenia sprzeciwu przez RP, organ właściwy do prowadzenia negocjacji, do wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony dołącza dokumenty wskazane w rozporządzeniu¹⁶³. Należy mieć na uwadze, że sprzeciw na potrzeby procedury krajowej jest sporządzany w języku polskim, a jego tekst w języku obcym (przeważnie w języku angielskim) jest tłumaczeniem, które wymaga uwierzytelnienia przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem” (zob. uwagi poczynione w punkcie IV.1.2).

Sprzeciw RP jest składany depozytariuszowi umowy tylko w języku obcym (przeważnie w języku angielskim) w formie pisemnej, najczęściej jako załącznik do noty dyplomatycznej skierowanej do depozytariusza przez polską placówkę

¹⁶¹ Art. 7 u.u.m.

¹⁶² § 6 ust. 1 i 2 rozporządzenia.

¹⁶³ § 6 ust. 1 rozporządzenia.

dyplomatyczną. Niektórzy depozytariusze, np. Sekretarz Generalny ONZ, rekomendują składanie sprzeciwów według wytycznych opracowanych w *Treaty Handbook*¹⁶⁴.

Ponadto wskazać należy, że rozporządzenie wymaga także, aby do wniosku o złożenie sprzeciwu przedłożyć również polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski¹⁶⁵ oraz tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono¹⁶⁶.

W praktyce do wniosku załącza się tekst umowy w języku polskim oraz w języku obcym w wersji ogłoszonej w Dzienniku Ustaw albo Monitorze Polskim, bowiem składanie sprzeciwu odbywa się na etapie, gdy RP jest już stroną umowy, w konsekwencji jej tekst jest już ogłoszony we wskazanych powyżej dziennikach urzędowych. Ponadto teksty zastrzeżeń oraz sprzeciwów, o których mowa w rozporządzeniu¹⁶⁷ uzyskuje się bezpośrednio od depozytariusza – najczęściej depozytariusz umieszcza je na swojej stronie internetowej.

IV.3.2.2.1. Procedowanie składania sprzeciwu przez RP

Na podstawie art. 7 u.u.m. organ właściwy do złożenia wniosku (wzór tego wniosku stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia) kieruje go bezpośrednio do RM, wnosząc jednocześnie o rozpatrzenie sprawy w trybie obiegowym. Przepisy, inaczej niż np. w przypadku wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy, nie określają dokładnie procedury uzgadniania wniosku z innymi ministrami, ale w interesie organu wnioskującego jest, aby wniosek został wcześniej uzgodniony z zainteresowanymi ministrami, w tym z Ministrem Spraw Zagranicznych. W konsekwencji wskazane wydaje się, aby wniosek o złożenie sprzeciwu był procedowany analogicznie jak wniosek o podpisanie umowy międzynarodowej, która to procedura została określona w u.u.m.¹⁶⁸.

W praktyce jednak procedura składania sprzeciwu rozpoczyna się zazwyczaj po pisemnym poinformowaniu ministra właściwego do wykonywania danej umo-

¹⁶⁴ Dostępny na stronie United Nations Treaty Collection, zob.: <https://linkd.pl/pk7dz>.

¹⁶⁵ § 6 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia.

¹⁶⁶ § 6 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia.

¹⁶⁷ § 6 ust. 1 pkt 5 i 6 rozporządzenia.

¹⁶⁸ Art. 6 ust. 1 u.u.m.

wy przez Ministra Spraw Zagranicznych o złożeniu przez inną stronę umowy, której stroną jest również RP, zastrzeżenia, wydającego się być sprzecznym z interesem RP lub postanowieniami umowy. Co prawda na podstawie u.u.m. minister właściwy jest odpowiedzialny za wykonywanie obowiązków i korzystanie z praw wynikających dla RP z tej umowy¹⁶⁹ oraz ma obowiązek zawiadomienia Ministra Spraw Zagranicznych o przypadkach niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania umowy międzynarodowej¹⁷⁰, jednak w praktyce to MSZ czuwa nad polityką składania przez RP sprzeciwów do zastrzeżeń złożonych przez inne państwa. W konsekwencji Minister Spraw Zagranicznych wnioskuje do właściwego ministra o ustosunkowanie się do zastrzeżenia danej strony i poinformowanie MSZ, czy zamierza wystąpić do RM z wnioskiem o złożenie przez RP sprzeciwu do tego zastrzeżenia. MSZ informuje również o ostatecznym terminie do złożenia sprzeciwu, który został wskazany przez depozytariusza umowy na podstawie art. 20 ust. 5 KPT. Jeżeli odpowiedź właściwego ministra jest pozytywna, powinien on przygotować i złożyć RM wniosek o złożenie przez RP sprzeciwu do zastrzeżenia złożonego przez inną stronę do umowy.

UWAGA! Państwa członkowskie UE (grupa robocza COJUR) oraz RE (CAH-DI) regularnie wymieniają informacje na temat planowanych lub już złożonych sprzeciwów wobec zastrzeżeń innych państw. W co najmniej niektórych przypadkach zaobserwować można więc wspólne podejście i reakcje np. państw UE.

IV.3.2.2.2. Składanie przez RP sprzeciwu – krok po kroku

Składanie przez RP sprzeciwu do zastrzeżenia innej strony umowy międzynarodowej, której stroną jest również RP, w praktyce składa się z następujących etapów:

1. Minister Spraw Zagranicznych kieruje do ministra właściwego do wykonywania umowy międzynarodowej pismo. Pismo przygotowuje DPT MSZ, który na bieżąco monitoruje strony internetowe depozytariuszy umów wielostronnych pod kątem złożonych zastrzeżeń oraz uczestniczy w posiedzeniach Komitetu Radców Prawnych RE ds. Międzynarodowego Prawa Publicznego (CAHDI) i Komitetu Prawnego UE ds. Międzynarodowego

¹⁶⁹ Art. 20 ust. 1 u.u.m.

¹⁷⁰ Art. 20 ust. 2 u.u.m.

Prawa Publicznego (COJUR), podczas których analizowane są na bieżąco składane zastrzeżenia. Jeżeli po wstępnej analizie złożonego zastrzeżenia wynika, że może być ono sprzeczne z interesem RP lub z przedmiotem i celem umowy, MSZ przesyła informacje wraz z uzasadnieniem celowości złożenia sprzeciwu do właściwego ministra, określając jednocześnie datę upływu terminu na złożenie sprzeciwu. Zazwyczaj jest to rok od daty złożenia zastrzeżenia.

UWAGA! Jeżeli ministrem właściwym do wykonywania umowy międzynarodowej jest Minister Spraw Zagranicznych, to DPT kieruje zapytanie o zasadność złożenia sprzeciwu przez RP do komórki lub kilku komórek organizacyjnych MSZ, która jest lub które w praktyce odpowiadają za wykonywanie danej umowy międzynarodowej.

2. Następnie minister właściwy, po analizie zasadności złożenia sprzeciwu, przygotowuje wniosek o złożenie sprzeciwu oraz dokumenty, o których mowa w rozporządzeniu¹⁷¹ (wzór projektu uchwały RM stanowi aneks nr 12) i kieruje wniosek do rozpatrzenia przez RM w trybie obiegowym. Warto przed skierowaniem wniosku przeprowadzić procedurę jego uzgodnienia z zainteresowanymi ministrami, w tym z Ministrem Spraw Zagranicznych, w analogiczny sposób jak przy procedowaniu wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej¹⁷².
3. Po zakończeniu trybu obiegowego RM wyraża zgodę na złożenie sprzeciwu w formie uchwały. Kopia uchwały zostaje następnie przekazana m.in. do MSZ, a następnie do DPT MSZ.
4. DPT MSZ przygotowuje dokument sprzeciwu zgodny z wymaganiami depozytariusza jeżeli zostały one przez depozytariusza określone (np. Sekretarz Generalny ONZ rekomenduje składanie sprzeciwów na szablonie opracowanym w Treaty Handbook¹⁷³, który dodatkowo wymaga podpisania go przez Ministra Spraw Zagranicznych). Najczęściej jednak sprzeciw składa się jako załącznik do noty dyplomatycznej, skierowanej przez polską placówkę dyplomatyczną właściwą dla siedziby depozytariusza.

¹⁷¹ § 6 ust. 1 rozporządzenia.

¹⁷² Zob. art. 6 u.u.m.

¹⁷³ Dostępny na stronie United Nations Treaty Collection, zob.: <https://linkd.pl/pk7dz>.

5. DPT MSZ przesyła dokument sprzeciwu do polskiej placówki dyplomatycznej w państwie, w którym siedzibę ma depozytariusz umowy międzynarodowej, do której złożono zastrzeżenie, któremu RP się sprzeciwia. Najczęściej wysyła się je do stałych przedstawicielstw RP przy ONZ, RE oraz UE, z uwagi na fakt, że to te organizacje międzynarodowe są depozytariuszami największej liczby wielostronnych umów międzynarodowych wiążących RP.
6. Stały Przedstawiciel RP przy organizacji międzynarodowej będącej depozytariuszem umowy międzynarodowej lub ambasador RP, w przypadku gdy funkcję depozytariusza umowy pełni państwo, składa dokument sprzeciwu depozytariuszowi umowy.
7. Depozytariusz pisemnie potwierdza złożenie sprzeciwu, a następnie umieszcza jego treść na swojej stronie internetowej w zakładce dotyczącej danej umowy.
8. Kopia dokumentu sprzeciwu wraz z uchwałą RM, wyrażającą zgodę na jego złożenie, przechowywana jest w AT MSZ w teczce umowy, a informacja o złożeniu sprzeciwu przez RP jest dostępna również w IBT MSZ.

Analogicznie wygląda procedura składania przez RP sprzeciwu do deklaracji złożonej przez inne państwo-stronę umowy, chociaż (jak wskazano powyżej), w art. 7 u.u.m. jest mowa tylko o zastrzeżeniach. Należy mieć jednak na uwadze, że taka sytuacja może mieć miejsce tylko wtedy, gdy deklaracja złożona przez inne państwo w rzeczywistości jest zastrzeżeniem i ma na celu uchylenie się przez to państwo od wykonywania niektórych postanowień umowy albo jest jednostronną interpretacją konkretnego postanowienia lub postanowień umowy dokonaną przez to państwo. Szczegółowo kwestie dotyczące zastrzeżeń i deklaracji opisano w powyższych podrozdziałach.

Kwestia dotycząca ogłaszania w polskich dziennikach urzędowych sprzeciwów złożonych przez RP do zastrzeżeń innych państw-stron umowy, której RP jest stroną, nie jest uregulowana w przepisach u.u.m. ani rozporządzenia. W praktyce sprzeciwów RP złożonych na tym etapie nie ogłasza się w dziennikach urzędowych, a treść sprzeciwów dostępna jest na stronach internetowych depozytariuszy i w AT MSZ. Wydaje się to słusznym rozwiązaniem, bowiem ogłoszenie sprzeciwów wymagałoby każdorazowo publikowania nowego oświadczenia rządowego, w którym uzupełniano by oświadczenie rządowe ogłoszone razem

z umową, do której zastrzeżenia złożono. Ponadto w takim oświadczeniu rządowym należałoby uzupełnić pierwotne oświadczenie rządowe o kolejne złożone przez te państwa zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy. W praktyce mogłoby to spowodować wydanie kilku oświadczeń rządowych dotyczących jednej umowy, co mogłoby zaburzyć przejrzystość tych oświadczeń. Ponadto, biorąc pod uwagę fakt, że depozytariusze posiadają strony internetowe, które są regularnie przez nich uzupełniane i aktualizowane, nie wydaje się konieczne, aby na gruncie polskiego porządku prawnego powtarzać czynności depozytariusza przez aktualizowanie oświadczeń rządowych dotyczących umowy.

IV.3.3. Wycofanie złożonego przez RP sprzeciwu

Jak wspomniano na początku podrozdziału możliwość wycofania sprzeciwu do zastrzeżenia złożonego przez inne państwo przewiduje KPT¹⁷⁴, jednak postanowienia u.u.m. ani rozporządzenia nie regulują kwestii wycofywania przez RP sprzeciwów do zastrzeżeń złożonych przez inne państwa. Wydaje się, że jedyną możliwością wycofania przez RP sprzeciwu mogłaby być zmiana zakresu obowiązywania umowy¹⁷⁵, ze względu na fakt, że dotyczy zmiany zakresu obowiązywania umowy niepolegającej na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym wycofania zastrzeżenia złożonego przez RP. Należy jednak mieć na uwadze, że rozporządzenie w ogóle nie odnosi się do sprzeciwów – odnosi się tylko do zastrzeżeń i deklaracji złożonych przez stronę polską, które należy dołączyć do wniosku o zmianę zakresu obowiązywania umowy¹⁷⁶. Należałoby więc uzupełniająco zastosować bezpośrednio art. 22 KPT.

¹⁷⁴ Art. 22 KPT.

¹⁷⁵ Art. 23 pkt 2 u.u.m.

¹⁷⁶ § 15 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia.

Aneks nr 12 – wzór uchwały RM w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony złożonego do umowy wielostronnej

**UCHWAŁA NR
RADY MINISTRÓW**

z dnia ... r.

w sprawie sprzeciwu Rzeczypospolitej Polskiej wobec zastrzeżenia(-eń)

.....
(nazwa innej umawiającej się strony zgłaszającej zastrzeżenie
/zawarcia w formie wymiany not)

do

(jednostka(-i) redakcyjna(-e) umowy międzynarodowej, do której(-ych)
złożono sprzeciw, tytuł umowy, miejsce i data jej sporządzenia)

Na podstawie art. 7 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów uchwała, co następuje:

§ 1. 1. Na wniosek udziela się zgody na złożenie sprzeciwu
(minister właściwy¹)

Rzeczypospolitej Polskiej

wobec zastrzeżenia(-eń) złożonego(-ych) przez

(nazwa innej umawiającej się strony zgłaszającej zastrzeżenie)

do

(jednostka(-i) redakcyjna(-e) umowy międzynarodowej, do której(-ych) złożono sprzeciw,
tytuł umowy, miejsce i data jej sporządzenia/zawarcia w formie wymiany not)

¹ Należy wskazać aktualną nazwę własną ministra np. Minister Spraw Zagranicznych. Przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej, np. Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

2. Tekst sprzeciwu wraz z tekstem zastrzeżenia (-eń) stanowią odpowiednio załączniki nr 1 i 2 do uchwały².

§ 2. Upoważnia się Ministra Spraw Zagranicznych do złożenia sprzeciwu, o którym mowa w § 1 ust. 1, depozytariuszowi Umowy³, o której mowa w § 1 ust. 1.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Rady Ministrów

² W przypadku gdy umowa międzynarodowa nie była wcześniej ogłoszona w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej albo w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, § 1 ust. 2 powinien mieć następujące brzmienie: „2. Tekst sprzeciwu wraz z Umową oraz złożonym do niej tekstem zastrzeżenia(-eń) stanowią odpowiednio załączniki nr 1, 2 i 3 do uchwały.”

³ Należy zastosować właściwy wariant tytułu umowy międzynarodowej, np. Umowa, Protokół, Konwencja, Porozumienie.

V. Obowiązki i wykonywanie umowy

V.1. Wykonywanie umowy – uwagi ogólne

Zgodnie z zasadą *pacta sunt servanda*, stanowiącą normę zwyczajową, jak również traktatową¹⁷⁷, każda będąca w mocy umowa międzynarodowa wiąże jej strony i powinna być przez nie wykonywana w dobrej wierze. Strony nie mogą również powoływać się na postanowienia swojego prawa wewnętrznego dla uzasadnienia niewykonania przez nie umowy¹⁷⁸. Do podstawowych zasad stosowania umów międzynarodowych należą¹⁷⁹:

- zasada czasowa,
- zasada terytorialna,
- zasada przedmiotowa,
- zasada podmiotowa,
- prymat zobowiązań wynikających z KNZ,
- zasady regulujące stosowanie kolejnych umów dotyczących tego samego przedmiotu.

Zgodnie z zasadą czasową, umowy międzynarodowe co do zasady nie działają z mocą wsteczną¹⁸⁰. Odstępstwa od zasady nieretroaktywności umowy możliwe są jedynie w dwóch sytuacjach, tj. gdy taką wolę wyrażą strony w umowie lub ustalono to w inny sposób (np. przez wspólną interpretację umowy). Warto też mieć na względzie to, że dana norma traktatowa mogła obowiązywać wcześniej (tj. przed zawarciem umowy) jako norma prawa zwyczajowego. Wówczas, jako taka właśnie norma, może być ona zastosowana do zdarzeń, które miały miejsce przed wejściem umowy w życie.

Zgodnie z zasadą terytorialną¹⁸¹, umowa międzynarodowa ma zastosowanie do całego terytorium strony. Odstępstwa od tej zasady są możliwe, gdy strony

¹⁷⁷ Art. 26 KPT.

¹⁷⁸ Art. 27 KPT.

¹⁷⁹ Art. 28-30 oraz 34-38 KPT.

¹⁸⁰ Art. 28 KPT.

¹⁸¹ Art. 29 KPT.

postanowiły inaczej w umowie lub gdy ustaliły odmienny zamiar w inny sposób, np. poprzez wspólną interpretację umowy.

Zgodnie z zasadą przedmiotową, umowa międzynarodowa obowiązuje w całości. Nie jest to jednak zasada bezwzględna i praktyka międzynarodowa przewidyje od niej wyjątki, głównie w formie zastrzeżeń¹⁸² (zob. punkt IV.1).

Zgodnie z zasadą podmiotową¹⁸³, umowa międzynarodowa nie tworzy praw i obowiązków dla państwa niebędącego jej stroną bez jego zgody. Oczywiście nie dotyczy to norm, które obowiązują niezależnie od umowy, w szczególności jako prawo zwyczajowe¹⁸⁴. Ponadto umowa może nakładać obowiązek na państwo trzecie, jeżeli tak strony postanowiły w umowie, a państwo trzecie wyrazi na to zgodę na piśmie¹⁸⁵. Tak ustanowiony obowiązek może być odwołany lub zmodyfikowany, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, jedynie za zgodą stron umowy oraz państwa trzeciego¹⁸⁶. Umowa może również kreować prawa dla państwa trzeciego. W takiej sytuacji państwo trzecie powinno wyrazić na nie zgodę, ale w przeciwieństwie do umowy nakładającej na państwo trzecie obowiązek, zgoda nie musi być wyrażona na piśmie. Co więcej, jeżeli strony nie postanowiły w umowie inaczej, zgoda jest domniemana do momentu wykazania jej braku¹⁸⁷. Państwo trzecie, które uzyskało prawo, zobowiązane jest stosować się do określonych w umowie warunków korzystania z niego¹⁸⁸. Tak powstałe prawo dla państwa trzeciego może być odwołane lub zmodyfikowane, jeżeli nie postanowiono inaczej, jedynie za zgodą państwa trzeciego¹⁸⁹.

Zgodnie z zasadą prymatu zobowiązań wynikających z KNZ, zobowiązania wynikające z KNZ mają pierwszeństwo przed zobowiązaniami wynikającymi z jakiegokolwiek innej umowy międzynarodowej w przypadku sprzeczności między nimi¹⁹⁰.

Zasady regulujące stosowanie kolejnych umów dotyczących tego samego przedmiotu zostały określone w art. 30 KPT. W konsekwencji strony mogą

¹⁸² J. Sozański, *Współczesne prawo traktatów*. Zarys wykładu, Warszawa-Poznań 2003, s. 91-92.

¹⁸³ Art. 34 KPT.

¹⁸⁴ Art. 38 KPT.

¹⁸⁵ Art. 35 KPT.

¹⁸⁶ Art. 37 ust. 1 KPT.

¹⁸⁷ Art. 36 ust. 1 KPT.

¹⁸⁸ Art. 36 ust. 2 KPT.

¹⁸⁹ Art. 37 ust. 2 KPT.

¹⁹⁰ Art. 103 KNZ.

w umowie uregulować kwestię pierwszeństwa norm w przypadku kolizji z normami wynikającymi z innych umów¹⁹¹. W przypadku braku takiej klauzuli zastosowanie znajdują regulacje KPT opisane poniżej. Pierwszą z tych regulacji jest zasada *lex posterior derogat legi priori*¹⁹². Zgodnie z nią, jeżeli wszystkie strony umowy wcześniejszej są zarazem stronami umowy późniejszej, lecz umowa wcześniejsza nie wygasła ani jej stosowanie nie zostało zawieszona na mocy art. 59 KPT, umowa wcześniejsza ma zastosowanie tylko w takim zakresie, w jakim jej postanowienia można pogodzić z postanowieniami umowy późniejszej.

Jeżeli nie wszystkie strony umowy wcześniejszej stały się stronami umowy późniejszej, w stosunkach między państwami będącymi stronami obu umów stosuje się zasadę opisaną powyżej (*lex posteriori derogat legi priori*), a między państwem będącym stroną obu umów a państwem będącym stroną jedynie jednej umowy zastosowanie ma umowa, której stronami są oba te państwa (ich traktatowy „najmniejszy wspólny mianownik”)¹⁹³.

V.1.1. Wykonywanie umowy w polskiej procedurze traktatowej

Kwestia wykonywania umów została również uregulowana w polskiej procedurze traktatowej¹⁹⁴. Zgodnie z przepisami u.u.m. minister właściwy odpowiedzialny jest za wykonywanie obowiązków oraz korzystanie z praw wynikających dla RP z tej umowy¹⁹⁵ i ma on obowiązek zawiadomienia Ministra Spraw Zagranicznych „o przypadkach niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania umowy międzynarodowej”¹⁹⁶.

UWAGA! W praktyce ministra, który będzie odpowiedzialny za wykonanie danej umowy wskazuje się w uchwale RM w sprawie związania RP umową w trybie prostym, w sprawie zatwierdzenia, w sprawie przedłożenia do ratyfikacji.

Do powinności ministra wykonującego daną umowę należy więc przede wszystkim:

¹⁹¹ Art. 30 ust. 2 KPT.

¹⁹² Art. 30 ust. 3 KPT.

¹⁹³ Art. 30 ust. 4 KPT.

¹⁹⁴ Rozdział 6 u.u.m.

¹⁹⁵ Art. 20 ust. 1 u.u.m.

¹⁹⁶ Art. 20 ust. 2 u.u.m.

- wykonywanie obowiązków spoczywających na stronie polskiej (np. informowanie drugiej strony, za pośrednictwem MSZ, o zmianach w prawie wewnętrznym, które dotyczą postanowień umowy),
- korzystanie z praw przysługujących stronie polskiej (np. inicjowanie krajowej procedury traktatowej zmierzającej do tymczasowego zawieszenia stosowania umowy),
- inicjowanie koniecznych zmian w umowie, a także,
- bieżące monitorowanie wykonywania przez drugą stronę jej obowiązków.

UWAGA! Monitorowania wykonywania umowy przez drugą stronę dokonuje, w miarę możliwości oraz otrzymywanych informacji, również MSZ, także za pośrednictwem swoich placówek zagranicznych.

W razie niewykonania lub nieprawidłowego wykonania umowy międzynarodowej, w tym w przypadku sporu dotyczącego jej wykonywania, przez którąkolwiek ze stron, minister wykonujący daną umowę zobowiązany jest do zawiadomienia Ministra Spraw Zagranicznych o tym fakcie, w celu podjęcia przez niego stosownych działań dyplomatycznych¹⁹⁷.

UWAGA! W przypadku wystąpienia sporu z inną stroną umowy, RM, na wniosek ministra wykonującego umowę, w uzgodnieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych, decyduje o poddaniu sporu sądowi, arbitrażowi czy koncyliacji, w zależności od tego, jaki tryb rozstrzygnięcia sporów strony przewidziały w samej umowie (lub w innych wiążących je normach prawa międzynarodowego).

V.2. Zmiana zakresu obowiązywania umowy

V.2.1. Zmiana zakresu obowiązywania umowy – uwagi ogólne

W prawie międzynarodowym wyróżnia się cztery podstawowe rodzaje zmian:

- terytorialną (np. w przypadku państw posiadających terytoria zależne możliwe jest złożenie oświadczenia o rozszerzeniu stosowania umowy także na terytoria zależne),

¹⁹⁷ Zob. pkt 9 uzasadnienia do projektu ustawy o umowach międzynarodowych, [http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/1349/\\$file/1349.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/1349/$file/1349.pdf), dostęp: 12.05.2020.

- czasową (np. w przypadku, gdy umowa jest zawarta na czas określony i po jego upływie, w celu uniknięcia wygaśnięcia umowy, przedłuża się jej moc obowiązującą na kolejny okres),
- podmiotową (np. w przypadku, gdy umowa zawarta między kilkoma stronami jest następnie rozszerzona na kolejną stronę lub strony),
- przedmiotową (np. w przypadku, gdy następuje złożenie, wycofanie, zmiana lub przedłużenie obowiązywania zastrzeżenia lub deklaracji do umowy wielostronnej)¹⁹⁸.

W polskiej procedurze traktatowej¹⁹⁹ zmiana zakresu obowiązywania umowy może nastąpić poprzez²⁰⁰:

- przedłużenie obowiązywania umowy międzynarodowej, niezawierającej klauzuli o automatycznym przedłużeniu jej mocy obowiązującej (zmiana czasowa),
- zmianę, niepolegającą na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym także poprzez wycofanie, przedłużenie obowiązywania oraz zmianę zastrzeżenia złożonego przez RP (zmiana terytorialna, podmiotowa lub przedmiotowa) oraz,
- zawieszenie lub przywrócenie stosowania umowy międzynarodowej (zmiana przedmiotowa).

V.2.2. Procedura krajowa zmiany zakresu obowiązywania umowy

Procedurę zmiany zakresu obowiązywania umowy rozpoczyna właściwy minister²⁰¹, który po uzgodnieniu wniosku (zob. załącznik nr 8 do rozporządzenia) o zmianę zakresu obowiązywania umowy z zainteresowanymi ministrami, przedkłada go RM za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych.

¹⁹⁸ A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 468-469.

¹⁹⁹ W polskiej procedurze traktatowej zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej regulują m.in. art. 23-25 u.u.m.

²⁰⁰ Art. 23 u.u.m.

²⁰¹ Art. 23 u.u.m.

UWAGA! O tym, który minister jest „zainteresowany”, decyduje minister właściwy do spraw, których dotyczy umowa, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy podejmuje cała RM

Wniosek powinien wskazywać²⁰²:

1. przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia (należy wskazać rodzaj proponowanej zmiany zakresu obowiązywania umowy),
2. tryb związania RP umową międzynarodową,
3. strony umowy międzynarodowej.

UWAGA! W przypadku dużej liczby stron można we wniosku podać jedynie ich liczbę, a szczegółowy wykaz załączyć do wniosku.

Ponadto właściwy minister załącza do wniosku²⁰³:

1. uzasadnienie (zob. aneks nr 3):
 - wyjaśniające potrzebę i cel zmiany zakresu obowiązywania umowy,
 - wskazujące różnice między obowiązującym a projektowanym stanem prawnym,
 - wskazujące przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne oraz prawne zmiany zakresu obowiązywania umowy,

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśniające wybór trybu zmiany zakresu obowiązywania umowy,

²⁰² § 15 ust. 1 rozporządzenia.

²⁰³ § 15 ust. 2 rozporządzenia.

UWAGA! Należy wyjaśnić wybór trybu zmiany zakresu obowiązywania umowy; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu.

2. informację o zakresie oraz wynikach postępowania uzgadniającego (zob. aneks nr 6),
3. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, wraz z zastrzeżeniami lub deklaracjami złożonymi przez RP,

UWAGA! W większości przypadków, zmiana zakresu obowiązywania dotyczy umowy, której tekst ogłoszony jest w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim. W takim przypadku do wniosku dołącza się tekst umowy ogłoszony w dzienniku urzędowym.

4. opinię o zgodności zmiany zakresu obowiązywania umowy z prawem UE.

Następnie Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje i dołącza do wniosku:

1. projekt uchwały RM w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy,
2. projekt dokumentu Prezydenta RP o zmianie zakresu obowiązywania umowy w przypadku umowy ratyfikowanej,
3. projekt ustawy wyrażającej zgodę na zmianę zakresu obowiązywania umowy²⁰⁴ w przypadku umowy ratyfikowanej za zgodą wyrażoną w ustawie.

UWAGA! Podczas prac w RM, co do zasady, stosowany jest tryb obieguowy.

W przypadku zmiany zakresu obowiązywania umów, które podlegały zatwierdzeniu przez RM, przyjęcie uchwały w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy kończy krajową procedurę traktatową.

²⁰⁴ § 16 rozporządzenia.

W przypadku zmiany zakresu obowiązywania umów ratyfikowanych w trybie tzw. małej ratyfikacji, Minister Spraw Zagranicznych (z upoważnienia RM), po podjęciu przez RM stosownej uchwały, występuje do Prezydenta RP z wnioskiem o dokonanie zmiany zakresu obowiązywania umowy²⁰⁵. O dokonaniu owej zmiany Prezydent RP zawiadamia Sejm i Senat²⁰⁶, co kończy procedurę krajową.

UWAGA! Do wniosku dołącza się projekt dokumentu Prezydenta RP o zmianie zakresu obowiązywania umowy, uzasadnienie oraz tekst umowy w języku polskim i jednym z języków obcych, w których umowa została sporządzona.

Do dokonania zmiany zakresu obowiązywania umowy podlegającej tzw. dużej ratyfikacji oraz ratyfikacji w trybie art. 90 Konstytucji wymagana jest dodatkowo zgoda wyrażona w ustawie²⁰⁷. W konsekwencji, po podjęciu przez RM uchwały w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy, Prezes RM kieruje do Marszałka Sejmu projekt ustawy wyrażającej zgodę na ową zmianę. Do projektu ustawy dołącza się: projekt dokumentu Prezydenta RP o zmianie zakresu obowiązywania umowy, uzasadnienie (powinno zawierać te same elementy, które zawierało uzasadnienie wniosku kierowanego do RM. W praktyce załącza się dokładnie to samo uzasadnienie), tekst umowy w języku polskim i w jednym z języków obcych, w których sporządzono umowę, a także opinię o zgodności zmiany zakresu obowiązywania umowy z prawem UE²⁰⁸. Po wejściu ustawy w życie, Minister Spraw Zagranicznych (z upoważnienia RM) występuje do Prezydenta RP z wnioskiem o dokonanie zmiany zakresu obowiązywania umowy²⁰⁹. O dokonaniu zmiany Prezydent RP zawiadamia Sejm i Senat, co kończy procedurę krajową²¹⁰.

Ostatnim elementem jest ogłoszenie faktu zmiany zakresu obowiązywania umowy w Dzienniku Ustaw (w przypadku umowy, która była wcześniej ratyfikowana lub umowy, która stanowi umowę wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) albo w Monitorze Polskim (w przypadku pozostałych umów) (zob. rozdział VI „Ogłaszanie umów międzynarodowych oraz dotyczących ich oświadczeń rządowych w dziennikach urzędowych”).

²⁰⁵ Art. 25 ust. 1 pkt 1 u.u.m.

²⁰⁶ Art. 25 ust. 4 u.u.m.

²⁰⁷ Art. 25 ust. 2 u.u.m.

²⁰⁸ § 17 rozporządzenia.

²⁰⁹ Art. 25 ust. 3 u.u.m.

²¹⁰ Art. 25 ust. 4 u.u.m.

V.2.3. Procedura międzynarodowa zmiany zakresu obowiązywania umowy

Po ukończeniu procedury krajowej Minister Spraw Zagranicznych uruchamia procedurę międzynarodową, która w przypadku zmiany zakresu obowiązywania umowy dwustronnej oznacza wystosowanie noty dyplomatycznej z informacją o dokonanej przez RP zmianie do drugiej strony umowy (najczęściej za pośrednictwem przedstawicielstwa dyplomatycznego danego państwa w RP lub polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego w państwie strony umowy). W przypadku umowy wielostronnej, na podstawie dokumentu Prezydenta RP o zmianie zakresu obowiązywania, przekazywana jest odpowiednia notyfikacja za pośrednictwem polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub konsularnego za granicą do depozytariusza umowy, którym przeważanie jest organ organizacji międzynarodowej (np. Sekretarza Generalnego ONZ lub Sekretarza Generalnego RE). W przypadku gdy depozytariuszem umowy jest państwo, a nie organizacja międzynarodowa, notyfikację przekazuje się w sposób analogiczny jak w przypadku umowy dwustronnej. Obowiązkiem depozytariusza jest zawiadomienie o tym fakcie pozostałych stron umowy.

V.3. Zawieszenie i przywrócenie stosowania umowy

V.3.1. Zawieszenie i przywrócenie stosowania umowy – uwagi ogólne

Ogólna zasada prawa traktatów, zgodnie z którą umowa międzynarodowa stosowana jest od chwili jej wejścia w życie do momentu wygaśnięcia może ulec modyfikacji na skutek zawieszenia jej stosowania lub zawieszenia stosowania niektórych jej postanowień.

Na skutek zawieszenia stosowania umowy jej postanowienia nie są stosowane, a obowiązki ustalone w umowie nie są wykonywane; umowa nie wywołuje skutków prawnych.

UWAGA! Nie zanikają zupełnie więzi prawne łączące strony, ani ich prawa i obowiązki.

Jeżeli strony nie postanowiły odmiennie, zawieszenie stosowania umowy zwalnia strony z obowiązku jej wypełniania w ich wzajemnych stosunkach w okresie zawieszenia, ale nie wpływa na stosunki prawne przez nią ustanowione.

Co więcej, strony powinny powstrzymać się od działań mogących przeszkodzić przywróceniu stosowania umowy²¹¹.

UWAGA! Zawieszenie stosowania umowy jest więc z założenia stanem przejściowym, wynikającym z okoliczności przewidzianej w samej umowie lub KPT i prowadzącym do późniejszego przywrócenia stosowania umowy.

Zawieszenie stosowania umowy może nastąpić zgodnie z postanowieniami umowy lub za zgodą wszystkich stron, w dowolnym czasie i zakresie. Może ono nastąpić względem niektórych albo wszystkich stron umowy²¹².

W przypadku umowy wielostronnej czasowe zawieszenie jej stosowania może nastąpić między dwiema lub więcej stronami, gdy:

- taką możliwość przewiduje umowa (jeżeli umowa nie postanawia inaczej, strony zamierzające zawiesić stosowanie określonych postanowień powinny poinformować o tym fakcie pozostałe strony) lub,
- jeśli zawieszenie takie nie jest przez umowę zabronione i jednocześnie nie wpływa na korzystanie przez pozostałe strony z ich praw, ani wypęłnianie ich obowiązków wynikających z umowy oraz nie jest sprzeczne z przedmiotem i celem umowy²¹³.

Zawieszenie stosowania umowy może również nastąpić na skutek zawarcia przez te same strony umowy późniejszej, dotyczącej tego samego przedmiotu. Jednak skutek taki może nastąpić jedynie, gdy strony wyraziły taki zamiar, np. w samej umowie późniejszej, lub w inny sposób²¹⁴. W razie braku takiego zamiaru umowa wygasa²¹⁵.

Kolejną przesłanką zawieszenia stosowania umowy może być istotne naruszenie jej postanowień przez inną stronę. Przez istotne naruszenie umowy należy rozumieć nieprzewidziane w KPT odrzucenie umowy lub naruszenie postanowienia istotnego dla osiągnięcia przedmiotu i celu umowy²¹⁶.

²¹¹ Art. 72 ust. 1 i 2 KPT.

²¹² Art. 57 KPT.

²¹³ Art. 58 KPT.

²¹⁴ Art. 59 ust. 2 KPT.

²¹⁵ Art. 59 ust. 1 KPT.

²¹⁶ Art. 60 ust. 3 KPT.

W przypadku umowy dwustronnej jej istotne naruszenie przez jedną stronę umowy uprawnia drugą stronę do powołania tego naruszenia jako podstawy wygaśnięcia umowy albo zawieszenia jej działania w całości lub w części²¹⁷.

Z kolei w przypadku umowy wielostronnej, jej istotne naruszenie przez jedną ze stron upoważnia pozostałe strony, na podstawie jednomyślnego porozumienia, do zawieszenia jej stosowania w całości lub w części (mogą też spowodować jej wygaśnięcie), w stosunkach między nimi a państwem dopuszczającym się naruszenia lub między wszystkimi stronami²¹⁸. Strona szczególnie dotknięta istotnym naruszeniem umowy może również skorzystać ze swojego uprawnienia do zawieszenia stosowania umowy w całości lub w części w stosunkach między nią, a państwem, które dopuściło się naruszenia²¹⁹. Istotne naruszenie umowy wielostronnej upoważnia również stronę, która nie dopuściła się naruszenia, do zawieszenia stosowania umowy w całości lub w części w stosunku do niej, jeżeli ze względu na charakter umowy jej istotne naruszenie radykalnie zmienia sytuację każdej innej strony w odniesieniu do dalszego wypełniania jej obowiązków wynikających z umowy²²⁰.

Należy jednak pamiętać, że powyższe regulacje nie uchylają postanowień umów mających zastosowanie w przypadku ich naruszenia, np. regulujących sposób rozwiązywania sporów oraz nie mają zastosowania do postanowień umów o charakterze humanitarnym dotyczących ochrony osoby ludzkiej²²¹. Generalnie, wskazane przepisy KPT są stosowane bardzo rzadko.

Kolejną przyczyną zawieszenia stosowania umowy, na którą może powoływać się strona jest czasowa niemożność wykonywania umowy, wynikająca z trwałego zniknięcia lub zniszczenia przedmiotu koniecznego do wykonania umowy²²². Na przesłankę tę nie może się jednak powoływać strona, która doprowadziła do takiej sytuacji, działając z naruszeniem postanowień umowy lub innych zobowiązań międzynarodowych²²³.

Przesłanką zawieszenia stosowania umowy może być wyjątkowo również

²¹⁷ Art. 60 ust. 1 KPT.

²¹⁸ Art. 60 ust. 2 lit. a KPT.

²¹⁹ Art. 60 ust. 2 lit. b KPT.

²²⁰ Art. 60 ust. 2 lit. c KPT.

²²¹ Art. 60 ust. 4 i 5 KPT.

²²² Art. 61 ust. 1 zd. 2 KPT.

²²³ Art. 61 ust. 2 KPT.

zasadnicza zmiana okoliczności, jaka nastąpiła w stosunku do tych, które istniały w czasie zawarcia umowy i jaka nie była przewidziana przez strony (klauzula *rebus sic stantibus*)²²⁴.

V.3.2. Zawieszenie i przywrócenie stosowania umowy w polskiej procedurze traktatowej

W polskiej procedurze traktatowej zawieszenie i przywrócenie stosowania umowy regulują art. 23-25 u.u.m. i stanowią one jedną z form zmiany zakresu obowiązywania umowy. W konsekwencji stosuje się do nich taką samą procedurę traktatową, jak w przypadku pozostałych form zmiany zakresu obowiązywania umowy (zob. punkt V.2).

V.4. Wypowiedzenie umowy

V.4.1. Wypowiedzenie umowy – uwagi ogólne

Wypowiedzenie umowy to jednostronne oświadczenie woli strony umowy (najczęściej w formie notyfikacji), w wyniku którego umowa przestaje być dla niej wiążąca.

UWAGA! KPT rozróżnia (terminologicznie) wypowiedzenie umowy dwustronnej (ang. *denunciation*) i wycofanie się z umowy wielostronnej (ang. *withdrawal*). W obu przypadkach chodzi o tę samą instytucję, której skutkiem jest utrata mocy obowiązującej umowy w stosunku do danej strony. W polskiej procedurze traktatowej termin „wypowiedzenie” obejmuje zarówno wypowiedzenie umowy dwustronnej, jak i wielostronnej.

Wypowiedzenie może nastąpić zgodnie z postanowieniami umowy lub w sposób w niej nieprzewidziany. W pierwszym przypadku wypowiedzenie jest ograniczone zasadą trwałości umów. W konsekwencji umowa może być wypowiedziana jedynie w określonym trybie i czasie, tak aby ograniczyć potencjalną szkodę, którą mogłyby odnieść pozostałe strony umowy. Klauzule denuncjacyjne (klauzule wypowiedzenia) najczęściej przewidują, że wypowiedzenie następuje

²²⁴ Art. 62 KPT. Uwaga, tu KPT przewiduje, jako generalną zasadę niemożność powołania się na klauzulę *rebus sic stantibus*, chyba, że zająd wyjątkowe okoliczności opisane we wskazanym przepisie.

w drodze notyfikacji składanej drugiej stronie (w przypadku umowy dwustronnej) lub depozytariuszowi (w przypadku umowy wielostronnej). Możliwość wypowiedzenia umowy może być niekiedy ograniczona upływem określonego czasu obowiązywania umowy (np. umowę można wypowiedzieć nie wcześniej niż po upływie dwóch lat od daty jej wejścia w życie). Klauzule denuncjacyjne określają również termin, w którym wypowiedzenie staje się skuteczne (np. umowa utraci moc po upływie 30 dni od dnia otrzymania notyfikacji informującej o jej wypowiedzeniu)²²⁵.

UWAGA! Standardowa klauzula denuncjacyjna w umowie dwustronnej może przyjąć następujące brzmienie: „Każda Strona może wypowiedzieć niniejszą Umowę w drodze notyfikacji przedłożonej drugiej Stronie. W takim przypadku niniejsza Umowa utraci moc po upływie 6 miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji informującej o jej wypowiedzeniu”.

Wypowiedzenie umowy nieprzewidziane w jej postanowieniach dopuszczalne jest wyjątkowo, gdy możliwość taka jest dorozumiana. Umowa, która nie zawiera postanowień dotyczących jej wygaśnięcia i nie przewiduje wypowiedzenia (wycofania się) z niej, nie podlega wypowiedzeniu, chyba że ustalono, że strony miały zamiar dopuścić taką możliwość albo prawa do wypowiedzenia można domniemywać z charakteru umowy²²⁶. W powyższych przypadkach strona powinna notyfikować co najmniej 12 miesięcy naprzód swój zamiar wypowiedzenia umowy²²⁷.

UWAGA! Zgodnie z ukształtowaną praktyką prawnomiędzynarodową nie można domniemywać możliwości wypowiedzenia umów ustanawiających granicę, czy traktatów pokojowych (A. Wyrozumska, *op. cit.*, s. 430-431).

Należy pamiętać, że wybór trybu wypowiedzenia umowy powinien wynikać z treści danej umowy oraz z norm prawa traktatów (na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej) oraz z norm Konstytucji i u.u.m. (na płaszczyźnie prawa wewnętrznego).

²²⁵ J. Sozański, *op. cit.*, s. 120.

²²⁶ Art. 56 ust. 1 KPT.

²²⁷ Art. 56 ust. 2 KPT. Zob. też wymogi proceduralne określone w art. 65 KPT.

V.4.2. Wypowiedzenie umowy w polskiej procedurze traktatowej

Procedura wypowiedzenia umowy międzynarodowej została szczegółowo uregulowana w u.u.m.²²⁸. Zgodnie z nią, do wypowiedzenia umowy międzynarodowej stosuje się odpowiednio przepisy regulujące procedurę ratyfikacji albo zatwierdzenia, tj. art. 14 i art. 15 ust. 1 i 2, a przedłożenie Prezydentowi RP do wypowiedzenia umowy międzynarodowej ratyfikowanej w trybie tzw. dużej ratyfikacji oraz w trybie art. 90 Konstytucji, dokonywane jest po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie. Ponadto, wskazany przepis przewiduje, że oświadczenia rządowe o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa.

Procedura wypowiedzenia umowy wszczynana jest przez ministra właściwego, który uzgadnia wniosek (zob. załącznik nr 7 do rozporządzenia) z zainteresowanymi ministrami, a następnie przedkłada go RM za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych²²⁹.

UWAGA! O tym, który minister jest „zainteresowany”, decyduje minister właściwy, biorąc pod uwagę przedmiot i poszczególne postanowienia umowy. Nie trzeba więc każdorazowo uzgadniać projektów ze wszystkimi członkami RM (choć i taka praktyka bywa stosowana). Należy jednak pamiętać, że ostatecznie uchwałę w sprawie wypowiedzenia umowy podejmuje cała RM.

Wniosek powinien wskazywać²³⁰:

1. przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia („wnoszę o wypowiedzenie”),
2. tryb związania RP umową międzynarodową,
3. strony umowy międzynarodowej.

UWAGA! W przypadku dużej liczby stron można we wniosku podać jedynie ich liczbę, a szczegółowy wykaz załączyć do wniosku.

²²⁸ Art. 22 ust. 2 i 3 u.u.m.

²²⁹ Art. 14 w związku z art. 22 u.u.m.

²³⁰ § 15 ust. 1 rozporządzenia.

Ponadto właściwy minister dołącza do wniosku²³¹:

1. uzasadnienie (zob. aneks nr 3):

- wyjaśniające potrzebę i cel wypowiedzenia umowy międzynarodowej,
- wskazujące różnice między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym;
- wskazujące przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, politycznych i prawne wypowiedzenia umowy,

UWAGA! Należy wyjaśnić wszystkie z wymienionych kategorii skutków, dobrą praktyką jest wyraźne wyszczególnienie każdego z nich w uzasadnieniu. Jeżeli dana kategoria skutków nie jest przewidywana, to należy wskazać to w uzasadnieniu, np. stosując frazę „nie wywoła skutków społecznych” itp.

- wyjaśnienie wyboru trybu wypowiedzenia umowy,

UWAGA! Należy wyjaśnić wybór trybu wypowiedzenia umowy; niewystarczające jest jedynie wskazanie wybranego trybu.

2. informację o zakresie i wynikach postępowania uzgadniającego (zob. aneks nr 6),
3. polski tekst umowy albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem” wraz z zastrzeżeniami lub deklaracjami złożonymi przez stronę polską,

UWAGA! W większości przypadków, wypowiedzenie dotyczy umowy, której tekst ogłoszony jest w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim. W takim przypadku do wniosku dołącza się tekst umowy ogłoszony w dzienniku urzędowym.

4. opinię o zgodności wypowiedzenia umowy międzynarodowej z prawem UE.
- Następnie Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje i dołącza do wniosku

²³¹ § 15 ust. 2 rozporządzenia.

projekt uchwały RM. W przypadku umów ratyfikowanych przygotowuje i dołącza także projekt dokumentu Prezydenta RP wypowiedzenia umowy, a w przypadku umowy ratyfikowanej za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, także projekt ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy²³².

UWAGA! Podczas prac w RM co do zasady stosowany jest tryb obiegowy.

Jeżeli w wyznaczonym terminie nie zostaną zgłoszone do wniosku uwagi, uchwałę RM w sprawie wypowiedzenia umowy uważa się za przyjętą i kieruje do podpisu Prezesa RM. Ewentualne zgłoszenie uwag, które nie zostaną uwzględnione lub wyjaśnione, wymaga rozpatrzenia dokumentu przez RM na posiedzeniu.

W przypadku umów, które wcześniej podlegały zatwierdzeniu przez RM, przyjęcie uchwały w sprawie wypowiedzenia umowy kończy krajową procedurę traktatową. W przypadku tzw. małej ratyfikacji, po podjęciu przez RM uchwały w sprawie wypowiedzenia umowy, Minister Spraw Zagranicznych przedkłada Prezydentowi RP umowę do wypowiedzenia wraz z projektem dokumentu wypowiedzenia umowy i uzasadnieniem²³³.

UWAGA! W przeciwieństwie do procedury związania RP umową w trybie tzw. małej ratyfikacji, Konstytucja i u.u.m. nie przewidują obowiązku zawiadomienia Sejmu przez Prezesa RM o zamiarze wypowiedzenia umowy.

W przypadku tzw. dużej ratyfikacji oraz ratyfikacji w trybie art. 90 Konstytucji, Minister Spraw Zagranicznych przedkłada Prezydentowi RP umowę do wypowiedzenia wraz z projektem dokumentu wypowiedzenia umowy i uzasadnieniem dopiero po wejściu w życie ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy²³⁴.

UWAGA! Przedłożenie Prezydentowi umowy do wypowiedzenia następuje po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie nawet w przypadku umów ratyfikowanych w trybie art. 90 ust. 3 Konstytucji (nie jest wymagana zgoda wyrażona w referendum).

²³² § 16 rozporządzenia.

²³³ Art. 15 ust. 2 u.u.m.

²³⁴ Art. 15 ust. 2 u.u.m.

Podpisanie przez Prezydenta RP dokumentu wypowiedzenia kończy krajową procedurę wypowiedzenia umowy międzynarodowej.

V.4.3. Procedura międzynarodowa wypowiedzenia umowy

Minister Spraw Zagranicznych uruchamia procedurę międzynarodową, która w przypadku wypowiedzenia umowy dwustronnej oznacza wystosowanie noty dyplomatycznej z informacją o dokonany przez RP wypowiedzeniu do drugiej strony umowy (najczęściej za pośrednictwem przedstawicielstwa dyplomatycznego danego państwa w RP lub polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego w państwie strony umowy). W przypadku umowy wielostronnej oryginał dokumentu wypowiedzenia jest zawsze przekazywany depozytariuszowi umowy wielostronnej, którym przeważanie są organy organizacji międzynarodowych (np. Sekretarz Generalny ONZ lub Sekretarz Generalny RE). Dokument wypowiedzenia przekazuje się za pośrednictwem polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego akredytowanego przy tej organizacji międzynarodowej. W przypadku gdy depozytariuszem umowy wielostronnej jest państwo, a nie organizacja międzynarodowa, dokument wypowiedzenia przekazuje się w sposób analogiczny jak w przypadku umowy dwustronnej. Obowiązkiem depozytariusza po otrzymaniu dokumentu wypowiedzenia jest zawiadomienie o tym fakcie pozostałe strony umowy oraz wyznaczenie terminu utraty mocy umowy w stosunku do RP.

UWAGA! Od chwili otrzymania przez drugą stronę umowy notyfikacji wypowiedzenia lub od chwili otrzymania przez depozytariusza dokumentu wypowiedzenia rozpoczyna się bieg terminu, po upływie którego umowa wygaśnie.

Ostatnim elementem jest ogłoszenie faktu wypowiedzenia i wynikającej z tego utraty mocy obowiązującej umowy w Dzienniku Ustaw (w przypadku umowy, która była wcześniej ratyfikowana lub umowy, która stanowi umowę wykonującą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) albo w Monitorze Polskim (w przypadku pozostałych umów)²³⁵ (zob. rozdział VI „Ogłaszanie umów międzynarodowych oraz dotyczących ich oświadczeń rządowych w dziennikach urzędowych”).

²³⁵ Art. 22 ust. 4 u.u.m.

UWAGA! Artykuł 22 ust. 2 u.u.m. dotyczy również umów, do których ma zastosowanie art. 241 Konstytucji, tj. wypowiedzenia umów ratyfikowanych przed wejściem w życie Konstytucji, na podstawie obowiązujących wówczas przepisów konstytucyjnych i ogłoszonych w Dzienniku Ustaw, jeżeli dotyczą one kategorii spraw wskazanych w art. 89 ust. 1 Konstytucji.

Schemat nr 6 – polska procedura wypowiedzenia umowy.

Źródło: opracowanie własne.

V.5. Utrata mocy obowiązującej umowy

Utrata mocy obowiązującej umowy następuje dość często na skutek jej wypowiedzenia (zob. punkt V.4). Aczkolwiek wypowiedzenie nie jest jedyną przyczyną utraty mocy obowiązującej umowy.

Zgodnie z art. 22 ust. 1 u.u.m. utrata mocy obowiązującej umowy międzynarodowej w stosunku do RP następuje w sposób przewidziany w umowie międzynarodowej, w szczególności na skutek jej wypowiedzenia przez RP, albo w inny sposób dopuszczony przez prawo międzynarodowe. Powyższy przepis wprost wskazuje, że wypowiedzenie jest tylko jedną z przyczyn utraty mocy obowiązującej umowy, nie wskazuje jednocześnie innych przyczyn. W praktyce wśród innych przyczyn utraty mocy obowiązującej umowy dopuszczalnych przez prawo międzynarodowe wymienić można m.in.:

- upływ czasu, na jaki umowa została zawarta (w sytuacji, w której brak jest klauzuli automatycznego przedłużenia obowiązywania umowy, a strony nie dokonały tego przedłużenia na innej podstawie),
- wykonanie umowy, np. poprzez spłatę zaciągniętego kredytu,
- wejście w życie nowej umowy dotyczącej tego samego przedmiotu, której nie da się pogodzić z umową wcześniejszą (art. 59 KPT),
- wygaśnięcie umowy w następstwie jej naruszenia,
- powstanie sytuacji uniemożliwiającej wykonywanie umowy (trwałe zniknięcie lub zniszczenie przedmiotu niezbędnego do wykonywania umowy),
- brak sukcesji w stosunku do umowy w przypadku powstania nowego państwa, np. na skutek zjednoczenia²³⁶.

UWAGA! W przypadku projektu nowej umowy międzynarodowej, której zakres przedmiotowy pokrywa się z obowiązującą umową, należy zwrócić szczególną uwagę, aby w negocjowanej umowie znalazło się postanowienie o wygaśnięciu obowiązującej umowy z dniem wejścia w życie nowej umowy (ze wskazaniem dokładnego tytułu oraz miejsca i daty jej podpisania).

²³⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o umowach międzynarodowych, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3039>, dostęp: 12.05.2020.

Należy zauważyć, że art. 22 ust. 2 u.u.m. wskazuje, że „do wypowiedzenia umowy międzynarodowej przez RP stosuje się odpowiednio przepisy art. 14 i art. 15 ust. 1 i 2 u.u.m. Z kolei w przypadku innych niż wypowiedzenie przyczyn utraty mocy obowiązującej umowy, wskazane przepisy stosuje się w zależności od ich charakteru (np. stosuje się je w przypadku zawarcia nowej umowy dotyczącej tego samego przedmiotu, której nie da się pogodzić z umową wcześniejszą; nie stosuje się ich w szczególności w przypadku trwałego zniknięcia lub zniszczenia przedmiotu niezbędnego do wykonywania umowy).

Ostatnim elementem jest ogłoszenie faktu utraty mocy obowiązującej umowy w Dzienniku Ustaw (w przypadku umowy, która była wcześniej ratyfikowana lub umowy, która stanowi umowę wykonującą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) albo w Monitorze Polskim (w przypadku pozostałych umów)²³⁷ (zob. rozdział VI „Ogłaszanie umów międzynarodowych oraz dotyczących ich oświadczeń rządowych w dziennikach urzędowych”).

²³⁷ Art. 22 ust. 4 u.u.m.

VI. Ogłaszanie umów międzynarodowych oraz dotyczących ich oświadczeń rządowych w dziennikach urzędowych

Ogłoszenie umowy międzynarodowej następuje na podstawie u.u.m. Do jej ogłoszenia nie stosuje się ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych²³⁸ (dalej „ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych”), która, z wyjątkiem przepisów dotyczących sprostowania błędu, wyłącza umowy międzynarodowe ze swojego zakresu przedmiotowego (zob. punkt VI.6).

UWAGA! Z perspektywy prawa międzynarodowego, umowa obowiązuje Polskę od momentu określonego w jej klauzuli o wejściu w życie. Natomiast skuteczność umowy w prawie polskim jest uzależniona od jej ogłoszenia. Należy więc doprowadzać do możliwie najszybszego ogłaszania umów, najlepiej jeszcze przed ich wejściem w życie.

VI.1. Miejsce ogłoszenia umowy międzynarodowej

Umowy międzynarodowe ogłasza się w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim.

W Dzienniku Ustaw ogłasza się²³⁹:

1. umowę ratyfikowaną,
2. umowę zatwierdzaną jeśli zmienia umowę ratyfikowaną lub wykonuje umowę ratyfikowaną,
3. oświadczenie rządowe dotyczące ww. umów.

W Monitorze Polskim ogłasza się²⁴⁰:

²³⁸ Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461 t.j.) brzmi: „Zasady i tryb ogłaszania umów międzynarodowych, a także układów zbiorowych pracy określają odrębne ustawy”.

²³⁹ Art. 18 ust. 1 i ust. 2 u.u.m.

²⁴⁰ Art.18 ust. 3 u.u.m.

1. umowę zatwierdzaną (z wyłączeniem umowy zmieniającej lub wykonującej umowę ratyfikowaną),
2. oświadczenie rządowe dotyczące ww. umowy.

VI.2. Odstąpienie od ogłoszenia umowy międzynarodowej lub dokumentów do niej dołączonych

Odstąpienie od ogłoszenia umowy²⁴¹ może nastąpić w wyjątkowych przypadkach, ze względu na istotny interes państwa, w szczególności interes obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli.

Decyzję o odstąpieniu od ogłoszenia umowy podejmuje Prezes RM na wniosek ministra właściwego.

UWAGA! Odstąpienie od ogłoszenia umowy międzynarodowej dotyczy wyłącznie umowy ogłoszanej w Monitorze Polskim, tj. umowy zatwierdzanej niebędącej umową zmieniającą lub wykonującą umowę ratyfikowaną.

Decyzję o odstąpieniu od ogłoszenia aneksu lub załącznika dołączonego do umowy międzynarodowej podlegającej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw podejmuje Prezydent RP na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych jako organu wnioskującego o ogłoszenie umowy w Dzienniku Ustaw. Z kolei decyzję o odstąpieniu od ogłoszenia aneksu lub załącznika dołączonego do umowy międzynarodowej podlegającej ogłoszeniu w Monitorze Polskim podejmuje Prezes RM na wniosek ministra właściwego jako organu wnioskującego o ogłoszenie umowy w Monitorze Polskim²⁴².

UWAGA! Odstąpienie od ogłoszenia aneksu lub załącznika dołączonego do umowy międzynarodowej dotyczy zarówno umowy ogłoszanej w Dzienniku Ustaw, jak i w Monitorze Polskim.

Odstąpienie od ogłoszenia aneksu lub załącznika dołączonego do umowy międzynarodowej może nastąpić, jeśli aneks lub załącznik zawierają szczegółowe przepisy:

²⁴¹ Art. 18 ust. 4 u.u.m.

²⁴² Art. 18 ust. 5 u.u.m.

- o charakterze specjalistycznym,
- niezastrzeżone do regulacji ustawowej,
- dotyczące niewielkiej liczby podmiotów i nieodnoszące się do praw obywateli,
- jeżeli wydarzenie, którego dotyczy umowa ma charakter jednorazowy (np. organizacja konferencji), a załączniki zawierają obszerne dane techniczne potrzebne do zrealizowania jednego, konkretnego wydarzenia międzynarodowego.

W takim przypadku oświadczenie rządowe, ogłoszone wraz z umową w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim, zawiera informację o miejscu udostępniania lub publikacji tekstu aneksu lub załącznika.

UWAGA! Aneks lub załącznik może być udostępniony na stronie internetowej właściwego ministra, na stronie KPRM, a tekst w wersji papierowej powinien być dostępny wraz z tekstem umowy w AT MSZ.

VI.3. Dokumenty podlegające ogłoszeniu

Ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw²⁴³:

1. tekstu dokumentu ratyfikacyjnego,
2. polskiego tekstu umowy międzynarodowej (dotyczy umowy sporządzonej w języku polskim) albo tekstu tłumaczenia umowy międzynarodowej na język polski (w przypadku gdy umowa nie została sporządzona w polskiej wersji językowej),
3. tekstu umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

²⁴³ § 11 ust. 1 rozporządzenia.

UWAGA! W przypadku umów dwustronnych przyjętą praktyką jest ogłaszanie wszystkich wersji językowych, w których umowę sporządzono, a w przypadku umów wielostronnych jednej wersji językowej, w której umowę sporządzono, tj. w pierwszej kolejności w języku angielskim (o ile umowa została sporządzona w takiej wersji językowej). Wyjątek stanowią konwencje RE, w przypadku których zwyczajowo przyjęte jest ogłaszanie umowy w językach angielskim i francuskim.

4. oświadczenia rządowego o mocy obowiązującej umowy międzynarodowej,
5. innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających (np. mapy, plany, informacje techniczne itp.) przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, w języku polskim (jeżeli umowa i załączone do niej dokumenty dodatkowe zostały sporządzone w języku polskim) oraz w tłumaczeniu na język polski (w przypadku gdy umowa nie została sporządzona w polskiej wersji językowej).

Ogłoszenie zatwierdzonej umowy międzynarodowej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim²⁴⁴:

1. polskiego tekstu umowy międzynarodowej (dotyczy umowy sporządzonej w języku polskim) albo tekstu tłumaczenia umowy na język polski (w przypadku gdy umowa nie została sporządzona w polskiej wersji językowej),
2. tekstu umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

UWAGA! W przypadku umów dwustronnych przyjętą praktyką jest ogłaszanie wszystkich wersji językowych, w których umowę sporządzono a w przypadku umów wielostronnych jednej wersji językowej, w której umowę sporządzono, tj. w pierwszej kolejności w języku angielskim (o ile umowa została sporządzona w takiej wersji językowej), a także polskiego tłumaczenia. Wyjątek stanowią konwencje RE, w przypadku których zwyczajowo przyjęte jest ogłaszanie umowy w językach angielskim i francuskim.

²⁴⁴ § 12 rozporządzenia.

3. oświadczenia rządowego o mocy obowiązującej umowy lub o związaniu RP umową międzynarodową (zob. punkt VI.4.4),
4. innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających (np. mapy, plany, informacje techniczne, itp.) w przynajmniej jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, w języku polskim (jeżeli umowa i załączone do niej dokumenty dodatkowe zostały sporządzone w języku polskim) oraz w tłumaczeniu na język polski (w przypadku gdy umowa nie została sporządzona w polskiej wersji językowej).

VI.4. Procedura ogłaszania umowy międzynarodowej

Ogłaszanie umowy międzynarodowej różni się zasadniczo od ogłaszania innych aktów prawnych. Podstawą do ogłoszenia umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw albo Monitorze Polskim jest oryginał dokumentu w postaci papierowej. Oznacza to, że wszystkie dokumenty podlegające ogłoszeniu oraz wnioski o zarządzanie ogłoszenia w dzienniku urzędowym przygotowywane i przekazywane są w postaci papierowej (umowa, jej tłumaczenie, dokument ratyfikacyjny, oświadczenie rządowe, dokumenty dodatkowe). Transpozycja dokumentów podlegających ogłoszeniu w formę dokumentu elektronicznego następuje na końcowym etapie procesu ogłaszania tj. w redakcji Dziennika Ustaw i Monitora Polskiego.

UWAGA! Umowa międzynarodowa ogłaszana jest w dzienniku urzędowym niezwłocznie po wyznaczeniu daty jej wejścia w życie w stosunku do RP. Ogłoszenie umowy w tym terminie wynika z konieczności zamieszczenia w oświadczeniu rządowym informacji o dacie jej wejścia w życie w stosunku do RP.

UWAGA! W przypadku gdy wniosek o ogłoszenie umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw albo Monitorze Polskim podpisany jest przez osobę zastępującą ministra kierującego danym resortem, oprócz podpisu należy zamieścić imienną pieczętkę osoby podpisującej „W zastępstwie Ministra...”.

VI.4.1. Ogłoszenie umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw

Ogłoszenie umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw (umowa ratyfikowana, umowa zatwierdzana będąca umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) zarządza Prezydent RP na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych²⁴⁵.

UWAGA! Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych adresowany jest do Prezydenta RP. Do wniosku załączone są dwa egzemplarze wszystkich dokumentów podlegających ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw. Wniosek oraz załączniki przekazywane są w postaci papierowej do KPRP (komórka odpowiedzialna: Biuro Prawa i Ustroju). Postanowienie Prezydenta RP zarządzające ogłoszenie umowy w Dzienniku Ustaw wraz z jednym egzemplarzem dokumentów podlegających ogłoszeniu (drugi egzemplarz zostaje w KPRP) przekazywane są do KPRM w celu ich ogłoszenia.

Wzory wniosków o ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej oraz o ogłoszenie zatwierdzanej umowy zmieniającej lub wykonawczej do umowy ratyfikowanej stanowią aneksy nr 13 i 14.

VI.4.2. Ogłoszenie umowy międzynarodowej w Monitorze Polskim

Ogłoszenie umowy międzynarodowej w Monitorze Polskim (umowa zatwierdzana niebędąca umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) zarządza Prezes RM na wniosek ministra właściwego²⁴⁶.

UWAGA! Wniosek ministra właściwego adresowany jest do Prezesa RM. Do wniosku załącza się po dwa egzemplarze wszystkich dokumentów podlegających ogłoszeniu. Wniosek oraz załączniki przekazuje się w postaci papierowej do KPRM.

Wzór wniosku o ogłoszenie zatwierdzanej umowy międzynarodowej stanowi aneks nr 15.

²⁴⁵ Art. 144 ust. 3 pkt 7 Konstytucji oraz art. 18 ust. 2 u.u.m.

²⁴⁶ Art. 18 ust. 3 u.u.m.

VI.4.3. Przygotowanie do ogłoszenia tekstu umowy, tłumaczenia umowy na język polski i dokumentu ratyfikacyjnego

Podstawę ogłoszenia w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim stanowi:

1. w przypadku umów wielostronnych – tekst umowy w języku obcym, w którym została ona sporządzona, uwierzytelniony przez depozytariusza umowy (depozytariusz przesyła uwierzytelnione teksty sygnatariuszom i stronom danej umowy),
2. w przypadku tzw. mieszanych umów międzynarodowych przyjmowanych w ramach UE (są to umowy, których stroną jest zarówno UE, jak i jej Państwa Członkowskie), którymi RP się związuje – tekst polski umowy oraz tekst umowy w języku angielskim ogłoszony w Dzienniku Urzędowym UE,
3. w przypadku tłumaczenia umowy na język polski – tekst potwierdzony za zgodność tłumaczenia z oryginałem przez ministra właściwego poprzez zamieszczenie na końcu tłumaczenia klauzuli „za zgodność tłumaczenia z języka [...] na język polski” (uwierzytelnienia może również dokonać dyrektor albo zastępca dyrektora komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za przeprowadzenie procedury związania RP umową).

VI.4.4. Sprawdzenie tekstu tłumaczenia umowy na język polski z tekstem umowy, w języku w którym ją sporządzono

Przed przekazaniem do ogłoszenia w dzienniku urzędowym tekstu tłumaczenia umowy na język polski, dokonuje się sprawdzenia jego zgodności z tekstem umowy w języku w którym ją sporządzono oraz prostuje ewentualne oczywiste błędy (omyłki pisarskie), które nie mają charakteru merytorycznego.

W przypadku umów kierowanych do ogłoszenia przez Ministra Spraw Zagranicznych, sprawdzenia zgodności tekstu polskiego tłumaczenia z tekstem umowy dokonuje DPT MSZ oraz wnioskuje do ministra właściwego (dyrektora komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za przeprowadzenie procedury związania RP umową) o przekazanie poprawionego tekstu tłumaczenia, potwierdzonego „za zgodność tłumaczenia z języka [...] na język polski”.

W przypadku umów kierowanych do ogłoszenia przez ministra właściwego, za sprawdzenie zgodności tekstu tłumaczenia umowy na język polski z tekstem umowy w języku, w którym ją sporządzono oraz za ewentualne sprostowanie błędów odpowiada właściwy minister.

VI.4.5. Liczba i rodzaj dokumentów przekazanych do ogłoszenia

W przypadku umów dwustronnych do ogłoszenia przygotowuje się:

1. dwie kopie tekstu umowy we wszystkich wersjach językowych, w których umowa została sporządzona,
2. dwie kopie dokumentu ratyfikacyjnego (w przypadku umowy ratyfikowanej),
3. dwa oryginały oświadczenia rządowego dotyczącego ww. umowy.

W przypadku umów wielostronnych do ogłoszenia przygotowuje się:

1. dwie kopie tekstu umowy w jednym z języków obcych, w których umowę sporządzono tj. w pierwszej kolejności w języku angielskim, o ile umowa została w nim sporządzona,
2. dwie kopie tekstu umowy w języku polskim jeżeli umowa została sporządzona w tym języku,
3. dwie kopie tekstu tłumaczenia umowy na język polski jeżeli umowa nie została sporządzona w języku polskim,
4. dwie kopie dokumentu ratyfikacyjnego (w przypadku umowy ratyfikowanej),
5. dwa oryginały oświadczenia rządowego dotyczącego ww. umowy.

VI.4.6. Uwierzytelnienie kopii tekstu umowy, polskiego tłumaczenia umowy oraz dokumentu ratyfikacyjnego przez DPT MSZ

Kopie tekstu umowy, tekstu tłumaczenia umowy na język polski i dokumentu ratyfikacyjnego ogłaszane w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim przygotowuje DPT MSZ.

W przypadku umów zatwierdzanych, ogłaszanych w Monitorze Polskim, na wniosek ministra właściwego, minister ten (dyrektor komórki organizacyjnej od-

powiedzialnej za przeprowadzenie procedury związania RP umową) występuje z wnioskiem do Ministra Spraw Zagranicznych (dyrektora DPT MSZ) o przygotowanie kopii tekstu umowy lub jej tłumaczenia, które będą podstawą ogłoszenia.

Każdy egzemplarz kopii tekstu umowy, tłumaczenia umowy na język polski i dokumentu ratyfikacyjnego:

1. opatruje się papierowymi „rożkami” (górnym lewym róg) zszywającymi wszystkie kartki²⁴⁷,
2. ostemplowuje się granatową okrągłą pieczęcią Ministerstwa Spraw Zagranicznych w miejscu zszywania „rożków”²⁴⁸, (tj. na pierwszej stronie w lewym górnym rogu i na ostatniej „czystej”²⁴⁹ stronie w prawym górnym rogu) oraz na ostatniej „czystej” stronie pośrodku strony,
3. zamieszcza się (na ostatniej „czystej” stronie, obok okrągłej pieczęci MSZ umieszczonej po środku strony) pieczęć „za zgodność umowy z...” „oryginałem” – w przypadku umów dwustronnych, albo „odpisem” – w przypadku umów wielostronnych wraz z datą i podpisem dyrektora/zastępcy dyrektora DPT MSZ.

²⁴⁷ W przypadku umowy o dużej objętości, każdy egzemplarz kopii tekstu umowy lub jej tłumaczenia na język polski należy zszyć tasiemką, na którą przykleja się kawałek białej kartki i tak przygotowany egzemplarz ostemplowuje się (na naklejonej kartce i tasiemce) granatową pieczęcią MSZ, tj. na pierwszej stronie w lewym górnym rogu, a na ostatniej „czystej” stronie w prawym górnym rogu oraz pośrodku kartki z lewej strony.

²⁴⁸ Pieczęć częściowo powinna znajdować się na „rożku”, a częściowo na kartce z tekstem umowy.

²⁴⁹ W przypadku, gdy ostatnia strona tekstu umowy nie jest stroną „czystą”, tj. zawiera jakkolwiek nadruk, należy dołączyć kolejny arkusz papieru.

Zdjęcie nr 9 – wzór opieczętowania umowy międzynarodowej (pierwsza i ostatnia strona)

Zdjęcie nr 10 – wzór opieczętowania umowy międzynarodowej o dużej objętości (pierwsza i ostatnia strona)

Zdjęcie nr 11 – wzór opieczętowania dokumentu ratyfikacyjnego (pierwsza i ostatnia strona)

VI.4.7. Przygotowanie oświadczenia rządowego

Oświadczenie rządowe jest dokumentem ogłaszanym w dzienniku urzędowym łącznie z umową międzynarodową, której dotyczy. Zawiera ono najistotniejsze informacje związane z obowiązywaniem umowy. Oświadczenie rządowe nie jest aktem normatywnym, posiada jedynie charakter informacyjny. Oświadczenia rządowe dotyczące umów dwustronnych i wielostronnych różnią się nieznacznie treścią.

Oświadczenie rządowe dotyczące umowy dwustronnej zawiera:

1. tryb związania RP daną umową,
2. datę wejścia w życie umowy,
3. wskazanie umowy międzynarodowej, którą umowa ogłaszana wykonuje (dotyczy umów wykonawczych).

Oświadczenie rządowe dotyczące umowy wielostronnej zawiera:

1. tryb związania RP daną umową,
2. datę wejścia w życie umowy,
3. datę wejścia umowy w życie w stosunku do RP (dotyczy umowy obowiązującej w chwili wejścia umowy w życie w stosunku do RP),
4. zastrzeżenia, deklaracje i sprzeciwy złożone przez RP,
5. wskazanie umowy międzynarodowej, którą umowa ogłaszana wykonuje (dotyczy umów wykonawczych),
6. wykaz państw-stron umowy wraz z datami wejścia umowy w życie w stosunku do tych państw,
7. zastrzeżenia i deklaracje złożone przez państwa-strony umowy,
8. sprzeciwy państw-stron do zastrzeżeń złożonych przez inne państwa-strony umowy.

Oświadczenie rządowe dotyczące umowy ratyfikowanej oraz umowy wykonawczej lub zmieniającej umowę ratyfikowaną bez względu na tryb związania (umowa ogłaszana w Dzienniku Ustaw) tytułuje się „Oświadczenie rządowe o mocy obowiązującej Umowy...”.

Oświadczenie rządowe dotyczące umowy zatwierdzanej niebędącej umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną (umowa ogłaszana w Monitorze Polskim) tytułuje się „Oświadczenie rządowe o związaniu Rzeczypospolitej Polskiej Umową...”.

W oświadczeniu rządowym dotyczącym umowy wykonawczej w stosunku do innej umowy międzynarodowej podaje się artykuł umowy, który stanowi podstawę do zawarcia umowy wykonawczej oraz miejsce ogłoszenia tej umowy.

Oświadczenie rządowe sporządza i podpisuje organ występujący z wnioskiem o ogłoszenie umowy międzynarodowej tj.:

- Minister Spraw Zagranicznych w przypadku umowy ogłaszanej w Dzienniku Ustaw,
- minister właściwy w przypadku umowy ogłaszanej w Monitorze Polskim.

UWAGA! Oświadczenie rządowe ostemplowuje się czerwoną okrągłą pieczęcią ministra, po lewej stronie od podpisu lekko nachodząc na podpis. W przypadku gdy oświadczenie rządowe podpisywane jest przez osobę zastępującą ministra, oprócz podpisu należy zamieścić imienną pieczętkę osoby podpisującej „W zastępstwie Ministra...”.

Wzory:

- oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej wielostronnej,
 - oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej dwustronnej,
 - oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej wykonawczej do umowy ratyfikowanej, ogłaszanej w Dzienniku Ustaw,
 - oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie złożonym, ogłaszanej w Monitorze Polskim,
 - oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie prostym, ogłaszanej w Monitorze Polskim,
- stanowią odpowiednio aneksy nr 16, 17, 18, 19 oraz 20.

VI.5. Ogłoszenie utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej

Informacja o utracie mocy obowiązującej²⁵⁰ oraz o zmianie zakresu obowiązywania²⁵¹ umowy międzynarodowej podlega ogłoszeniu w dzienniku urzędowym (w Dzienniku Ustaw albo w Monitorze Polskim) w postaci oświadczenia rządowego.

Oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej oraz o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa, tj.:

²⁵⁰ Art. 22 ust. 4 u.u.m.

²⁵¹ Art. 25 ust. 5 u.u.m.

- w przypadku umowy ogłoszonej w Dzienniku Ustaw (umowa ratyfikowana, umowa wykonawcza lub zmieniająca umowę ratyfikowaną bez względu na jej tryb związania) oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej oraz o zmianie zakresu obowiązywania tejże umowy ogłasza się w Dzienniku Ustaw,
- w przypadku umowy ogłoszonej w Monitorze Polskim (umowa zatwierdzona nie będąca umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną) oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej oraz o zmianie zakresu obowiązywania tejże umowy ogłasza się w Monitorze Polskim.

UWAGA! W przypadku gdy utrata mocy obowiązującej umowy ratyfikowanej następuje w wyniku jej wypowiedzenia przez RP, ogłoszenie utraty mocy obowiązującej umowy obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw (poza oświadczeniem rządowym) również tekstu dokumentu wypowiedzenia (§ 11 ust. 2 rozporządzenia).

UWAGA! W przypadku zmiany zakresu obowiązywania umowy ratyfikowanej, u.u.m. nie przewiduje możliwości ogłoszenia decyzji Prezydenta RP w sprawie zmiany zakresu obowiązywania. Ogłoszeniu podlega tylko oświadczenie rządowe, w którym znajduje się informacja o ww. decyzji.

Decyzję o wystąpieniu Polski z UE ogłasza się w Dzienniku Ustaw²⁵². Choć u.u.m. nie wyjaśnia trybu w jakim następuje ogłoszenie ww. decyzji należy założyć, że *per analogiam* ogłoszenie następuje w trybie przewidzianym dla ogłoszenia utraty mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ratyfikowanej.

Ustawa nie reguluje kwestii ogłoszenia zgody na przedłużenie okresu, o którym mowa w art. 50 ust. 3 Traktatu o UE²⁵³. Należy przyjąć, że w omawianym przypadku mają zastosowanie przepisy dotyczące ogłaszania zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej.

²⁵² Art. 22a ust. 3 u.u.m.

²⁵³ Art. 22a ust. 6 i 6 u.u.m.

VI.5.1. Wniosek o zarządzenie ogłoszenia utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej

Do wniosku o zarządzenie ogłoszenia utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej stosuje się wytyczne z punktu VI.4 „Procedura ogłaszania umowy międzynarodowej”.

Ogłoszenie utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązywania umowy w Dzienniku Ustaw zarządza Prezydent RP na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych. Z kolei ogłoszenie utraty mocy obowiązującej oraz zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej w Monitorze Polskim zarządza Prezes RM na wniosek ministra właściwego.

Wzory:

- wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy ratyfikowanej,
- wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej,
- wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzonej, będącej umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną,
- wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzonej,

stanowią odpowiednio aneksy nr 21, 22, 23 oraz 24.

VI.5.2. Przygotowanie oświadczenia rządowego

Oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy przygotowuje się zgodnie z wytycznymi zawartymi w pkt punkcie VI.4.4 „Przygotowanie oświadczenia rządowego”.

Wzory:

- oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ratyfikowanej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP,

- oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej zatwierdzonej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP,
- oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej w wyniku wypowiedzenia jej przez drugą stronę,
- oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej,
- wzór oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej dwustronnej zatwierdzonej, ogłaszanej w Monitorze Polskim,

stanowią odpowiednio aneksy nr 25, 26, 27, 28 oraz 29.

VI.6. Sprostowanie błędów w umowie międzynarodowej

Procedura krajowa przewiduje możliwość ogłoszenia w dzienniku urzędowym sprostowania błędu:

1. w tekście autentycznym umowy, polegającego na niezgodności między wersjami językowymi, w których umowę sporządzono,
2. w tekście tłumaczenia umowy na język polski, polegającego na niezgodności tłumaczenia z tekstem umowy sporządzonej w języku obcym,
3. w oświadczeniu rządowym.

W przypadku błędu w tekście autentycznym umowy, ogłoszenie wymaga wcześniejszego przeprowadzenia procedury międzynarodowej²⁵⁴. W przypadku błędu w tekście autentycznym, który nie został sporządzony w języku rozstrzygającym, sprostowanie wymaga dostosowania brzmienia tego tekstu do tekstu sporządzonego w języku rozstrzygającym. Ani art. 79 KPT ani art. 18b u.u.m. nie definiuje przy tym pojęcia „błąd”. Należy jednak przyjąć, że granicą dopuszczalnego sprostowania (tak na gruncie art. 79 KPT, jak i na gruncie art. 18b u.u.m.) jest materialna treść prawnomiędzynarodowych zobowiązań stron. Modyfikacja treści tych zobowiązań jest oczywiście możliwa, ale nie stanowi już sprostowania błędu, tylko zawarcie nowej umowy międzynarodowej.

²⁵⁴ W celu sprostowania błędu w autentycznym tekście umowy, w tym błędu polegającego na różnicach między poszczególnymi wersjami językowymi tekstu autentycznego, strony mogą ustalić dowolną procedurę lub zastosować procedurę przewidzianą w art. 79 KPT, zgodnie z którym jeżeli po podpisaniu umowy międzynarodowej państwa zgodnie stwierdzą, że zawiera ona błąd, może on być poprawiony przez:

- dokonanie odpowiedniej poprawki w tekście i parafowanie jej przez odpowiednio upoważnionych przedstawicieli,
- sporządzenie lub wymianę dokumentu bądź dokumentów formułujących poprawkę, której dokonanie zostało uzgodnione (np. przez wymianę not),
- sporządzenie poprawionego tekstu całej umowy w takim samym trybie, w jakim był sporządzony tekst oryginalny.

W przypadku umów wielostronnych, dla których powołano depozytariusza, informuje on strony o błędzie i propozycji jego poprawienia oraz określa termin, do którego strony mogą wnieść sprzeciw wobec proponowanej poprawki. Jeśli nie wniesiono sprzeciwu, depozytariusz koryguje błąd i powiadamia o tym strony, a jeśli sprzeciw został wniesiony, depozytariusz komunikuje sprzeciw stronom. Poprawiony tekst zastępuje tekst wadliwy bez dokonywania oddzielnej procedury, chyba, że państwa postanowią inaczej. Jeżeli błąd został wykryty w uwierzytelnionym odpisie umowy, depozytariusz sporządza protokół wprowadzający poprawkę i przekazuje jego kopie stronom.

UWAGA! Sprostowanie na gruncie polskiej procedury traktatowej jest z natury rzeczą czynnością jednostronną, w związku z czym nie może ono zasadniczo prowadzić do powstania, zmiany czy też wygaśnięcia zobowiązania stron umowy międzynarodowej.

Bardzo poważnym błędem byłoby zatem procedowanie w trybie „sprostowania” zmiany polegającej na negacji czasownika określającego zobowiązanie (np. wyrażenie „nie zapłaci” nie jest dopuszczalnym sprostowaniem zwrotu „zapłaci”, podobnie niedopuszczalne byłoby „sprostowanie” kwoty podlegającej zapłacie np. „1” zamiast „1 mln”, czy też „sprostowanie” prowadzące do zmiany strony umowy np. „Federacja Rosyjska” zamiast „Stany Zjednoczone Ameryki Północnej”).

Dopuszczalne są natomiast sprostowania oczywistych błędów językowych (np. „nie zapłaci” jako sprostowanie wyrażenia „niee zapłaci”), zmiany pisowni kwot liczbowych, niepociągające za sobą zmiany treści zobowiązania (np. „1 mln zł” zamiast „1 000 000 PLN” etc.), a także inne podobne zmiany, w tym również dotyczące stron umowy (np. „Państwo Katar” zamiast „Państwo Kataru” etc.).

Kwestię ogłoszenia sprostowania błędu w umowie międzynarodowej reguluje u.u.m.²⁵⁵ oraz ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych²⁵⁶.

Ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych przewiduje możliwość sprostowania błędu w sytuacji, gdy błąd ten polega na niezgodności między tekstem ogłoszonym w dzienniku urzędowym a tekstem przekazanym do jego ogłoszenia. Chodzi więc o błędy powstałe podczas przygotowywania tekstu do publikacji w redakcji Dziennika Ustaw i Monitora Polskiego. Jest to sytuacja odmienna niż uregulowana w u.u.m., która dotyczy błędów pierwotnie istniejących w tekście umowy, jej tłumaczeniu na język polski, czy w oświadczeniu rządowym.

²⁵⁵ Art. 18b u.u.m.

²⁵⁶ Art. 17 ust.2b ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych brzmi: „Błędy w tekście umowy międzynarodowej, w tekście tłumaczenia umowy międzynarodowej na język polski lub w tekście oświadczenia rządowego dotyczącego tej umowy prostuje minister, który występował z wnioskiem o ogłoszenie tej umowy w dzienniku urzędowym.”

Sprostowania dokonuje minister, który występował z wnioskiem o ogłoszenie umowy w dzienniku urzędowym, tj.:

1. Minister Spraw Zagranicznych w przypadku umowy ogłoszonej w Dzienniku Ustaw (umowa ratyfikowana oraz umowa wykonująca lub zmieniająca umowę ratyfikowaną bez względu na tryb jej związania),
2. minister właściwy w przypadku umowy ogłoszonej w Monitorze Polskim (umowa zatwierdzana niebędąca umową wykonującą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną).

Minister Spraw Zagranicznych podejmuje procedurę ogłoszenia sprostowania błędu w umowie ogłoszonej w Dzienniku Ustaw z inicjatywy własnej, po konsultacjach z ministrem właściwym, albo na wniosek ministra właściwego.

Sprostowanie błędu następuje w formie obwieszczenia.

Zgodnie z „Zasadami techniki prawodawczej”²⁵⁷, obwieszczenie o sprostowaniu błędu zawiera:

1. tytuł obwieszczenia, a w nim nazwę organu prostującego błąd oraz datę wydania obwieszczenia i jego przedmiot,
2. podstawę prawną sprostowania błędu,
3. tytuł aktu normatywnego, w którym prostuje się błąd, a także oznaczenie dziennika urzędowego, w którym został ogłoszony ten akt,
4. przepis prawny aktu normatywnego podlegający sprostowaniu,
5. przytoczenie błędu, który jest przedmiotem sprostowania,
6. fragment tekstu aktu normatywnego w brzmieniu uwzględniającym sprostowanie błędu.

Do obwieszczenia sporządza się uzasadnienie, zawierające wskazanie organu, który wystąpił z wnioskiem oraz umowy, która wymaga sprostowania, a także wskazanie fragmentu umowy wymagającego sprostowania, propozycje nowego brzmienia i wyjaśnienie powodu konieczności dokonania sprostowania.

²⁵⁷ § 112 ust. 1 Zasad techniki prawodawczej.

UWAGA! Obwieszczenie o sprostowaniu błędów w umowie międzynarodowej sporządzone jest w postaci dokumentu elektronicznego – obwieszczenie podpisuje w formie elektronicznej Minister Spraw Zagranicznych albo minister właściwy, a następnie wraz z uzasadnieniem zostaje ono przesłane drogą elektroniczną do ogłoszenia w dzienniku urzędowym RP. Jednym obwieszczeniem o sprostowaniu błędów można sprostować więcej niż jeden błąd w tym samym akcie normatywnym, a także błędy w różnych aktach normatywnych.

Wzór obwieszczenia o sprostowaniu błędów w treści umowy międzynarodowej stanowi aneks nr 30.

Aneks nr 13 – wzór wniosku o ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 18 ust. 1/2¹ ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedkładam w załączeniu:

1. teksty w językach polskim, [inne języki autentyczne umowy] Umowy [...], podpisanej w [...] dnia [...] r. (umowa dwustronna)

[albo]

teksty w języku angielskim wraz z uwierzytelnionym tłumaczeniem na język polski, Umowy [...], sporządzonej w [...] dnia [...] r. (umowa wielostronna),

2. kopię dokumentu ratyfikacyjnego,
3. oświadczenie rządowe w sprawie mocy obowiązującej ww. umowy,

z uprzejmą prośbą o zarządzanie ogłoszenia powyższych aktów w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Spraw Zagranicznych

¹ Art. 18 ust. 1 u.u.m. w przypadku tzw. dużej ratyfikacji; art. 18 ust. 2 u.u.m. w przypadku tzw. małej ratyfikacji.

Aneks nr 14 – wzór wniosku o ogłoszenie zatwierdzonej umowy zmieniającej lub wykonawczej do umowy ratyfikowanej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedkładam w załączeniu:

1. teksty w językach polskim, [inne języki autentyczne umowy] Umowy [...], podpisanej w [...] dnia [...] r. (umowa dwustronna)
[albo]
teksty w języku angielskim wraz z uwierzytelnionym tłumaczeniem na język polski Umowy [...] sporządzonej w [...] dnia [...] r. (umowa wielostronna),
2. oświadczenie rządowe w sprawie mocy obowiązującej ww. umowy,

z uprzejmą prośbą o zarządzanie ogłoszenia powyższych aktów w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Spraw Zagranicznych

Aneks nr 15 – wzór wniosku o ogłoszenie zatwierdzonej umowy międzynarodowej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]
Prezes Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedkładam w załączeniu:

- teksty w językach polskim, [inne języki autentyczne umowy] Umowy [...], podpisanej w [...] dnia [...] r./zawartej w formie wymiany not/listów (umowa dwustronna)
[albo]
- teksty w języku angielskim wraz z uwierzytelnionym tłumaczeniem na język polski Umowy [...], sporządzonej w [...] dnia [...] r. (umowa wielostronna),
- oświadczenie rządowe w sprawie związania Rzeczypospolitej Polskiej niniejszą umową,

z uprzejmą prośbą o zarządzenie ogłoszenia powyższych aktów w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Minister właściwy

Aneks nr 16 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej wielostronnej

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...]

o mocy obowiązującej Konwencji [...], sporządzonej
w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie ustawy z dnia [...] r. o ratyfikacji Konwencji (Poprawki do Konwencji)¹ [...] (Dz.U. z [...] r. poz. [...]) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] ratyfikował wyżej wymienioną konwencję (poprawkę).²

[lub]

Podaje się niniejszym do wiadomości, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. ratyfikował Konwencję [...], sporządzoną w [...] dnia [...] r.³

Zgodnie z art. [...] ust. [...] konwencji weszła ona w życie w stosunku do wszystkich stron, w tym w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...].

[lub]

Zgodnie z art. [...] ust. [...] konwencji weszła ona w życie dnia [...].

Zgodnie z art. [...] ust. [...] konwencji wchodzi/weszła ona w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...].

Przy składaniu dokumentu ratyfikacyjnego/przystąpienia złożono następujące zastrzeżenia/deklaracje i sprzeciwy:

(treść zastrzeżeń, deklaracji i sprzeciwów złożonych przez RP)

Jednocześnie podaje się do wiadomości, co następuje:

¹ W przypadku ogłaszania poprawek do konwencji należy wskazać miejsce ogłoszenia konwencji „Tekst Konwencji [...] został ogłoszony w Dz. U. z [...], poz. [...]”.

² Dotyczy tzw. dużej ratyfikacji.

³ Dotyczy tzw. małej ratyfikacji.

1. następujące państwa (i organizacja/-e międzynarodowa/-e), stały się (lub staną się) stronami wyżej wymienionej konwencji w następujących datach:

.....
[oficjalna nazwa państwa wpisana
w porządku alfabetycznym]
np. Republika Słowacka
Republika Słowenii

.....
[data]
1 stycznia 2020 r.
1 marca 2021 r.

2. podczas ratyfikacji/przystąpienia/przyjęcia albo zatwierdzenia⁴ wymienione niżej państwa złożyły następujące zastrzeżenia i deklaracje:

[oficjalna nazwa państwa wpisana w porządku alfabetycznym
tekst zastrzeżenia/deklaracji w tłumaczeniu na język polski
tekst zastrzeżenia/deklaracji w jednym z języków obcych, w którym zostały złożone (najlepiej w języku angielskim)]
np. Republika Słowacka

Zastrzeżenie:

„tekst zastrzeżenia w tłumaczeniu na język polski”

Deklaracja:

„tekst deklaracji w tłumaczeniu na język polski”

Reservation:

„tekst zastrzeżenia w języku obcym”

Declaration:

„tekst deklaracji w języku obcym”

⁴ Należy wybrać tryb związania, który przewiduje umowa i który zastosowały wymienione państwa.

3. następujące państwa złożyły sprzeciw:

[oficjalna nazwa państwa wpisana w porządku alfabetycznym

tekst sprzeciwu w tłumaczeniu na język polski

tekst sprzeciwu w jednym z języków obcych, w którym został złożony (najlepiej w języku angielskim jeśli w takim języku został złożony)]

np. Republika Słowacka

W odniesieniu do zastrzeżenia złożonego przez [oficjalna nazwa państwa] w momencie przystąpienia:

„Tekst sprzeciwu w tłumaczeniu na język polski”

„Tekst sprzeciwu w jednym z języków obcych, w którym został złożony (najlepiej w języku angielskim jeśli w takim języku został złożony)”.

Minister Spraw Zagranicznych

Aneks nr 17 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej dwustronnej

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o mocy obowiązującej Umowy między Rzeczpospolitą Polską/Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a [...] o [...], podpisanej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie ustawy z dnia [...] r. o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską/Rządem Rzeczypospolitej a [...] o [...] [Umowy zmieniającej Umowę...]¹, podpisanej w [...] dnia [...] r. (Dz. U. z [...] poz. [...]) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. ratyfikował wyżej wymienioną umowę.²

[lub]

Podaje się niniejszym do wiadomości, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. ratyfikował Umowę między Rzeczpospolitą Polską/Rządem Rzeczypospolitej Polskiej [...] o [...], podpisaną w [...] dnia [...] r.³

Zgodnie z art. [...] umowy wchodzi/weszła ona w życie dnia [...] r.

Minister Spraw Zagranicznych

¹ W przypadku ogłoszenia umowy zmieniającej inną umowę należy wskazać miejsce ogłoszenia zmienianej umowy „Tekst umowy [...] został ogłoszony w Dz. U. z [...], poz. [...]”.

² Dotyczy tzw. dużej ratyfikacji.

³ Dotyczy tzw. małej ratyfikacji.

Aneks nr 18 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzonej wykonawczej do umowy ratyfikowanej, ogłoszonej w Dzienniku Ustaw

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o mocy obowiązującej Umowy wykonawczej do Umowy [...],
podpisanej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie art. 6 ust. 3 oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej udzieliła w dniu [...] zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową wykonawczą do Umowy [...], poprzez podpisanie.

Umowa została podpisana w [...] dnia [...] r. na podstawie art. [...] Umowy [...], podpisanej dnia [...] r.¹)

Zgodnie z art. [...] umowy, wchodzi/weszła ona w życie dnia [...] / z dniem podpisania.

Minister Spraw Zagranicznych

¹ Tekst Umowy [...] podpisanej [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz. U. z [...] poz. [...].

Aneks nr 19 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie złożonym, ogłaszanej w Monitorze Polskim

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o związaniu Rzeczypospolitej Polskiej Umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej/Ministrem [...] a [...] o [...], podpisaną w [...] dnia [...] r./zawartą w drodze wymiany not/listów

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz.127) Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu [...] zatwierdziła Umowę [...] podpisaną w [...] dnia [...] /zawartą w drodze wymiany not/listów.

Zgodnie z art. [...] ust. [...] umowy wchodzi/weszła ona w życie dnia [...].

[lub]

Umowa wchodzi/weszła w życie dnia [...]¹.

Minister właściwy

¹ Zwrot stosuje się w przypadku umowy zawieranej w drodze wymiany not/listów, której data wejścia w życie ustalana jest na podstawie daty wymiany not/listów.

Aneks nr 20 – wzór oświadczenia rządowego dotyczącego ogłoszenia umowy międzynarodowej zatwierdzanej w trybie prostym, ogłaszanej w Monitorze Polskim

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o związaniu Rzeczypospolitej Polskiej Umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej/Ministrem [...] a [...] o [...], podpisaną w [...] dnia [...] r./zawartą w drodze wymiany not/listów

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie art. 6 ust. 3 (i 4¹) w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz.127) Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu [...] udzieliła zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a [...] o [...], przez podpisanie/w drodze wymiany not/listów.

Umowa została podpisana w [...] dnia [...].

Zgodnie z art. [...] ust. [...] umowy wchodzi/weszła ona w życie dnia [...].

[lub]

Umowa wchodzi/weszła ona w życie dnia [...].²

Minister właściwy

¹ Podstawa prawna ogłoszenia w przypadku umowy niepodpisywanej.

² Zwrot stosuje się w przypadku umowy zawieranej w drodze wymiany not/listów, której data wejścia w życie ustalana jest na podstawie daty wymiany not/listów.

Aneks nr 21 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy ratyfikowanej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127.) przedkładam w załączeniu:

1. oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej Umowy [...] podpisanej/sporzędzonej w [...] dnia [...] r.,
2. kopię dokumentu wypowiedzenia,

z uprzejmą prośbą o zarządzenie ogłoszenia powyższych aktów w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Spraw Zagranicznych

Aneks nr 22 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 25 ust. 5 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127.) przedkładam w załączeniu oświadczenie rządowe o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...] podpisanej/sporzędzonej w [...] dnia [...] r., z uprzejmą prośbą o zarządzenie ogłoszenia powyższego aktu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Spraw Zagranicznych

Aneks nr 23 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzonej, będącej umową wykonawczą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 22 ust. 4¹/art. 25 ust. 5² ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedkładam w załączeniu oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej/o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...] podpisanej/sporzędzonej w [...] dnia [...] r., zwracając się jednocześnie z uprzejmą prośbą o zarządzenie ogłoszenia powyższego aktu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Spraw Zagranicznych

¹ Dotyczy utraty mocy obowiązującej umowy.

² Dotyczy zmiany zakresu obowiązywania umowy.

Aneks nr 24 – wzór wniosku o ogłoszenie oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej albo o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej zatwierdzonej

Warszawa, dnia [...]

Pan/i [...]
Prezes Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 22 ust. 4¹/art. 25 ust. 5² ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) przedkładam w załączeniu oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej/o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...] podpisanej/sporzędzonej w [...] dnia [...] r., zwracając się z uprzejmą prośbą o zarządzenie ogłoszenia powyższego aktu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Minister właściwy

¹ Dotyczy utraty mocy obowiązującej umowy.

² Dotyczy zmiany zakresu obowiązywania umowy.

Aneks nr 25 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ratyfikowanej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o utracie mocy obowiązującej Umowy [...],
/podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie ustawy z dnia [...] r. o wypowiedzeniu Umowy [...], podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.¹ (Dz. U. z [...] r., poz. [...]) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. wypowiedział wyżej wymienioną umowę.²

[albo]

Podaje się niniejszym do wiadomości, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. wypowiedział Umowę [...], podpisaną/sporzządzoną w [...] dnia [...] r.³

Zgodnie z art. [...] umowy, utraci/utraciła ona moc obowiązującą dnia [...] r. (umowa dwustronna)

[albo]

Zgodnie z art. [...] umowy, utrata mocy obowiązującej umowy w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej nastąpi/nastąpiła z dniem [...]. (umowa wielostronna)

Minister Spraw Zagranicznych

¹ Tekst Umowy [...] podpisanej/ sporządzonej w [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz. U. z [...] poz. [...].

² Dotyczy wypowiedzenia umowy za zgodą wyrażoną w ustawie.

³ Dotyczy wypowiedzenia umowy bez zgody wyrażonej w ustawie.

Aneks nr 26 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej zatwierdzonej w wyniku wypowiedzenia jej przez RP

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o utracie mocy obowiązującej Umowy [...],
/ podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie art. 15 ust. 1 w związku z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. wypowiedziała Umowę [...], podpisaną/sporzządzoną w [...] dnia [...] r.¹

Zgodnie z art. [...] umowy utraci/utraciła ona moc obowiązującą dnia [...] r. (umowa dwustronna)

[albo]

Zgodnie z art. [...] umowy, utrata mocy obowiązującej umowy w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej nastąpi/nastąpiła z dniem [...]. (umowa wielostronna)

Minister Spraw Zagranicznych

(umowa zatwierdzana wykonująca lub zmieniająca umowę ratyfikowaną, ogłoszona w Dzienniku Ustaw)

[albo]

Minister właściwy

(umowa zatwierdzana, niebędąca umową wykonującą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną, ogłoszona w Monitorze Polskim)

¹ Tekst Umowy [...] podpisanej/ sporządzanej w [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz.U. z [...] poz. [...] /MP z [...] poz. [...].

Aneks nr 27 – wzór oświadczenia rządowego o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej w wyniku wypowiedzenia jej przez drugą stronę

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o utracie mocy obowiązującej Umowy między Rzeczpospolitą Polską
/Rządem Rzeczypospolitej Polskiej/Ministrem [...] a [...] o [...],
podpisanej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że [*nazwa państwa wypowiedzającego umowę*] wypowiedziała Umowę między Rzeczpospolitą Polską/Rządem Rzeczypospolitej Polskiej/Ministrem [...] a [...] o [...], podpisaną w [...] dnia [...] r.¹ co zostało notyfikowane Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r.

Zgodnie z art. [...] umowy utraciła ona moc obowiązującą dnia [...] r.

Minister Spraw Zagranicznych

(umowa zatwierdzana wykonująca lub zmieniająca umowę ratyfikowaną, ogłoszona w Dzienniku Ustaw)

[albo]

Minister właściwy

(umowa zatwierdzana, niebędąca umową wykonującą lub zmieniającą umowę ratyfikowaną, ogłoszona w Monitorze Polskim)

¹ Tekst Umowy między Rzeczpospolitą Polską/Rządem Rzeczypospolitej/Ministrem [...] a [...] o [...], podpisanej w [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz.U. z [...] poz. [...] /MP z [...] poz. [...]

Aneks nr 28 – wzór oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej ratyfikowanej

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...], /podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie ustawy z dnia [...] r. o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...], podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.¹ (Dz. U. z [...] r., poz. [...]) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. dokonał zmiany zakresu obowiązywania Umowy [...], podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.,²

[lub]

Podaje się niniejszym do wiadomości, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. dokonał zmiany zakresu obowiązywania Umowy [...], podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r.,³

zwanej dalej „umową”, poprzez wycofanie zastrzeżenia/zmianę zastrzeżenia/przedłużenie obowiązywania zastrzeżenia złożonego przez Rzeczpospolitą Polską do umowy⁴/przedłużenie obowiązywania umowy/zawieszenie stosowania umowy/przywrócenie stosowania umowy, co na podstawie art. [...] ust. [...] umowy zostało notyfikowane [nazwa depozytariusza umowy] dnia [...] r.

Zmiana zakresu obowiązywania umowy polega na:

1. wycofaniu zastrzeżenia złożonego na podstawie art. [...] ust. [...] umowy,
[lub]

¹ Tekst Umowy [...] podpisanej/ sporządzonej w [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz. U. z [...] poz. [...].

² Dotyczy zmiany zakresu obowiązywania umowy za zgodą wyrażoną w ustawie.

³ Dotyczy zmiany zakresu obowiązywania umowy bez zgody wyrażonej w ustawie.

⁴ Zastrzeżenie zostało ogłoszone w oświadczeniu rządowym z dnia [...] r. w sprawie mocy obowiązującej Umowy [...] podpisanej/sporządzonej w [...] dnia [...] r. (Dz.U. z [...] r., poz. [...]).

2. zmianie zastrzeżenia złożonego na podstawie art. [...] ust. [...] umowy poprzez nadanie mu następującego brzmienia:
„treść zmienionego zastrzeżenia” [lub]
3. przedłużeniu obowiązywania zastrzeżenia złożonego na podstawie art. [...] ust. [...] umowy, [lub]
4. przedłużeniu obowiązywania umowy do dnia [...] r., [lub]
5. zawieszeniu stosowania umowy od dnia [...] do dnia [...], [lub]
6. przywróceniu stosowania umowy od dnia [...].

Jednocześnie podaje się do wiadomości, że [na podstawie art. [...] ust. [...] umowy, zastrzeżenie, o którym mowa w punkcie 1 niniejszego oświadczenia, wygaśnie/wygaśnie w dniu [...] r.], [zastrzeżenie, (...) obowiązuje od dnia [...] r.]⁵ (Część oświadczenia rządowego dotycząca zastrzeżeń odnosi się do umowy wielostronnej.)

Minister Spraw Zagranicznych

⁵ Dotyczy zastrzeżeń, o których mowa w punktach 2 lub 3 powyżej.

Aneks nr 29 – wzór oświadczenia rządowego o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej dwustronnej zatwierdzonej, ogłaszanej w Monitorze Polskim

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia [...] r.

o zmianie zakresu obowiązywania Umowy [...], podpisanej w [...] dnia [...] r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że na podstawie art. 25 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej dnia [...] r. dokonała zmiany zakresu obowiązywania Umowy [...], podpisanej w [...] dnia [...] r.¹, poprzez przedłużenie obowiązywania umowy do dnia [...] r./zawieszenie stosowania umowy od dnia [...] do dnia [...] /przywrócenie stosowania umowy od dnia [...].

Minister właściwy

¹ Tekst Umowy [...] podpisanej/ sporządzonej w [...] dnia [...] r., został ogłoszony w Dz. U. z [...] poz. [...].

Aneks nr 30 – wzór obwieszczenia o sprostowaniu błędów w treści umowy międzynarodowej

OBWIESZCZENIE
MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH¹/ MINISTRA WŁAŚCIWEGO
z dnia [...] r.
o sprostowaniu błędów

Na podstawie art. 18b ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) obwieszcza się, że w tekście polskim/w polskim tłumaczeniu Umowy [...], podpisanej/ sporządzonej w [...] dnia [...] r. (Dz. U. z [...] poz. [...]) prostuje się następujące błędy:

1. w tytule zamiast wyrazów „[...]” powinny być wyrazy „[...]”,
2. w art. [...] zamiast wyrazów „[...]” powinny być wyrazy „[...]”.

Minister Spraw Zagranicznych
[albo]

Minister właściwy

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

¹ Minister Spraw Zagranicznych kieruje działem administracji rządowej - sprawy zagraniczne, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Zagranicznych (Dz. U. poz. 1469).

VII. Archiwum Traktatowe i depozytariat RP

VII.1. Podstawowe zadania Archiwum Traktatowego

Minister Spraw Zagranicznych zobowiązany jest do²⁵⁸ gromadzenia, rejestrowania i przechowywania oryginalnych tekstów umów międzynarodowych dwustronnych, a w przypadku umów wielostronnych – ich kopii uwierzytelnionych przez depozytariusza umowy, jak również całej dokumentacji związanej z umową międzynarodową.

W konsekwencji właściwi ministrowie zobowiązani są do przekazywania Ministrowi Spraw Zagranicznych oryginałów podpisanych umów dwustronnych, a w przypadku umów wielostronnych – ich kopii uwierzytelnionych przez depozytariusza²⁵⁹.

UWAGA! Obowiązek przekazywania Ministrowi Spraw Zagranicznych umów międzynarodowych dotyczy również umów niepodpisanych (§ 13 ust. 2 rozporządzenia), w praktyce będą to przeważnie umowy dwustronne zawierane w formie wymiany not/listów.

W celu umożliwienia Ministrowi Spraw Zagranicznych należytego wykonywania powyższego obowiązku, utworzono funkcjonujące w ramach DPT MSZ²⁶⁰ Archiwum traktatowe, w którym przechowywane są oryginały wiążących RP umów dwustronnych oraz uwierzytelnione przez depozytariusza kopie umów wielostronnych wraz z ich tłumaczeniami na język polski.

WAT MSZ nie przechowuje się z kolei tekstów umów dwustronnych, które utraciły moc obowiązującą oraz tekstów umów wielostronnych, których RP nie jest już stroną. Umowy takie wraz z towarzyszącą im dokumentacją znajdują się w archiwum MSZ.

UWAGA! Archiwum traktatowe stanowi archiwum Rzeczypospolitej Polskiej (nie jest jedynie archiwum MSZ) i nie należy go mylić z klasycznym archiwum funkcjonującym w każdym ministerstwie.

²⁵⁸ § 14 ust. 1 rozporządzenia.

²⁵⁹ § 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia.

²⁶⁰ § 44 pkt 5 zarządzenia nr 31 Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 30 września 2015 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Ministerstwu Spraw Zagranicznych (Dz. Urz. Min. Spraw Zagr. z 2020 r. poz. 72 z późn. zm.).

Obecnie w zasobach AT MSZ znajduje się około 4 500 teczek z umowami i najważniejszymi dokumentami procedury traktatowej. Każda umowa przechowywana jest w osobnej teźce opatrzonej numerem porządkowym oraz jest zarejestrowana w IBT, która jest prowadzona i regularnie aktualizowana przez DPT MSZ.

UWAGA! Dokumenty procedury traktatowej przechowywane AT MSZ:

1. instrukcje negocjacyjne,
2. wnioski o podpisanie, zatwierdzenie, ratyfikację oraz wypowiedzenie umowy międzynarodowej,
3. wnioski o zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej,
4. dokumentacja dotycząca złożenia sprzeciwu RP do zastrzeżenia zgłoszonego przez inne państwo do umowy międzynarodowej,
5. uchwały RM wyrażające zgodę na czynności, o których mowa w powyższych wnioskach,
6. dokumenty ratyfikacyjne, wypowiedzenia oraz zmiany zakresu obowiązywania umów międzynarodowych,
7. noty dyplomatyczne innych państw (w przypadku umów dwustronnych) albo depozytariuszy (w przypadku umów wielostronnych), informujące o zgodzie na podpisanie umowy, o jej ratyfikacji, zatwierdzeniu lub wypowiedzeniu oraz wyznaczające datę wejścia umowy w życie albo o utracie mocy obowiązującej umowy.

W ogólnodostępnej IBT można uzyskać informacje w języku polskim i angielskim na temat wiążących RP umów dwustronnych i wielostronnych oraz pobrać skan tekstu lub tekstów tych umów, a także uzyskać informacje dotyczące umów już nieobowiązujących (np. umów wypowiedzianych przez RP). Obecnie w IBT MSZ znajdują się dane dotyczące ponad 9 000 umów.

UWAGA! Internetowa baza traktatowa powstała w 1995 r., jest ogólnodostępna i można z niej korzystać pod adresem <https://traktaty.msz.gov.pl>.

VII.2. Rejestrowanie umów międzynarodowych w Sekretariacie ONZ

Do zadań AT MSZ należy również kierowanie wiążących RP umów dwustronnych do rejestracji w Sekretariacie ONZ²⁶¹. Zgodnie z utrwaloną praktyką międzynarodową umowę dwustronną, a następnie także zmiany do niej, rejestruje państwo (strona), na którego terytorium podpisano umowę. Za rejestrację umowy wielostronnej odpowiedzialny jest z kolei jej depozytariusz.

UWAGA! Art. 102 KNZ

1. Każdy traktat i każdy układ międzynarodowy, zawarty przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych po wejściu w życie niniejszej Karty, powinien być możliwie jak najprędzej zarejestrowany w Sekretariacie i przez Sekretariat ogłoszony.
2. W razie gdyby jakiegokolwiek tego rodzaju traktat lub układ międzynarodowy nie został zarejestrowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu, to żadna ze stron umawiających się nie będzie mogła powoływać się na taki traktat albo układ przed którymkolwiek organem Narodów Zjednoczonych.

Skierowanie umowy międzynarodowej do rejestracji polega na sporządzeniu i przesłaniu przez MSZ do Sekretariatu ONZ:

1. noty dyplomatycznej (w języku angielskim) zawierającej następujące informacje:
 - tytuł i strony umowy międzynarodowej oraz datę i miejsce jej zawarcia,
 - potwierdzenie autentyczności tekstu umowy dołączonego w formie papierowej oraz na nośniku elektronicznym, albo w formie elektronicznej,
 - informacje o dacie i sposobie wejścia umowy w życie,
 - informacje o osobach podpisujących umowę i ich funkcjach,
2. kopii umowy we wszystkich językach, w których została sporządzona (w formie papierowej oraz na nośniku elektronicznym albo w formie elektronicznej),

W przypadku przekazania dokumentów w wersji papierowej Stałe Przedsta-

²⁶¹ Art. 102 KNZ.

wicielstwo RP przy ONZ przesyła wymienione dokumenty wraz z notą placówki do Sekretarza Generalnego ONZ.

Sekretariat ONZ, po wstępnej, formalnej ocenie co do natury umowy na gruncie prawa międzynarodowego rejestruje ją, nadaje numer w bazie i odsyła certyfikat rejestracji umowy wraz z nadanym numerem do Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ, które następnie przesyła certyfikat do DPT MSZ.

UWAGA! Informacja o rejestracji wraz z certyfikatem znajduje się w AT MSZ w teczce umowy oraz w ogólnodostępnej bazie traktatowej na stronie <http://traktaty.msz.gov.pl>.

Niektóre umowy dwustronne zawierają postanowienia dotyczące obowiązku poinformowania drugiej strony o dokonaniu rejestracji w Sekretariacie ONZ. W takiej sytuacji po otrzymaniu certyfikatu potwierdzającego rejestrację umowy, DPT MSZ przesyła notę do ambasady drugiej strony, informującą o rejestracji umowy wraz z kopią certyfikatu, lub, jeżeli stroną umowy jest organizacja międzynarodowa – bezpośrednio do sekretariatu tej organizacji.

VII.3. Inne zadania Archiwum Traktatowego

Poza gromadzeniem, rejestrowaniem i przechowywaniem oryginałów dwustronnych umów międzynarodowych, a w przypadku umów wielostronnych – ich kopii uwierzytelnionych przez depozytariusza umowy, jak również wszelkiej dokumentacji związanej z umową międzynarodową, AT MSZ wykonuje także, w ramach kompetencji przyznanych Ministrowi Spraw Zagranicznych, dodatkowe czynności związane z umowami międzynarodowymi. Należą do nich udostępnianie tekstów umów międzynarodowych wiążących RP oraz informacji o stanie stosunków traktatowych RP²⁶².

Udostępnianie informacji odbywa się na podstawie danych posiadanych w IBT oraz dokumentacji znajdującej się w teczce umowy. Odbywa się ono w formie pisemnej (najczęściej mailowo w ramach odpowiedzi na pytanie zadane w trybie dostępu do informacji publicznej) albo ustnie. Adresatami odpowiedzi są zarówno podmioty publiczne jak i prywatne. Ponadto AT MSZ udostępnia zainteresowanym resortom uwierzytelnione teksty umów międzynarodowych w celu wykorzystania ich w procedurze wiązania RP umową albo w celu skierowania tekstu umowy przez właściwy resort do ogłoszenia w Monitorze Polskim.

²⁶² § 14 pkt 3 rozporządzenia.

Do zadań AT MSZ, niewyrażonych wprost w przepisach prawa, należy również gromadzenie, rejestrowanie i przechowywanie oryginałów (lub przynajmniej kopii) dokumentów prawnie niewiążących regulujących współpracę międzynarodową RP (zob. punkt II.7). Sposób przechowywania ww. dokumentów w pierwszej kolejności regulują ogólne zasady dotyczące ewidencjonowania i archiwizowania dokumentów obowiązujące w danym urzędzie. Z kolei AT MSZ prowadzi odrębną ewidencję i archiwum dokumentów prawnie niewiążących, z których informacje (wraz z tekstami) udostępniane są na wniosek zainteresowanym podmiotom publicznym i prywatnym. Gromadzenie tych dokumentów w AT MSZ wskazane jest przede wszystkim z uwagi na konieczność koncentrowania w jednym miejscu wszystkich dokumentów (umów międzynarodowych i dokumentów niewiążących prawnie) regulujących współpracę międzynarodową RP.

UWAGA! Wskazane jest, aby niezwłocznie przekazywać oryginał lub kopię podpisanego dokumentu do AT MSZ, a także na bieżąco informować DPT MSZ o postępach prac nad takimi dokumentami.

VII.4. Zadania Archiwum Traktatowego związane z depozytariatem RP

UWAGA! Depozytariusz pełni funkcję administratora umowy międzynarodowej wielostronnej.

Depozytariusza wyznaczają strony umowy w samej umowie bądź w jakikolwiek inny sposób²⁶³. Funkcję tę może pełnić jedno lub więcej państw, organizacja międzynarodowa, a także główny funkcjonariusz administracyjny organizacji (np. Sekretarz Generalny ONZ). Do zadań depozytariusza, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, należą m.in.²⁶⁴:

- sprawowanie pieczy nad oryginalnym tekstem umowy oraz nad pełno-mocnictwami złożonymi u depozytariusza,
- sporządzanie uwierzytelnionych odpisów oryginalnego tekstu oraz przygotowanie każdego następnego tekstu umowy w takich dodatkowych językach, jak tego może wymagać umowa i przesyłanie ich zarówno stro-

²⁶³ Art. 76 KPT.

²⁶⁴ Art. 77 KPT.

- nom, jak i państwu uprawnionym do stania się stronami umowy,
- przyjmowanie wszelkich podpisów pod umową oraz przyjmowanie i sprawowanie pieczy nad wszelkimi dokumentami, notyfikacjami i zawiadomieniami odnoszącymi się do niej,
 - badanie, czy podpis lub jakikolwiek dokument, notyfikacja lub zawiadomienie odnoszące się do umowy jest we właściwej formie i, w razie potrzeby, zwracanie uwagi zainteresowanemu państwu na daną sprawę,
 - informowanie stron i państw uprawnionych do stania się stronami umowy o czynnościach, notyfikacjach i zawiadomieniach dotyczących umowy,
 - informowanie państw uprawnionych do stania się stronami umowy o dacie otrzymania lub zdeponowania takiej liczby podpisów lub dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, jaka jest wymagana dla wejścia umowy w życie,
 - zarejestrowanie umowy w Sekretariacie ONZ.

UWAGA! Swoje zadania depozytariusza strona polska wykonuje za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych.

Archiwum traktatowe, w ramach kompetencji przyznanych Ministrowi Spraw Zagranicznych, udostępnia informacje dotyczące umów międzynarodowych, których depozytariuszem jest strona polska²⁶⁵. Udostępnianie tych informacji dokonywane jest w analogiczny sposób do opisanego powyżej, przy czym w ramach depozytariatu na AT MSZ nałożone są dodatkowe obowiązki. Jest ono odpowiedzialne za informowanie o sprawach dotyczących zdeponowanych umów nie tylko podmioty krajowe, ale przede wszystkim inne państwa i ewentualnie organizacje międzynarodowe będące stronami tych umów. Odbywa się to w formie noty okólnej, adresowanej i wysłanej do przedstawicielstw dyplomatycznych wszystkich stron danej umowy, w której zawarta jest informacja o „nowościach” dotyczących danej umowy takich jak np. o przystąpieniu do niej nowego państwa, wypowiedzeniu jej przez jedną ze stron czy złożeniu przez którąkolwiek ze stron oświadczenia dotyczącego wykonywania danej umowy.

²⁶⁵ § 14 pkt 2 rozporządzenia.

VIII. Wybrane akty prawa krajowego regulujące polską procedurę traktatową

VIII.1. Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 roku o umowach międzynarodowych

USTAWA z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych

ROZDZIAŁ 1 Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa określa zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania, zatwierdzania, ogłaszania, wykonywania, wypowiedzania i zmian zakresu obowiązywania umów międzynarodowych.

Art. 2. W rozumieniu niniejszej ustawy:

- 1) umowa międzynarodowa oznacza porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego, regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w większej liczbie dokumentów, bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa;
- 2) zawieranie umowy międzynarodowej obejmuje: rozpoczęcie i prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy, wyrażenie zgody na podpisanie umowy oraz podpisanie umowy, jeżeli jego skutkiem nie jest związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową;
- 3) związanie umową międzynarodową obejmuje wszelkie czynności przewidziane w prawie międzynarodowym, a w szczególności w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. poz. 439), w wyniku których Rzeczpospolita Polska staje się stroną tej umowy.

Art. 3. Z zastrzeżeniem przepisów ustawy, czynności w stosunkach międzynarodowych dotyczących zawierania umów międzynarodowych, związania Rzeczypospolitej Polskiej takimi umowami oraz obowiązywania i wypowiedzania umów międzynarodowych dokonuje minister właściwy do spraw zagranicznych.

Art. 4. Przepisy niniejszej ustawy odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej.

Art. 4a. Przepisów niniejszej ustawy nie stosuje się do umów zawieranych między Rzeczpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego dotyczących:

- 1) poręczenia i gwarancji;
- 2) zamówień publicznych w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa.

ROZDZIAŁ 2

Zawieranie umowy międzynarodowej

Art. 5. 1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu projektu umowy i instrukcji negocjacyjnej z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz z innymi zainteresowanymi ministrami, składa Prezesowi Rady Ministrów wniosek o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej.

2. Prezes Rady Ministrów wyznacza organ właściwy do prowadzenia negocjacji oraz określa zakres jego upoważnienia.

Art. 6. 1. Organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa Radzie Ministrów, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami, wniosek o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej i proponuje, w uzasadnionych przypadkach, treść zastrzeżeń strony polskiej do umowy wielostronnej.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, określa tryb związania umową międzynarodową Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Rada Ministrów, w drodze uchwały, udziela zgody na podpisanie umowy międzynarodowej.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do umów międzynarodowych niepodpisywanych, o których mowa w art. 13 ust. 1.

Art. 7. Rada Ministrów, na wniosek organu właściwego do prowadzenia negocjacji, podejmuje uchwałę w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony złożonego do umowy wielostronnej.

Art. 8. Rada Ministrów, mając na uwadze specyfikę stosunków międzynarodowych, określi, w drodze rozporządzenia, tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej, uwzględniając przypadki, w których organ właściwy do prowadzenia negocjacji może je prowadzić bez projektu umowy międzynarodowej lub pisemnej instrukcji negocjacyjnej, oraz określi wzory wniosków, o których mowa w art. 5–7. Rozporządzenie określi w szczególności sposób uzasadniania projektów umów międzynarodowych.

ROZDZIAŁ 3 Pełnomocnictwa

Art. 9. W przypadku gdy jest wymagane pełnomocnictwo do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej, pełnomocnictwa udziela minister właściwy do spraw zagranicznych na wniosek organu właściwego do prowadzenia negocjacji.

Art. 10. W przypadku gdy jest wymagane pełnomocnictwo do podpisania umowy międzynarodowej, pełnomocnictwa udziela Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych.

Art. 11. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzory i terminy składania wniosków w sprawach, o których mowa w art. 9 i 10.

ROZDZIAŁ 4 Ratyfikacja i zatwierdzenie umowy międzynarodowej

Art. 12. 1. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową wymaga zgody wyrażonej w drodze ratyfikacji lub przez zatwierdzenie.

2 Ratyfikacji podlegają umowy międzynarodowe, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, oraz inne umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają.

2a.3) Ratyfikacji podlegają akty prawne Unii Europejskiej, o których mowa w art. 48 ust. 6 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 25, art. 218 ust. 8 akapit

drugi zdanie drugie, art. 223 ust. 1, art. 262 lub art. 311 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

3. Umowa międzynarodowa, która nie podlega ratyfikacji, wymaga zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

Art. 13. 1. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową może nastąpić również w drodze podpisania, wymiany not lub w inny sposób dopuszczony przez prawo międzynarodowe. W takim przypadku zatwierdzenie w rozumieniu art. 12 ust. 3 jest dokonywane przez udzielenie zgody, o której mowa w art. 6.

2. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, w sposób określony w ust. 1, może nastąpić w szczególności, gdy:

- 1) ustawa upoważnia do zawarcia umowy międzynarodowej w ten sposób, a zawarta umowa międzynarodowa nie narusza przepisów ustawy upowazniającej, lub

- 2) umowa międzynarodowa ma charakter wykonawczy w stosunku do obowiązującej umowy międzynarodowej i nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub

- 3) celem umowy międzynarodowej jest zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do niej, a zmiana umowy międzynarodowej lub załącznika nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub

- 4) wymagają tego inne szczególne okoliczności, a umowa międzynarodowa nie wypełnia przesłanek określonych w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 14. 1. Organ właściwy do prowadzenia negocjacji lub minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu z zainteresowanymi ministrami, składa Radzie Ministrów, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, wniosek o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej.

2. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy akt prawny Unii Europejskiej, o którym mowa w art. 12 ust. 2a, po uzgodnieniu z zainteresowanymi ministrami, składa Radzie Ministrów, za po-

średnictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, wniosek o ratyfikację tego aktu prawnego.

Art. 15. 1. Rada Ministrów podejmuje uchwałę o przedłożeniu umowy międzynarodowej Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji lub o jej zatwierdzeniu.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych przedkłada Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji umowę międzynarodową wraz z uzasadnieniem oraz projektem dokumentu ratyfikacyjnego.

3. Przedłożenie umowy międzynarodowej Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji jest dokonywane po uzyskaniu zgody, o której mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub po zawiadomieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z art. 89 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

4. W przypadku wyrażenia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej negatywnej opinii, w terminie 30 dni od dnia zawiadomienia, co do zasadności wyboru trybu ratyfikacji umowy międzynarodowej, o którym mowa w art. 89 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Rada Ministrów zajmuje ponowne stanowisko w tej sprawie.

5. Do uchwały o przedłożeniu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji aktu prawnego Unii Europejskiej, o którym mowa w art. 12 ust. 2a, stosuje się odpowiednio przepisy ust. 1–4.

Art. 16. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzory wniosków, o których mowa w art. 14, oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do tych wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych, uwzględniając w szczególności, aby wnioski zawierały proponowany tekst zastrzeżeń lub deklaracji interpretacyjnych formułowanych przez Rzeczpospolitą Polską lub sprzeciwów Rzeczypospolitej Polskiej wobec zastrzeżeń innych umawiających się stron.

Art. 17. Przepisy niniejszej ustawy dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy międzynarodowej stosuje się odpowiednio do przystąpienia do takiej umowy.

ROZDZIAŁ 5

Ogłaszanie umowy międzynarodowej

Art. 18. 1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi oraz umowa międzynarodowa, o której mowa w art. 13 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 2 i 3, o ile stanowi umowę wykonawczą w stosunku do

ratyfikowanej umowy międzynarodowej lub zmienia ratyfikowaną umowę międzynarodową, jest ogłaszana niezwłocznie wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi, a w przypadku konieczności dokonania tłumaczenia – również z tekstem tego tłumaczenia na język polski, w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, zwanym dalej „Dziennikiem Ustaw”.

2. Ogłoszenie innej niż ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, zarządza Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych.
3. Umowa międzynarodowa inna niż wymieniona w ust. 1 jest ogłaszana niezwłocznie wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi, a w przypadku konieczności dokonania tłumaczenia – również z tekstem tego tłumaczenia na język polski, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, zwanym dalej „Monitorem Polskim”. Ogłoszenie zarządza Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy ta umowa.
4. Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, może w wyjątkowych przypadkach, ze względu na istotny interes państwa, w szczególności interes obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli, odstąpić od obowiązku ogłoszenia tej umowy w Monitorze Polskim.
5. W uzasadnionych przypadkach, odpowiednio, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej lub Prezes Rady Ministrów mogą odstąpić od ogłoszenia w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim dołączonego do umowy międzynarodowej aneksu lub załącznika, jeżeli zawierają one szczegółowe przepisy o charakterze specjalistycznym, niezastrzeżone do regulacji ustawowej, dotyczące niewielkiej liczby podmiotów i nieodnoszące się do praw obywateli. W takim przypadku oświadczenie rządowe, ogłoszone wraz z umową międzynarodową w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim, zawiera informację o miejscu udostępniania lub publikacji tekstu aneksu lub załącznika.

Art. 18a. Umowa międzynarodowa wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi, a w przypadku konieczności dokonania tłumaczenia – również z tekstem tego tłumaczenia na język polski, jest ogłaszana w formie dokumentu elektronicznego w rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2019 r. poz. 700, 730,

848, 1590 i 2294), z tym że podstawą do ogłoszenia jest oryginał dokumentu w postaci papierowej.

Art. 18b. Błędy w umowie międzynarodowej polegające na niezgodności między wersjami językowymi, w których umowę sporządzono, błędy w tłumaczeniu umowy międzynarodowej na język polski polegające na niezgodności tłumaczenia z umową międzynarodową w języku obcym, w którym umowę sporządzono, oraz błędy w oświadczeniu rządowym dotyczącym tej umowy prostuje, w formie obwieszczenia, minister, który występował z wnioskiem o ogłoszenie tej umowy w dzienniku urzędowym.

Art. 19. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych, mając w szczególności na uwadze udostępnienie umowy międzynarodowej w języku polskim oraz w jednym z języków, w których został sporządzony tekst autentyczny.

ROZDZIAŁ 6

Wykonywanie umowy międzynarodowej

Art. 20. 1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, jest odpowiedzialny za wykonywanie obowiązków i korzystanie z praw wynikających dla Rzeczypospolitej Polskiej z tej umowy.

2. Minister, o którym mowa w ust. 1, zawiadamia ministra właściwego do spraw zagranicznych o przypadkach niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania umowy międzynarodowej.

Art. 21. W przypadku powstania sporu ze stroną lub stronami umowy międzynarodowej, o poddaniu sporu sądowi, arbitrażowi lub koncyliacji decyduje Rada Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw, których dotyczy ta umowa, uzgodniony z ministrem właściwym do spraw zagranicznych.

ROZDZIAŁ 7

Utrata mocy obowiązującej i zmiana zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej

Art. 22.1. Utrata mocy obowiązującej umowy międzynarodowej w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej następuje w sposób przewidziany w umowie międzynarodowej, w szczególności na skutek jej wypowiedzenia przez Rzeczpospolitą Polską, albo w inny sposób dopuszczony przez prawo międzynarodowe.

2. Do wypowiedzenia umowy międzynarodowej przez Rzeczpospolitą Polską stosuje się odpowiednio przepisy art. 14 i art. 15 ust. 1 i 2.
3. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do wypowiedzenia umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą, o której mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie, z zastrzeżeniem art. 22a.
4. Oświadczenie rządowe o utracie mocy obowiązującej umowy międzynarodowej ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa.

Art. 22a.1. Do wystąpienia z Unii Europejskiej stosuje się odpowiednio przepisy art. 14 i art. 15 ust. 1 i 2.

2. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej projektu decyzji o wystąpieniu z Unii Europejskiej jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.
3. Decyzję o wystąpieniu z Unii Europejskiej ogłasza się w Dzienniku Ustaw.
4. Prezes Rady Ministrów notyfikuje Radzie Europejskiej decyzję o wystąpieniu z Unii Europejskiej.
5. Zgodę na przedłużenie okresu, o którym mowa w art. 50 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, wyraża Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów.
6. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku dotyczącego przedłużenia okresu, o którym mowa w art. 50 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.

Art. 23. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu z zainteresowanymi ministrami, składa Radzie Ministrów, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, wniosek o:

- 1) przedłużenie obowiązywania umowy międzynarodowej, która nie zawiera klauzuli o automatycznym przedłużeniu mocy obowiązującej;
- 2) zmianę, która nie polega na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym wycofanie zastrzeżenia zgłoszonego przez Rzeczpospolitą Polską;
- 3) zawieszenie lub przywrócenie stosowania umowy międzynarodowej.

Art. 24. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej oraz wzory wniosków, o których mowa w art. 23, a także rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosku minister właściwy do spraw zagranicznych. Rozporządzenie określi w szczególności sposób uzasadniania wniosków.

Art. 25. 1. Decyzję w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej, o której mowa w art. 23, podejmuje:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów – w przypadku ratyfikowanej umowy między-narodowej;
 - 2) Rada Ministrów – w przypadku innych umów międzynarodowych.
2. Zmiana zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej dotycząca umowy ratyfikowanej za zgodą, o której mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.
 3. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku dotyczącego umowy, o której mowa w ust. 2, dokonywane jest po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.
 4. O dokonaniu czynności, o których mowa w ust. 1, dotyczących ratyfikowanej umowy międzynarodowej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadamia Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej.
 5. Oświadczenie rządowe o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej, o której mowa w art. 23, ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa.

ROZDZIAŁ 8

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 26. Do czynności dotyczących umów międzynarodowych, które zostały rozpoczęte, a niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

Art. 27. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

VIII.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 28 sierpnia 2000 r.
w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy
o umowach międzynarodowych

Na podstawie art. 8, 11, 16, 19 i 24 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) zarządza się, co następuje:

ROZDZIAŁ 1
Przepis ogólny

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej,
- 2) sposób uzasadniania projektów umów międzynarodowych,
- 3) wzór wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej,
- 4) wzór wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej,
- 5) wzór wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do międzynarodowej umowy wielostronnej,
- 6) wzory i terminy składania wniosków o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji, przyjęcia tekstu oraz podpisania umowy międzynarodowej,
- 7) wzory wniosków o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które dołącza do tych wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych,
- 8) szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych,
- 9) wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosku minister właściwy do spraw zagranicznych,

- 10) wzory wniosków o zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych, dotyczących:
 - a) przedłużenia obowiązywania umowy międzynarodowej, która nie zawiera klauzuli o automatycznym przedłużeniu mocy obowiązującej,
 - b) zmiany, która nie polega na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym wycofanie zastrzeżenia złożonego przez Rzeczpospolitą Polską,
 - c) zawieszenia lub przywrócenia stosowania umowy międzynarodowej.

ROZDZIAŁ 2

Tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej oraz sposób uzasadniania projektu umowy międzynarodowej

§2.1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, opracowuje:

- 1) projekt umowy międzynarodowej, chyba że podstawą negocjacji będzie obcy projekt umowy międzynarodowej, w tym umowy wielostronnej przyjmowanej w ramach organizacji międzynarodowej lub na konferencji dyplomatycznej,
 - 2) instrukcję negocjacyjną, chyba że szczególne okoliczności uzasadniają brak pisemnej instrukcji negocjacyjnej,
 - 3) uzasadnienie.
2. Jeżeli przedmiot umowy międzynarodowej należy do właściwości dwóch albo więcej ministrów, uzgadniają oni sposób opracowania projektu umowy międzynarodowej, wraz z uzasadnieniem oraz instrukcją negocjacyjną.
 3. Instrukcja negocjacyjna zawiera wytyczne o charakterze wiążącym i o charakterze zaleceń. Odstąpienie od wytycznych o charakterze wiążącym wymaga zgody organu, który zatwierdził instrukcję.
 4. Instrukcja negocjacyjna zawiera wytyczne co do rangi umowy międzynarodowej oraz trybu związania nią Rzeczypospolitej Polskiej.
 5. Uzasadnienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, obejmuje:
 - 1) wyjaśnienie potrzeby i celu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową,

2) wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,

3) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych z wejściem w życie umowy międzynarodowej, wraz z określeniem źródeł finansowania.

§3.1. Projekt umowy międzynarodowej wraz z uzasadnieniem oraz instrukcją negocjacyjną są uzgadniane z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, z innymi zainteresowanymi ministrami oraz Prezesem Rządowego Centrum Legislacji.

2. Uwagi do projektu są zgłaszane na piśmie w terminie określonym przez wnioskodawcę, nie krótszym niż 14 dni, licząc od daty doręczenia projektu. Wyznaczenie terminu krótszego niż 14 dni może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.
3. Do uzgodnienia stanowiska wobec obcego projektu umowy międzynarodowej ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

ROZDZIAŁ 3

Wnioski o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji, podpisanie umowy międzynarodowej oraz w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony

§4.1. Do wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej dołącza się dokumenty, o których mowa w § 2 ust. 1.

2. We wniosku proponuje się organ właściwy do prowadzenia negocjacji oraz organy lub instytucje uczestniczące w negocjacjach.
3. Wniosek wskazuje, z którymi ministrami projekt uzgodniono, i omawia istotne uwagi zgłoszone do projektu, które nie zostały uwzględnione.
4. Wzór wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia.

§5.1. Do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej dołącza się:

- 1) projekt uchwały Rady Ministrów,
- 2) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język

polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,

- 3) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
 - 4) tekst proponowanych zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
 - 5) tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów innej umawiającej się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
 - 6) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 2 ust. 5, oraz wyjaśnienie wyboru trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, określające:
 - a) podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa międzynarodowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
 - b) sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,
 - c) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej,
 - 7) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.
2. W uzasadnionych przypadkach, jeżeli złożono dużą liczbę zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów oraz jeżeli udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej nie stanowi wyrażenia zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, do wniosku dołącza się wykaz tych aktów.
 3. Wzór wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§6.1. Do wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do wielostronnej umowy międzynarodowej, dołącza się:

- 1) projekt uchwały Rady Ministrów,
 - 2) tekst proponowanego sprzeciwu, który zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
 - 3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
 - 4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
 - 5) tekst zastrzeżenia, do którego złożony ma być sprzeciw, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst jego tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
 - 6) teksty sprzeciwów wobec tego zastrzeżenia złożone przez inne umawiające się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
 - 7) uzasadnienie obejmujące:
 - a) wyjaśnienie potrzeby i celu złożenia sprzeciwu,
 - b) wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,
 - c) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych ze złożeniem sprzeciwu.
2. Wzór wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do wielostronnej umowy międzynarodowej, stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia.

ROZDZIAŁ 4

Wnioski o udzielenie pełnomocnictwa

§7.1. Wniosek o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji, przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisania organ właściwy do prowadzenia

negocjacji składa ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, co najmniej na 14 dni przed rozpoczęciem negocjacji, zamierzonym przyjęciem tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisaniem. Skierowanie wniosku w terminie późniejszym może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych składa wnioski o udzielenie pełnomocnictwa do podpisania umowy międzynarodowej Prezesowi Rady Ministrów w terminie 7 dni od otrzymania wniosku w tej sprawie od organu właściwego do prowadzenia negocjacji. Skierowanie wniosku w terminie późniejszym może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.
3. Wnioski, o których mowa w ust. 1 i 2, wskazują w szczególności: tytuł umowy międzynarodowej, strony negocjujące w przypadku wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji lub przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej, uzyskanie zgody na prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisanie, jak również imię, nazwisko i urzędową nazwę stanowiska lub funkcji osoby mającej być pełnomocnikiem.
4. Do wniosków, o których mowa w ust. 1 i 2, dołącza się dokument potwierdzający uzyskanie zgody na prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisanie, polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ właściwy do prowadzenia negocjacji przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, uzasadnienie oraz instrukcję negocjacyjną, chyba że przepis szczególny zwalnia z obowiązku ich sporządzenia.
5. Wzór wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji lub przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia.
6. Wzór wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do podpisania umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 5 do rozporządzenia.

ROZDZIAŁ 5

Wnioski o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej

§8.1. Wniosek o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej wskazuje:

- 1) przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia,
- 2) osobę, która podpisała umowę międzynarodową w imieniu strony polskiej,
- 3) sygnatariuszy umowy międzynarodowej,
- 4) strony umowy międzynarodowej.

2. Do wniosku dołącza się:

- 1) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 5 ust. 1 pkt 6,
- 2) informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego,
- 3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
- 4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
- 5) dokumenty uzupełniające do umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
- 6) tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
- 7) teksty zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez inne umawiające się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
- 8) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.

3. Wzór wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 6 do rozporządzenia.

§9.1. Minister właściwy do spraw zagranicznych przygotowuje i przedstawia Radzie Ministrów wraz z wnioskiem, o którym mowa w § 8 ust. 1:

- 1) projekt uchwały Rady Ministrów,
 - 2) projekt dokumentu ratyfikacyjnego, w przypadku umowy międzynarodowej podlegającej ratyfikacji,
 - 3) projekt ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, jeżeli umowa międzynarodowa wypełnia przesłanki określone w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Projekt dokumentu ratyfikacyjnego zawiera tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć strona polska.

§10. Do projektu ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, wnoszonego do Sejmu, dołącza się:

- 1) projekt dokumentu ratyfikacyjnego,
- 2) uzasadnienie obejmujące wyjaśnienie potrzeby i celu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym, wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych z wejściem w życie umowy międzynarodowej, wraz z określeniem źródeł finansowania, oraz wyjaśnienie wyboru trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, określające:
 - a) podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa międzynarodowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,
 - b) sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,
 - c) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej,
- 3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”,
- 4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
- 5) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.

ROZDZIAŁ 6

Szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych

§11.1. Ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) tekstu dokumentu ratyfikacyjnego,
- 2) polskiego tekstu umowy międzynarodowej albo tekstu tłumaczenia umowy międzynarodowej na język polski,
- 3) tekstu umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
- 4) oświadczeń rządowych o mocy obowiązującej umowy międzynarodowej i uczestnictwie w niej innych stron, w tym tekstów zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez strony umowy międzynarodowej oraz innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski.

2. W razie wypowiedzenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej, jej ogłoszenie obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej dokumentu wypowiedzenia.

§12. Ogłoszenie umowy międzynarodowej zatwierdzanej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej albo w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” oświadczenia rządowego:

- 1) o związaniu Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, wskazującego sposób jej zawarcia i datę jej wejścia w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej, wraz z:
 - a) polskim tekstem umowy międzynarodowej albo tekstem jej tłumaczenia na język polski,
 - b) tekstem umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
 - c) tekstem zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła strona polska,
- 2) o mocy obowiązującej umowy międzynarodowej lub uczestnictwie w niej innych stron, w tym tekstów zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożo-

nych przez strony umowy międzynarodowej oraz innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski.

§13.1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, przekazuje, po podpisaniu umowy międzynarodowej, jej oryginał, a w przypadku umowy wielostronnej kopię uwierzytelnioną przez depozytariusza umowy międzynarodowej – ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do umów międzynarodowych nie podpisywanych.

§14. Minister właściwy do spraw zagranicznych:

- 1) gromadzi, rejestruje i przechowuje oryginalne teksty umów międzynarodowych, a w przypadku umów wielostronnych – ich kopie uwierzytelnione przez depozytariusza umowy międzynarodowej oraz wszelkie dokumenty związane z umową międzynarodową,
- 2) udostępnia informacje dotyczące umów międzynarodowych, których depozytariuszem jest strona polska,
- 3) udostępnia teksty umów międzynarodowych wiążących Rzeczpospolitą Polską oraz informacje o stanie stosunków traktatowych Rzeczypospolitej Polskiej.

ROZDZIAŁ 7

Wnioski o wypowiedzenie lub zmianę zakresu obowiązania umowy międzynarodowej

§15.1. Wniosek o wypowiedzenie umowy międzynarodowej lub zmianę zakresu jej obowiązania wskazuje:

- 1) przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia,
- 2) tryb związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową,
- 3) strony umowy międzynarodowej.

2. Do wniosku dołącza się:

1) uzasadnienie zawierające:

- a) wyjaśnienie potrzeby i celu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,
- b) wskazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym,
- c) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,
- d) wyjaśnienie wyboru trybu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,

2) informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego,

3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem”, wraz z zastrzeżeniami lub deklaracjami złożonymi przez stronę polską,

4) opinię o zgodności wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania z prawem Unii Europejskiej.

3. Wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 7 do rozporządzenia.

4. Wzór wniosku o zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 8 do rozporządzenia.

§16. Minister właściwy do spraw zagranicznych przygotowuje i przedstawia Radzie Ministrów wraz z wnioskiem, o którym mowa w § 15 ust. 1:

- 1) projekt uchwały Rady Ministrów,
- 2) projekt dokumentu wypowiedzenia umowy międzynarodowej albo dokumentu o zmianie zakresu jej obowiązywania, w przypadku umowy międzynarodowej podlegającej ratyfikacji,
- 3) projekt ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy międzynarodowej albo zmianę zakresu jej obowiązywania, jeżeli umowa międzynarodowa

wypełnia przesłanki określone w art. 89 ust. 1 lub art. 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

§17. Do wnoszonego do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy międzynarodowej lub zmianę zakresu jej obowiązywania dołącza się:

- 1) projekt dokumentu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub dokumentu o zmianie zakresu jej obowiązywania,
- 2) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 15 ust. 2 pkt 1,
- 3) polski tekst umowy międzynarodowej,
- 4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,
- 5) opinię o zgodności wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania z prawem Unii Europejskiej.

ROZDZIAŁ 8

Przepis końcowy

§ 18. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Załącznik nr 1

WZÓR WNIOSKU O UDZIELENIE ZGODY NA ROZPOCZĘCIE NEGOCJACJI UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani

Prezes Rady Ministrów

w miejscu

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji

(tytuł lub przedmiot umowy międzynarodowej)

z / w ramach

*(strona lub strony negocjujące bądź organizacja międzynarodowa,
w ramach której umowa jest negocjowana)*

Ze strony

(państwo)

organem właściwym do prowadzenia negocjacji będzie

(nazwa organu)

Proponuję, aby organem właściwym do prowadzenia negocjacji ze strony polskiej został wyznaczony

(nazwa organu)

oraz aby w skład delegacji weszli przedstawiciele następujących organów lub instytucji:

1.
2.

(nazwy organów lub skład imienny)

Projekt ww. umowy uzgodniono z następującymi ministrami:

1.
2.

Nie uwzględniono następujących uwag:

1.
2.

(brzmienie uwag i przyczyny ich nieuwzględnienia)

.....
*(podpis z podaniem imienia i nazwiska ministra
kierującego działem administracji rządowej właściwego
do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa,
lub osoby działającej w jego imieniu)*

Załącznik nr 2

**WZÓR WNIOSKU O UDZIELENIE ZGODY
NA PODPISANIE UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Sekretarz Rady Ministrów
w miejscu

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o udzielenie przez Radę Ministrów zgody na podpisanie

(tytuł umowy międzynarodowej)

Wniosek uzgodniono z następującymi ministrami:

1.
2.

Nie uwzględniono następujących uwag:

1.
2.

(brzmienie uwag i przyczyny ich nieuwzględnienia)

Proponuję złożenie zastrzeżenia /deklaracji/sprzeciwu do art.

(numer artykułu, treść zastrzeżenia/deklaracji/sprzeciwu)

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej ww. umową wymaga zatwierdzenia, o którym mowa w art. 13 ust. 1 ustawy o umowach międzynarodowych / zatwierdzenia / ratyfikacji bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie / ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (niepotrzebne skreślić).

Wnoszę o rozpatrzenie sprawy w trybie obiegowym.

.....

*(podpis z podaniem imienia i nazwiska osoby
działającej jako organ właściwy do prowadzenia
negocjacji lub w jego imieniu)*

Załącznik nr 3

**WZÓR WNIOSKU W SPRAWIE SPRZECIWIU
WOBEC ZASTRZEŻENIA INNEJ UMAWIAJĄCEJ SIĘ STRONY
ZŁOŻONEGO DO UMOWY WIELOSTRONNEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Sekretarz Rady Ministrów
w miejscu

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o podjęcie przez Radę Ministrów uchwały w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia

(państwo)

złożonego do art.

(tytuł umowy międzynarodowej)

Wnoszę o rozpatrzenie sprawy w trybie obiegowym.

.....
*(podpis z podaniem imienia i nazwiska osoby
działającej jako organ właściwy do prowadzenia
negocjacji lub w jego imieniu)*

Załącznik nr 4

**WZÓR WNIOSKU O PEŁNOMOCNICTWO
DO PROWADZENIA NEGOCJACJI
LUB PRZYJĘCIA TEKSTU UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Minister Spraw Zagranicznych
w miejscu

Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o udzielenie pełnomocnictwa dla

.....
(imię, nazwisko, urzędowa nazwa stanowiska lub funkcji)

do prowadzenia negocjacji / przyjęcia tekstu (niepotrzebne skreślić)

.....
(tytuł umowy międzynarodowej)

Umowa negocjowana będzie

*(strona lub strony negocjujące bądź organizacja międzynarodowa,
w ramach której umowa jest negocjowana)*

Prezes Rady Ministrów udzielił zgody na rozpoczęcie negocjacji / przyjęcie tekstu (niepotrzebne skreślić) dnia

.....
*(podpis z podaniem imienia i nazwiska osoby
działającej jako organ właściwy do prowadzenia
negocjacji lub w jego imieniu)*

Załącznik nr 5

**WZÓR WNIOSKU O UDZIELENIE PEŁNOMOCNICTWA
DO PODPISANIA UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ**

*(oznaczenie organu, który kieruje wniosek – organ właściwy
do prowadzenia negocjacji lub minister właściwy
do spraw zagranicznych)*

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Prezes Rady Ministrów/
Minister Spraw Zagranicznych
w miejscu

Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o udzielenie pełnomocnictwa dla

.....
(imię, nazwisko, urzędowa nazwa stanowiska lub funkcji)

do podpisania

(tytuł umowy międzynarodowej)

.....
*(podpis z podaniem imienia i nazwiska osoby
działającej jako organ właściwy do prowadzenia
negocjacji lub ministra właściwego do spraw
zagranicznych, lub osób działających w ich imieniu)*

Załącznik nr 6

**WZÓR WNIOSKU O RATYFIKACJĘ LUB ZATWIERDZENIE UMOWY
MIĘDZYNARODOWEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Sekretarz Rady Ministrów
za pośrednictwem
Ministra Spraw Zagranicznych
w miejscu

Zgodnie z art. 14 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o zatwierdzenie przez Radę Ministrów / ratyfikację bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie / ratyfikację za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (niepotrzebne skreślić)

(tytuł umowy międzynarodowej)

Umowę podpisały:

1.
2.

*(wymienić lub podać liczbę sygnatariuszy, których wykaz należy umieścić
w załączniku do niniejszego wniosku)*

Stronami umowy są:

1.
2.

*(wymienić lub podać liczbę państw-stron, których wykaz należy umieścić
w załączniku do niniejszego wniosku)*

Ze strony polskiej umowę podpisał/a

w dniu

.....
*(podpis z podaniem imienia i nazwiska ministra
kierującego działem administracji rządowej właściwego
do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa,
lub osoby działającej w jego imieniu)*

Załącznik nr 7

**WZÓR WNIOSKU O WYPOWIEDZENIE UMOWY
MIĘDZYNARODOWEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Sekretarz Rady Ministrów
za pośrednictwem
Ministra Spraw Zagranicznych
w miejscu

Zgodnie z art. 22 w związku z art. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o wypowiedzenie

.....

(tytuł umowy, miejsce ogłoszenia umowy międzynarodowej)

zatwierdzonej przez Radę Ministrów / ratyfikowanej bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie / ratyfikowanej za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (niepotrzebne skreślić).

Wniosek uzgodniono z następującymi ministrami:

1.
2.

Stronami umowy są:

1.
2.

(wypełnić, jeśli nie wynika z tytułu umowy, wymienić lub podać liczbę państw-stron, których wykaz należy umieścić w załączniku do niniejszego wniosku)

.....
(podpis z podaniem imienia i nazwiska ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, lub osoby działającej w jego imieniu)

**WZÓR WNIOSKU O ZMIANĘ ZAKRESU OBOWIĄZYWANIA
UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ**

(oznaczenie organu, który kieruje wniosek)

Warszawa, dnia

Pan/Pani
Sekretarz Rady Ministrów
za pośrednictwem
Ministra Spraw Zagranicznych
w miejscu

Zgodnie z art. 23 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wnoszę o

(rodzaj zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej, o którą chodzi)

.....
(tytuł umowy, miejsce ogłoszenia umowy międzynarodowej)

zatwierdzonej zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o umowach międzynarodowych /
zatwierdzonej przez Radę Ministrów / ratyfikowanej bez uprzedniej zgody wyrażonej
w ustawie / ratyfikowanej za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (niepotrzebne
skreślić).

Wniosek uzgodniono z następującymi ministrami:

1.
2.

Stronami umowy są:

1.
2.

(wypełnić, jeśli nie wynika z tytułu umowy, wymienić lub podać liczbę państw-stron, których wykaz należy umieścić w załączniku do niniejszego wniosku)

.....
(podpis z podaniem imienia i nazwiska ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, lub osoby działającej w jego imieniu)

